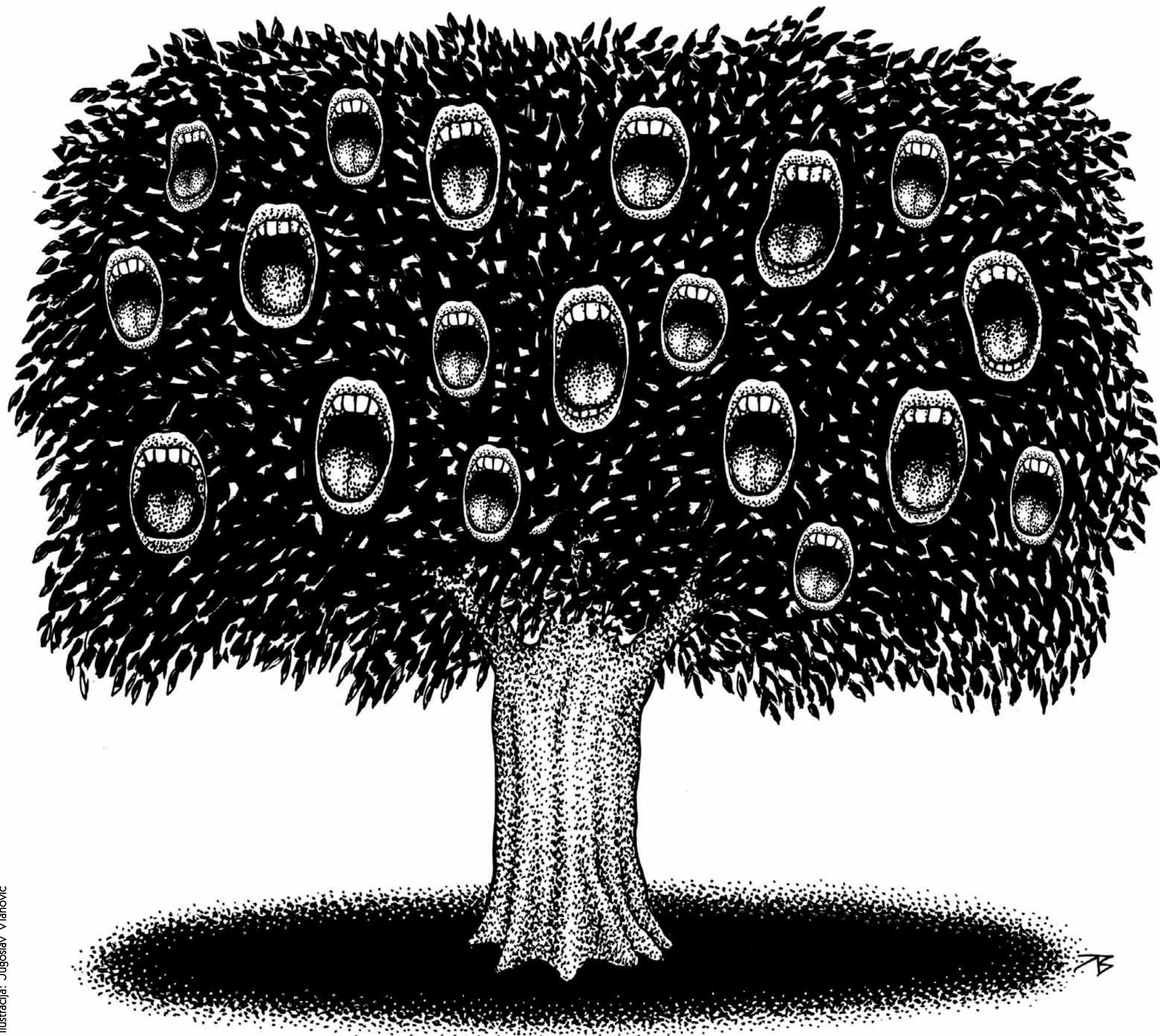

LUDUS

POZORIŠNE NOVINE ■ BROJ 183-184 ■ MAJ-JUN 2012. ■ GODINA XIX ■ CENA 100 DINARA

Illustracija: Jugoslav Vlahović

- Tema: Saradnja pozorišta u regionu
- U susret 57. Sterijinom pozorju
- Narodno pozorište Beograd u Londonu
- Političnost pozorišta brutalnosti
- Šekspir (ni)je usamljeni genije

INTERVJU

- Vlastimir Đuza Stojiljković
- Ksenija Radulović
- Milivoje Mlađenović
- Mani Gotovac
- Edvard Lok
- Tamaš Hajdu

MESEC OBELEŽEN GOSTOVANJIMA I FESTIVALIMA

Ana Tasić

April ćemo pamti po umrtvlenim aktivnostima pozorišnog života u Beogradu, bar što se tiče premjera. Najznačajnija nova produkcija ovog meseca bilo je Nušićev *Sumnjiće lice* u režiji Jagoša Markovića, prikazana na velikoj sceni Jugoslovenskog dramskog pozorišta. Ovu eklektičnu postavku Nušićeve komedije pratilo je odličan marketing i izuzetna posećenost naše političke elite na premjeri, što je informacija koja je zauzela više prostora u medijima nego bavljenje estetskim aspektima ove predstave. U Pozorištu „Boško Buha“ ispratili smo premjeru *Poslednjeg zmaja* Bojane Babić, teksta nastalog po motivima narodne epske pesme *Carica Milica i Zmaj od Jastrepa*, u režiji Milana Karadžića. Ova predstava sa elementima melodrame, pseudoistorizma i fantastike nije naišla na najbolji prijem publike (sa razlogom). U Domu omladine je realizovano javno čitanje provokativnog teksta Maje Pelević i Milana Markovića *Oni žive*, koji se bavi položajem umetnika u današnjim razarajućim inhibirajućim društvenim okolnostima. Tekst su čitali autori, a događaj je izazvao veliku pažnju naše stručne javnosti.

Beogradska publiku je u aprilu imala prilike da isprati brojna gostovanja i da bar malo zadovolji appetite za novim predstavama, to jest da ispuni prazninu nastalu zbog odsustva premijera. Crnogorsko narodno pozorište gostovalo je sa *Revizorom* i *Lasicama* na sceni Narodnog pozorišta u Beogradu. Od Gogoljeve klasične, aktuelne političke komedije, mladi reditelj Veljko Mićunović napravio je savremenu, stilizovanu, pravu repertoarsku predstavu, urađenu tako da ima

uspeha kod publike skoro svih ukusa i godišta: glumački delikatno ostvaren, komički efektnu, a suzdržanu, dojmljivo stilizovanu u vizualnom pogledu. Aktuelnost teme Gogoljeve oštret komedije je očigledna, društvo puca u svojoj korumpiranosti, besramnim lopovlucima, banatostu vlasti – groteskonost koju takva ekstremna situacija konotira u Mićunovićevoj predstavi je tačno naglašena. Korumpiranog načelnika ubedljivo igra Branimir Popović, otežao je od lenjog života, spor, masivan – glumac slikovito i značenjski efektno prikazuje transformacije njegovog ponašanja. Autoritativan je i tvrd u odnosu sa svojom uličicom svitom takođe dubinski korumpiranih činovnika, a bedno, kukavički skrušen i tih, manji od makovog zrna u odnosu sa Hljestakovim, na primer (Srđa Grahovac). Tekst je skraćen, rada u zgušnuta, brojni likovi izvedeni iz radnje originalnog teksta (isključen je, na primer, za dramu bitan lik Osipa itd. – adaptacija teksta Žanina Mirčevska). Scena je stilizovano svedenog izgleda, prazan prostor popunjavanju slikoviti i simbolički značajni detalji (koferi, kada u kojoj se Hljestakov relaksirajuće, nemarno kupu dok ga činovnici beskrupulozno podmičuju).

Drugo veče su igrane *Lasice* prema savremenom tekstu mlade crnogorske autorke Bojane Mijović, a u scenskom čitanju našeg reditelja Stevana Bodrože. Drama se odvija između tri žene iz iste porodice, različitih generacija, Zorke (Žaklina Oštir), Mirjane (Nada Vukčević) i Anice (Branka Stanić) i jednog muškarca, Jovana (Simo Trebješanin). On

dolazi kod njih i narušava predašnje odnose, otvara konflikte, budući njihovu kompetativnost koja ima tragikomične dimenzije. Tematski i idejno, drama mlađe autorke u crtama priziva asocijacije na Čehova, ali, nažalost, predstavlja njegovu prebledu refleksiju. Tekstu upadljivo nedostaje poezije i dramatike, neophodnih u ovoj vrsti komada koji se bave propuštenim životima, ništavljom razočaranja, besmisla egzistencije u zaboravljenim nedodijama, zaglavljenosti u mraku patrijarhata i ruralnog primitivizma, neupotrebljivih pokušaja da se neki smisao praznog života pronađe u alkoholizmu i praznom seksu. Slabosti teksta – odsustvo svake ozbiljnije drame, življe postavljenih likova – razlog su odsustva umetničkih dometa predstave. Autorska ekipa, glumci i reditelj, uložili su ogromne napore kako bi izgradili smislenu predstavu. Uspeli su da stvore uzbudljivu atmosferu na sceni, zahvaljujući vizuelno efektnoj scenografiji (scena stilizovano predstavlja specifičan odraz šume, niz golih drveta je posadeno na sceni – scenografija Natalija Vujošević), kao i veoma sugestivnoj muzici koja ima moć buđenja nekih potisnutih, zaboravljenih osećanja i vremena (kompozitor Damir Imamović). Šteta je što su utrošeni veliki napor da se izgradi predstava koja u startu nije imala velike šanse da uspe, zbog vrlo oskudnih vrednosti dramskog teksta.

Tokom gostovanja CNP-a u Beogradu predstavljena je i njihova izdavačka delatnost, između ostalog i časopis „Gest“ koji je oživeo posle duge pauze. Aktuelni drugi broj ovog časopisa za pozorište, savremene izvođačke umetnosti i kulturu, za glavnu ima temu političko pozorište na ex-yu prostoru (glavna urednica „Gesta“ je Nataša Nelević). Tom temom su se bavili autori iz Hrvatske, Crne Gore, Srbije. Pored toga, u časopisu su objavljeni tekstovi o filmu *Melanholija* Larsa fon Trira, zatim o položaju pozorišta u kontekstu evropskih politika kulture, o multikulturalizmu kao globalnoj „zamici“ itd.

U Narodnom pozorištu je gostovalo i Šabačko pozorište sa predstavom *Davaljada*, realizovanom prema priči Bulgakova, a u dramatizaciji i režiji Nikite Milivojevića. To je jedna delikatno ostvarena farsa, tematski aktuelna. Rada u dešava u preduzeću čijim radnicima saopštavaju da više neće raditi za novac, već za proizvodne artikle – šibice, flase vina itd. Glavni lik je činovnik Korotkov čiji se neobičan put polako a onda sve brže zapeljava – kako se radnja odvija, događaji postaju nestvarniji i nerazumljiviji. To ima groteskno komičan efekat, ali i tragičke dimenzije jer govori o gubitku razuma protagoniste, odnosno o društvu koje je iskočilo iz zgloba. Događaji se prikazuju izobljeno, sa bitnim dozama metaforički potentne infantilnosti, absurdne, fantastike, psihodelije. Upotrebljavaju se maske koje imaju apartno sablasan efekat. A publika sedi na sceni što otvara mogućnost za vrlo atraktivan, poetski kraj predstave – ti finalni prizori se odvijaju na prostoru gde inače sede gledaoci, što toj sceni daje impozantnu dubinu i začudnost, otvarajući nove metaforičke prostore (to je posebno važno imajući u vidu da ova scena prikazuje smrt protagonisti).

Na sceni Bitefa je predstavljena beogradska premjera predstave *Ubod pčele*, koreografa i izvođača Deneša Debreia i Heni Varge, koprodukcija Kulturnog centra Novi Sad i „ASS.KOBEC-CMDC“ iz Tuluze. Predstava je ostavila

Predstava *Ubod pčele*, gostovanje u Bitefu

jak utisak zbog svoje diskretne simboličnosti, suptilnih pokreta izvođača, moćne, mračne poetičnosti. Podsetila nas je pomalo na Nađov rad, utoliko što se muzika, ili preciznije, zvučna pozadina igre proizvodi uživo na sceni – formiraju je često zaglušujući, ponekad vrlo iritirajući zvuci koji brutalno udaraaju po nervnom sistemu gledalaca. Sličnost sa Nađovim radom uspostavlja i mnoštvo superiornih vizualnih slika (plešuća tela iza poluprovidnih celofana što stvara neobično sugestivno vizualno polje), kao i simbolički jakih scena (ritualni ples sa štapom, uređivanje zemlje koja je spakovana u kofer itd.). Predstava se završava poetski efektno – dok svi izvođači u mraku nepomično sede na zemlji, simbolički snažna poezija Pilinskog se odmotava na platnu u njihovoj pozadini. Nekoliko dana kasnije, takođe na sceni Bitefa teatra ispratili smo i gostovanje subotičkog pozorišta Deže Kostolanji. Oni su igrali tri predstave reditelja Andraša Urbana, *Dogs and Drugs*, *Drakulu – svetlosti trenutka* i monodramsku predstavu *Marta Beres – One Girl Show*.

Van Beograda je zabeleženo nekoliko premijera. Na sceni Narodnog pozorišta u Subotici odigrana je nova predstava Nikole Zavišića *Zapis*, prema motivima iz tekstova Momčila Nastasijevića u dramatizaciji Olivere Đorđević. U drugom subotičkom pozorištu Deže Kostolanji, mogla se ispratiti premjera *Bikini demokratije*, projekta koji je osmislio hrvatski reditelj Borut Šeparović. U najavi za predstavu je rečeno da ona briše granice između politike i pozorišta: „Bikini-demokratija nije pozorišna predstava. Bikini-demokratija nije tribina. Bikini-demokratija nije forum, niti debata, gde se obično samo razmenjuju mišljenja i stavovi. Bikini-demokratija funkcioniše kao radni sastanak, odnosno plenum. Bikini-demokratija namerava da upozna građane sa idejom i metodom direktnе demokratije i želi da ih regrutuje za nju.“ Na sceni SNP-a primjerno je izveden

One Girl Show, pozorište Deže Kostolanji

LUDUS
„Ludus“ ne može bez Ministarstva kulture, informisanja i informacionog društva Republike Srbije, a verujemo da ni Ministarstvo ne može bez „Ludusa“

POVRATAK KRALJA

Teatar u podrumu Pozorišta Atelje 212 nosi novo ime: Scena „Petar Kralj“

Petar Kralj!

Ko je Petar Kralj?

Mnogo je onih koji su na to pitanje dali prave odgovore. Evo nekih od njih:

Petar Kralj: „Glumac koji se sigurno kreće kroz sve vrste glumačke veštine!“

Petar Kralj: „Crnjanski našeg!“

Petar Kralj: „Primer kako glumac svojom igrom može nadmašiti piscu!“

Petar Kralj: „U glumu usaden. U tom tenu i u tom glasu pesnikova reč je nalazišta svoje prirodno zemaljsko stanište, svoj ritam i boju.“

U Kraljevim epizodama nema ničeg epizodičnog, kao što u njegovim većim i velikim rolama nema privatne razmetljivosti ni loše monumentalnosti.“

Petar Kralj: „Vidi se i čuje izdaleka, uočava kao hrast na golom brdu.“

Petar Kralj: „Kasijus Klej našeg glumišta.“

„Ume da sluša, slušajući da govori, da igra i kad nije nosilac igre.“

Petar Kralj: „Može da igra gologlav, ali i svaka kapa paše na njegovu glavu: kačket, šajkača, šešir, cilinder, kruna. Sve ova glumačka glava ume da nosi.“

Tako su, između ostalog, govorili i pisali o Petru Kralju. Dodaču samo još dve reči uz to ime: Petar Kralj, pesnik scene!

Pre dva dana, 10. maja, navršilo se šest meseci od odlaska velikog srpskog glumca, jedinstvenog partnera, našeg

nezaboravnog drugara i prijatelja. Kad smo se nakratko videli u njegovoj bolesničkoj sobi, prvo što me je pitao bilo je: „Šta ima u Ateljeu?“

Sad sam u prilici da pribrano odgovorim na to pitanje:

Dragi Pjero, tvoje Pozorište Atelje 212 večeras širom otvara vrata radujući se tvom povratku.

Dame i gospodo, poštovana publiko, dragi prijatelji, danas je 12. maj 2012. godine, praznik Sv. Vasilija Ostroškog Čudotvorca. Prisustujete istorijskom trenutku ovog pozorišta. Od večeras, scena na kojoj je decenijama igrao dobija ime SCENA „PETAR KRALJ“. Nadajmo se zauvek! Podsećaće generacije i generacije na velikog glumca. S imenom Petra Kralja pod ovaj krov ponovo dolaze blistave kreacije, bravurozno tumačeni likovi od Hamleta, Maksima Crnojevića, Tole, Trepljeva, Dimogackog, preko Kapetana Kake, Strindberga, Vladana Hadžislavovića, Vaneka, Lefevra, Garašanina, do Đorđa Đžandara, Vidosava Prokića, Žurdena, Normana, Arnolfa, Rodea, Andrije Gavrovića, itd., itd. Spisak je, čini se, beskrajan, uloge u svim beogradskim pozorištima, uloge na televiziji, uloge na filmu, uloge na radiju... Sve to staje u jedno ime – Petar Kralj. Ovo ime obavezuje! Na scenu „Petar Kralj“ ne može bilo ko i bilo šta.

Uveren sam da će se do neba čuti kada se izgovori rečenica: probam na Sceni „Petar Kralj“ ili dodji, predstava je na „Peri Kralju“ ili već uskoro: diplomirao sam na Sceni „Petar Kralj“.

Od večeras mala scena Ateljea 212 nikako više neće biti mala.

Povratak Petra Kralja svakako donosi boljšak! Njegovim dolaskom vraćaju nam se i svi oni sa kojima je stvarao i drugovao, jer kada je tu KRALJ, tu su i Cica i Zoran i Ljuba, i Bule i Taško, i Baja i Bardolf, Moljac, Marina, Nedja, Alija, Gica, Maja, Bata i Ljilja Krstić, gospođa Trailović, Rale i Muci, Mihiz i Pekić, i Coka i Kvika, Boban i Đura, Goran i Cvija, Pera Straža i Vlada Picek... svi oni koji su bili to čudesno pozorište.

Blago i publici: svake večeri sačeškivaće ih i ispraćati, baš kao rod rođeni, taj dobri, topli čovek koji nas je obasipao darovima koji u tenu, tog 10. novembra 2011, postaše najlepša istorija pozorišne umetnosti.

Svake večeri sa Scenе „Petar Kralj“ odjekivaće aplauz. Biće to aplauz i za glumčinu Petra Kralja koji je ta najlepša odličja zaradio igrajući iz dana u dan skoro pet decenija na veliku radost onih koji su ga gledali, i svih nas koji, dotačnuti srećom, igrasmo sa njim.

Naša divna profesorka glume Ognjenka Milićević zapisala je u knjizi o Petru: „Uveren da je nepoderiv, trošio se nemilice.“

A taj pesnik scene jednom reče: „Imao sam sreću da imam uloga dovoljno različitih, da kroz njih kriknem, sмеjem se, plačem.“

Igrao je uvek s radošću i velikom verom. Zato je uvek imalo smisla to što je radio!

U ovaj svečani dan za našu kuću, za naš grad, za kulturu zemlje Srbije, kada će se uskoro čuti prve reči sa Scenе „Petar Kralj“, molim vas da ova pljoska krene od jednog do drugog. U njoj je piće koje je Pera pijuckao uvek stojeći uz šank, jer kako smo se šalili na njegov račun: „Samo s nogu Srbina spasava!“

Otpijte po gutljaj za dobro dušu našeg Kralja, za njegov povratak i neka nam je svima srećno otvaranje scene s njegovim znamenitim imenom!

Milan Caci Mihailović

(reč na otvaranju Scene „Petar Kralj“, 12. maja 2012.)

AKTIVNOSTI UDUS-A

Od aktivnosti Udruženja dramskih umetnika Srbije, izdvajamo:

Na sceni Teatra „Bojan Stupica“, 16. aprila 2012, svečanim činom uručenja, Svetozaru Cvetkoviću dodeljena je Nagrada „Miloš Žutić“ za 2011. godinu, za ulogu Riharda Rihtera u predstavi *Elijahova stolica* Igora Štiksia u režiji Borisa Liješevića i produkciji Jugoslovenskog dramskog pozorišta. Laureat je Nagradu primio u prisustvu mnogobrojnih kolega, prijatelja i publike.

Najviše godišnje priznanje Kulturno-prosvetne zajednice Beograda, „Zlatni Beočug“ za 2011. godinu, dodeljeno je Ljubici Beljanski Ristić, dramskom stvaraocu i pedagogu, koju je za ovu nagradu predložilo Umetničko veće UDUS-a.

Nastavljen je rad na prikupljanju arhivske dokumentacije neophodne za povraćaj nacionalizovane imovine Udruženja.

Od 30. marta do 7. maja 2012. u Udruženje je primljeno troje članova: dramaturg Olivera Pantović Kolarčić i glumci Milena Predić i Strahinja Bojović.

Nažalost, životnu i umetničku scenu napustila je glumica Branka Mitić, prvakinja Pozorišta na Terazijama.

Pred zaključenje broja, odredili smo da se promocija monografije o Jelisaveti Seki Sablić, dobitnici Nagrade „Dobričin prsten“ za 2010. godinu, održi u sredu, 30. maja 2012, u 13 sati, u Gornjem foajeu Ateljea 212. Kopriređivači knjige su dr Zoran T. Jovanović i Tamara Bijelić.

Udruženje dramskih umetnika Srbije raspisuje

JAVNI POZIV – KONKURS za predlaganje kandidata za dodelu Nagrade LJUBINKA BOBIĆ u 2013. godini

Nagrada se dodeljuje dramskim umetnicima (glumicama i glumcima) za najbolje glumačko ostvarenje u oblasti komedije.

U konkurenciji za Nagradu mogu učestvovati sve ostvarene uloge u profesionalnim pozorištima sa teritorije Srbije, u predstavama premijerno izvedenim u periodu od 1. septembra 2011. do 31. avgusta 2013. godine.

Osnovna merila su: da je ostvarena uloga, naslovna, glavna, velika ili značajna, da je ostvarena u komediji, da je tragalačka, inovativna i da se može označiti kao sasvim nova smerница glumačkog izraza na polju komedije.

Predlažači kandidata mogu biti profesionalna pozorišta, dramski umetnici, direkcije i selektori pozorišnih festivala, pozorišni kritičari, redakcije stručnih i drugih časopisa iz oblasti kulture, kao i umetničke ustanove, institucije i udruženja.

Predlozi sa pisanim obrazloženjem mogu se slati ili dostaviti najkasnije do 15. septembra 2013. godine, na adresu:

Udruženje dramskih umetnika Srbije,
11158 Beograd, Studentski trg 13/VI
ili elektronskim putem na adresu: udus@udus.org.rs.

Udruženje dramskih umetnika Srbije raspisuje

JAVNI POZIV – KONKURS za predlaganje kandidata za dodelu Nagrade za režiju BOJAN STUPICA u 2013. godini

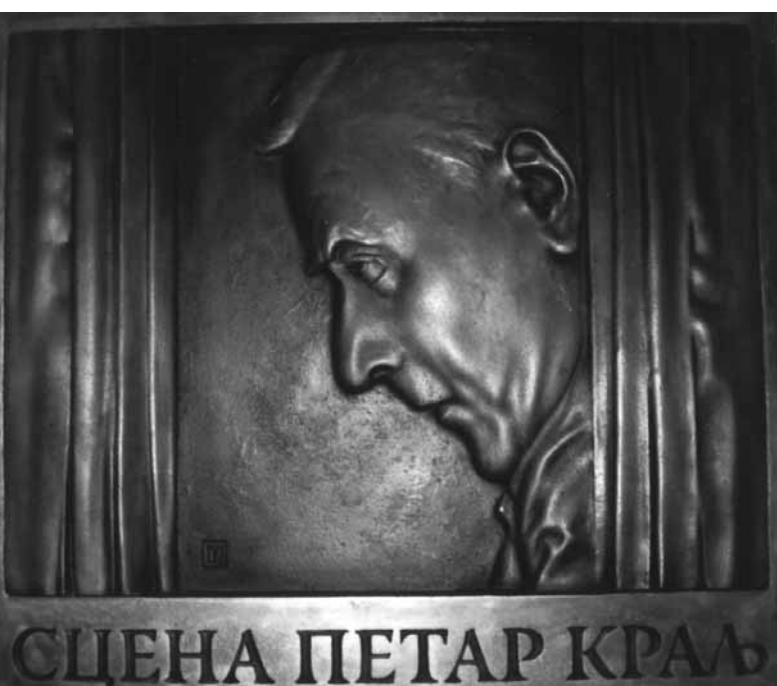
Nagrada se dodeljuje za najbolju pozorišnu režiju domaćeg i inostranog reditelja ostvarenu na scenama profesionalnih pozorišta Srbije i za predstavu domaćeg reditelja ostvarenu u inostranstvu, ukoliko gostuje na domaćim scenama.

U konkurenciji za Nagradu učestvuju režije predstava koje su premijerno izvedene u periodu od 1. aprila 2011. do 31. marta 2013. godine.

Predlažači kandidata mogu biti profesionalna pozorišta, dramski umetnici, direkcije i selektori pozorišnih festivala, pozorišni kritičari, redakcije stručnih i drugih časopisa iz oblasti kulture, kao i umetničke ustanove, institucije i udruženja.

Predlozi sa pisanim obrazloženjem mogu se slati ili dostaviti najkasnije do 15. aprila 2013. godine, na adresu:

Udruženje dramskih umetnika Srbije,
11158 Beograd, Studentski trg 13/VI
ili elektronskim putem na adresu: udus@udus.org.rs.

SKICE NAGRAĐENIH KOSTIMA NA PROŠLOGODIŠNjem POZORJU

Na prošlogodišnjem 56. Pozorju Sterijina nagrada za najbolje kostimografsko ostvarenje pripala je Maji Mirković za predstavu *Pazarni dan* (Aleksandar Popović, režija Egon Savin) Pozorišta Atelje 212.

U susret 57. Sterijinom pozorju na stranicama ovog broja Ludusa objavljujemo nekoliko skica njenih radova za kostime te predstave.

O MUZAMA I TOPOVIMA

Mogući aspekti međunarodne pozorišne saradnje

Aleksandar Milosavljević

Poznata je izreka da muze čute dok topovi gruvaju. Tako je, uglavnom, i bilo – muze su umukle kada se začula topovska grmljavina – u vremenu kada su, devedesetih godina prošlog veka, ratovi stavljali tačku na proces raspada Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.

Istina, ostaće zabeleženo i da je poslednji pokušaj očuvanja zdravog razuma uz pomoć pozorišne umetnosti – gostovanje beogradsko-hrvatske teatarske trupe s predstavom *Majka Hrabrost Berlotta Brehta u Bosni* – koindiralo s početkom opsade Sarajeva, baš kao što je tačno da je bilo i drugih pokušaja, tokom pomenutih ratova, da umetnici iz bivših jugoslovenskih republika uspostave saradnju jedni s drugima.

Muze, međutim, nisu baš sasvim zanemele dok se po eksjugoslovenskim ratištima pucalo iz svakojakog naoružanja. Ne mislim ovde na skandalozan snimak koji prikazuje književnika Limanova koji, u društvu potonjeg dr Dabića, pored ostalog i pesnika, iz teškog mitraljeza rešeta Sarajevo. Na sve strane su, naime, pozorišno-kazališni rodoljubi i domoljubi pljuvali jedni na druge, ali su to isključivo činili u predstavama koje su prikazivane u vlastitim teatarskim „dvořištima“, te na linijama mnogobrojnih frontova, pred borcima koje je valjalo osokoliti za sledeći juriš na ustašu, četnike, baliju...

Ponešto od te atmosfere prepoznajemo i u *Turneji Gorana Markovića* – drami izvedenoj u beogradskom Ateljeu 212, ali i u docnje snimljenom filmu. Drag mi je Goranov film jer na sjajan način, tragikomično i s fino odmerenom ironijom, osvetljava to opskurno doba, mada lično preferiram pozorišnu predstavu, budući da je nastajala u „olovnim vremenima“ i ambijentu tadašnjeg prestoničkog rođajubila, pa su otuda i njena kritičnost i njena samokritičnost u času premijere bile neuporedivo ubojitije.

I predstava *Proklet bio izdajica svoje domovine* Olivera Frljića, nastala u Slovenskom mladiinskom gledalištu u Ljubljani mnogo godina nakon što je utihnula grmljavina topova, otkriva šta se nadoило (a možda se i dalje krije) ispod velova koji prikrivaju slovenačku xenofobiju. A ona, pokazuje nam Frljić, nije nastala juče. Pa ni prekjuče. Naprotiv, naročito je pothranjivana upravo u poslednjoj deceniji minulog stoljeća. Dok su grmeli topovi.

No vratimo se prokletim devedesetim.

Sećam se – ako sećanja na ovim prostorima još išta znače – novinskih tekstova (tudih i svojih) u kojima su autori pokušavali da blagovremeno podsete pomahnitale javnosti zaraćenih strana na činjenicu da će jednog dana, bez obzira na sve aktuelne (krvave) okolnosti, pre ili kasnije, svanuti dan kada će sportisti i umetnici nanovo uspostavljati pokidane veze između naroda i narodnosti nekadašnje Jugoslavije. Prisećam se navedenih primera iz istorije – bliže i dalje, naše i tuđe – koji svedoče o narečenoj istini, o logici koju nameće sâm život, koju nisu izmisili ljudi, ali će je političari već jednog dana iskoristiti na način koji im bude odgovarao. Baš kao što su je iskoristili i političari devedesetih.

Prvi susreti eksjugoslovenskih pozorišnika su se dogodili još u doba kada se topovske cevi nisu ohladile. Razume se, ta srećanja su se događala na neutralnim terenima, recimo u Holandiji ili milhajmskom Teatru an der Rur Roberta Čulija, a u ovom drugom slučaju, s naše strane dužnost „organizatora“ je s radošću i ogromnim entuzijazmom na sebe preuzeća Ognjenka Miličević. Taj susret je bio konstruktivan i uspešan. Neki drugi, međutim, nisu. Zato je bolje i ne pominjati ih. Najpre jer su bili zatrovani tada još svežim ranama, iracionalnim osećanjima, neproverenim ili polutačnim informacijama i mnoštvom dezinformacija.

Pamtim, na primer, denuncijantski feljton objavljan na samom početku opsade Sarajeva u jednim od beogradskih dnevних novina, čiji bi autor, da je pravde, zbog lažnog svedočenja i podmetanja do danas robijao.

S druge strane, istini za volju, i poneki pozorišni stvaraoci nisu štedeli reči pogrđa na račun svojih kolega s preke strane, kao da zajedno, prethodno, nisu pojeli ogromne količine hleba i soli, i kada je bilo moguće preko noći zaboraviti tu činjenicu i sve što ih je do rata spejalo. No ako ćemo pravu, neke od pogrđa, međutim, nisu bile bezrazložno izrečene.

Nikada se nisam potrudio da proverim autentičnost priče (jer želim u nju da verujem) po kojoj je majka jednog od jugoslovenskih glumaca, na sinovljevo pitanje kojog od zaraćenih strana da se prikloni i gde da nastavi karijeru – u Beogradu, Sarajevu ili Zagrebu, odgovorila: „Sine, ja te nisam školovala da budeš Srbin, Musliman ili Hrvat, već glumac.“ I on je to ostao do danas. Ispostaviće se da će upravo on i njemu slični, pored ostalog, poslužiti kao dragoceno

„vezivno tkivo“ za uspostavljanje normalnih odnosa između pozorišnih stvaralača u vremenima kada su ratovi minuli ovim prostorima.

I baš kao što je bilo moguće pretpostaviti, i kako logika života oduvek nalaže, nakon rata je nastupilo postepeno otopljavanje odnosa. Prvi su „preko“ otišli glumci Jugoslovenskog dramskog pozorišta, Ateljea 212 i Srpskog narodnog pozorišta. Gostovali su u Sarajevu, Zagrebu, Ljubljani, Mariboru, Kopru i – bili su lepo dočekani. S „onih strana“ se, međutim, dove teže stizalo. Uprkos potpisanim protokolima dva ministarstva kulture, Zagrepčani nisu bili voljni da pohode Beograd. S druge strane, Zagrebačko dramsko kazalište „Gavela“ je otvorilo vrata Srbima.

Jedan od najuzbudljivijih događaja u poratnoj povesti beogradskog i novosadskog pozorišnog života bilo je višednevno gostovanje Drame Slovenskog narodnog gledališta iz Ljubljane u Ateljeu 212, JDP-u i SNP-u. Pamtim ogromno uzbudenje zbog ponovnog susreta s glumcima koje godinama nisam video, te predstavama reditelja koji su svojevremeno značajno uticali na formiranje mog pogleda na teatar. Daleko od toga da sam jedini bio na taj način uzbuden.

Izvođenja tih predstava su mi izgledala kao naglo otvoreni prozor kroz koji je u zaparolženu sobu prohujao sveži vazduh. Pamtim iznenadenje, pa i zapršćenost, zbog transformacije pojedinih rediteljskih poetika (katkad nabolje, ponекад nagore), ali i zbog promjenjenog načina igre slovenačkih glumaca (svakako nabolje). Kroz njihovu igru mogli smo, naime, da naslutimo u kom pravcu se menjao senzibilitet ne samo slovenačkog glumišta već i evropskog teatra. Na osnovu ovog gostovanja smo, dakle, stekli i posrednu informaciju o tadašnjem stanju evropskog teatarskog senzibiliteta s kojim smo bili izgubili kontakt tokom dugih godina izolacije. Sećam se i preprćavanja poluistinu o dramatično-nežnim susretima nekadašnjih najboljih prijatelja koje su politika i rat razdvojili.

Pamtim i ovacije koje je na otvorenoj sceni doživeo Ivica Vidović, čim se pojavio na pozornici Ateljeu 212 u, aко se dobro sećam, prvom pojavljuvanju Zagrepčana u Beogradu. A bilo je to s predstavom *Aj Karmela*, baš kao što sam se naslušao i anegdoto o prvim šetnjama poznatih beogradskih glumaca Baščaršijom kroz koju nisu mogli da se probiju od Sarajlija koji su ih srdaćno pozdravljali.

Nikada, međutim, neću zaboraviti zebnju s kojom sam, zajedno s intendankinjom Anom Lederer, stupio na scenu Hrvatskog narodnog kazališta pozdravljajući zagrebačku kazališnu publiku prilikom prvog nastupa nekog ovdašnjeg pozorišta na toj sceni posle više od dve decenije, ali i topao aplauz kojim je dočekan a potom, po spuštanju zavesa, i ispraćen ansambl Drame Srpskog narodnog pozorišta koji je u HNK odigrao *Ujkin san Dostojevskog* u dramatizaciji i režiji Egon Savina. Identična situacija se dogodila nekoliko meseci docnije, prigodom uzvratnog gostovanja zagrebačkog HNK u SNP-u s Molijerovim *Gradanom plemićem*.

Sada su razmenje gostovanja teatara iz nekadašnjih jugoslovenskih republika, pa i koprodukcije u kojima participiraju pozorišta iz Srbije, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Slovenije, Crne Gore i Makedonije sasvim prirodna stvar. U jednoj takvoj, za koju je dramu o Odisejevom povratku na Itaku napisao Goran Stefanovski, a koju će režirati Aco Popovski, osim Srpskog narodnog pozorišta učestvovaće i Tatar Ulisis s Briona, Slovensko mladiinsko gledalište iz Maribora,

Zagrebačko dramsko kazalište „Gavela“, beogradski Atelje 212, kao i Nikola Ristanovski u ime Ohridskog leta.

Osječko Hrvatsko narodno kazalište opravdano tretira scene Srpskog narodnog pozorišta kao vlastite, a SNP se u Osjeku oseća kao kod kuće. SNP često gostuje u Rijeci, Puli, Tuzli, Brčkom, Banjaluci, a u Zagrebu nastupa sveke godine. Novosadski *Brod za lutke* Milene Marković u režiji Ane Tomović izveden je na Boršnikovom srećanju, kada je na programu ovog najvećeg slovenačkog nacionalnog festivala bio i isti komad ali u postavci Drame SNG Ljubljana u režiji Popovskog.

Razmene umetničkih iskustava, znanja i senzibiliteta nisu neophodne jedino zbog ideje suživota, a najmanje imaju veze s političarskim pragmatizmom. Međunarodna saradnja je pre svega pitanje (samo)provere sâmih umetnika i proširivanja vidika lokalnih pozorišnih publika. O blagotvornosti međunarodne saradnje u sferi umetničkog života najbolje mogu da svedoče oni koji su stekli iskustvo života u izolaciji, oni koji su, poput nas, povremeno, dakako retko, imali sreću i preskakali granice, probijali se kroz blokade sankcija i u inostranstvu, tokom devedesetih godina prošlog stoljeća, gledali pozorišne predstave.

Tek u to doba su neki od nas postali svesni značaja Beogradskog internacionalnog teatarskog festivala! Jer Bitel je

decenijama bio škola, razume se za one koji nisu bežali se časova i koji su bili voljni da nešto nauče. No ovaj festival je bio i kreativna pukotina na nevidljivom delu Berlinskog zida koji je razdvajao Istok od Zapada, maleni ali moćni međuprostor za razmenu teatarskih informacija i iskustava između dva sveta, dve oprečne stvarnosti, dva (ponekad samo naizgled) različita senzibiliteta. Na treba imati iluzije pa gajiti nadu da 60-ih, 70-ih, pa delimično i 80-ih godina XX veka Bitel nije imao jasno preciziranu političku funkciju u kontekstu potrebe afirmanisanja nezavisne i neutralne Jugoslavije, lidera pokreta Nesvrstanih, pa ipak korist koju su ne samo ovdašnji pozorišni imali od Bitela nadilazi političke dimenzije.

Sve ove ideje mora biti da su proizlaze kroz svest većine gledalaca *Hamleta*, jednog od prvih inostranih gostovanja (ako me sećam ne varu) nakon petooktobarskih promena, a koje je u beogradskom Narodnom pozorištu izveo ansambl Kraljevskog nacionalnog teatra iz Londona. *Hamleta*, razume se, uvek treba gledati, čak i kada ne valja, a ovaj je bio odličan. Pa ipak deo (makar i zanemarljivo mal) beogradskog uspeha, ovaj londonski *Hamlet* nesumnjivo je dugovao višegodišnjem teatarskom „postu“ ovđašnje pozorišne publike, potrebi gledalaca da vidi nešto drugo i drugačije, da oslušne poznate Šekspirove replike i na stranom jeziku, da na sceni vidi nepoznate glumce, suoči se s drugačijim rediteljskim senzibilitetom. Ne verujem da publiku u regularnim okolnostima savremene Evrope, osim možda u malenim provincijskim zabitima koje se retko nađu na maršrutama turneja velikih pozorišnih trupa ili malih teatarskih družina, imaju iskustvo slično onom koje smo doživeli početkom 2001. godine gledajući Sajmona Rasela Bila u ulozi danskog kraljevića.

O blagotvornosti međunarodne saradnje mogu da posvedočim i kao jedan od inicijatora nastanka Pozorišne asocijacije „Quartet“ koju su osnovali Teatar Eiktus iz Ansenija (Francuska), Pozorište „Geza Gardonji“ iz Egera (Mađarska), Zapadnočeški teatar iz Heba (Češka) i Srpsko narodno pozorište. Ova saradnja nije bila deotvorna samo na

planu organizovanja četiri izdanja „putujućeg“ festivala na kojem su igrane predstave pomenunih pozorišta, niti se jedina njena korist ticala informacija koje su u sferi neposrednog poređenja imali priliku da steknu gledaoci u Novom Sadu, Egeru, Anseniju i Hebu, već je smisao konkretne međunarodne kolaboracije bio i u realizaciji specifične radionice u kojoj je participiralo po dvoje glumaca i po jedan dramaturg iz svakog teatra, francuski reditelj, scenografkinja, odnosno kostimografkinja te koreografkinja iz Srbije. Radionica je trajala dve godine, dešavala se u sesijama koje su trajale po pet-šest dana, a njeni rezultati su pre dve godine prikazani u okviru pratećeg programa Bitef-a.

Bilo je uistinu uzbudljivo posmatrati kako glumci iz različitih sredina i teatarskih tradicija, različitih pozorišnih iskustava, međusobno kreativno komuniciraju, ali ne na engleskom, francuskom ili nemačkom, nego na univerzalnom jeziku glume, kako zajednički grade dramske situacije, uspostavljaju linije dramskih sukoba i sarađuju uprkos velikoj vavilonskoj jezičkoj pometnji. Ništa manje nije bilo uzbudljivo ni slušati reditelja koji svoj uobičajeni sistem rada prilagođava konkretnoj situaciji i potrebama, navikama i različitim stepenima iskustava glumaca.

Slična iskustva imaju i glumci Srpskog narodnog pozorišta koji su s kolegama iz švajcarskog Teatra Karuž 2006. godine realizovali međunarodnu koprodukciju *Troil i Kresida* u režiji Loran Kalam. Bila je to bilingvalna predstava u kojoj su role Trojanaca izgrali naši, a uloge Grka Švajcarci. Svako je govorio na svom jeziku – francuskom ili srpskom, ali se suštinsko međuljudsko razumevanje i umetničko prožimanje dešavalo u sferi pozorišne komunikacije, Ne, dakle, na jeziku gestova, mimike ili povijenim tonom kojim se strancima obraćamo kada ne znamo njihov jezik, a u naivnoj veri da će nas razumeti ako budemo urlali, već posredstvom emocionalno nabijene neverbalne komunikacije i univerzalnog „jezika“ glume, u kojem je reč tek jedan od elemenata.

I festival „Orient Express“, na kojem je Srpsko narodno pozorište, zajedno s teatrima iz Turske, Rumunije, Hrvatske i Nemačke, učestvovalo kao član Evropske teatarske konvencije, festival koji je specijalnom kompozicijom voza propuštao kroz pomenute države prikazujući pet predstava na pet različitih jezika, potvrdio je potrebu glumaca a naročito publike da odgovore izazovima avanture kakvu podrazumeva i nudi međunarodna teatarska saradnja.

Danas, u vremenima ekonomске krize, na koprodukcije, pa i one međunarodne, najčešće gledamo kao na oblik rešenja finansijskih (ne)prilika. „Prelistavamo“ sajtove inostranih i međunarodnih fondacija u potrazi za projektima koji će, na osnovu posebnih uslova, finansijski biti podržani ako u njima učestvuju pozorišta iz različitih gradova, regiona, država. Zaboravljamo, pri tome, da pozorište i bez političkih okvira i uslova, kako bi kreativno živilo, mora da ostvaruje komunikaciju na što širem geografskom polju.

O tome, uostalom, svedoče i internacionalizacije festivala poput Sterijinog pozorišta, sarajevskog MESS-a, užičkog festivala... Ali i činjenica da Srbija, odnešavno, ima snažne pozicije u Međunarodnoj asocijaciji pozorišnih kritičara i Internacionalm teatarskom institutu.

Vrata su, dakle, otvorena. Zakoračimo još smelije.

SKICE KOSTIMA ZA PREDSTAVU PAZARNI DAN

Autor: Maja Mirković

VIŠE OD STATISTIKE KRLEŽU SU INTERESOVALI LJUDI

„Izlet u Rusiju“, predstava koju je po delu Miroslava Krleže režirao Jovan Ćirilov, deo je dvogodišnjeg projekta „Nove politike solidarnosti u kulturi i proizvodnji znanja“ kojim se podstiču i osmišljavaju novi oblici solidarnosti i isprepletanosti kultura na Balkanu

Predstava *Izlet u Rusiju* nastala prema tekstu Miroslava Krleže, u režiji Jovana Ćirilova, premijerno je izvedena 11. maja u Centru za kulturnu dekontaminaciju (CZKD) u Beogradu, tokom Festivala jednog pisca, posvećenog Krleži.

Reč je o tekstu iz 1926. godine, koji je adaptirao za pozorište Miroslav Belović, a Ćirilov ga je, uz tim saradnika, razvio u savremeniju pozorišnu formu. *Izlet u Rusiju* po tome pripada pozorišnom ciklusu „Rizik“, koji CZKD realizuje od 2007. Istovremeno, *Izlet u Rusiju* je i odgovor na posttranzicione izazove u regionu, čime se bavi projekat „Nove politike solidarnosti kroz kulturu i proizvodnju znanja“.

Krležu igra Milutin Milošević u uloge tumače Vladimir Aleksić, Damjan Kecojević, Marko Janjetić, Cvjetka Mesić i Boris Bakal, koji je i u kreativnom timu te predstave, pored Borke Pavićević, Andreja Nosova, Branimira Stojanovića, Vladimira Tupanjca i Tare Tepavac.

Govoreći o radu na predstavi i o Miroslavu Krleži Jovan Ćirilov kaže da delo tog velikog pisca uvek iznova otvara nove vidike. „Pokazalo se da se humanije lice socijalizma desilo kod nas upravo zbog prevage nedogmata među našim levičarima, uz Krležinu polemičku potporu i logiku. Značaj njegovih stavova prema

buržoaziji i filistarstvu vraća se kao neupitno bitan upravo ovih naših dana ponovne prvoštine akumulacije, kad su liberalno građansko društvo i njegov kapital sudbinski zakucali na vrata našeg moralu u svoj svojoj malograđanskoj nešavršenosti i bezobnosti. Kao na karikaturom predratnog Pjera Križanića, nemackog ekspresioniste Georga Grossa ili u nepoštednim polemikama Miroslava Krleže“, rekao je Ćirilov, koji potpisuje i scenografiju predstave.

Po njegovim rečima, Krleža je danas posebno aktuelan, dragocen, inspirativan „i po tome što se nikada nije mirio sa onim što se dešava, nije se mirio sa onim što mu se činilo da ne odgovara stvarnosti, a uvek je to govorio sa jedne liberalne, levačke i orijentacije. Krleža se ubraja u one evropske intelektualce koji su krajem 20.-ih godina bili u Rusiji i nisu se razočarali. Mada su videli mnoge nedostatke, nisu se razočarali u levu ideju“.

Kako u *Krležjani* navodi Aleksandar Flaker, *Izlet u Rusiju* bio je 1926. godine knjiga sa izrazitom referencijalnom i spoznajnom funkcijom: pisanje u polemici s „lažnim i tendencioznim vestima o stanju u Rusiji“ i motiviranje odbranom „logike ruske koncepcije od svih mogućih naših piskarala“. Ali njen autor nije spre-

man da se podredi zadacima političke propagande i „ne oseća potrebe da odstupi od istine“, s tim što njegova „istina“ nije ni eksplicitno politička ni političko-ekonomski „statistička“, već najpre umetnička: „Više od statistike, mene su na tom putu interesovali ljudi, ljudski odnosi, gibanja, pokreti, rasvete, dinamika, klima. Ja sam gledao ruske crkve i – dopustite mi da budem sentimental – slušao šum vetr u borovini i mislio o kulturnim problemima više nego statistikama.“

Upravo je taj stav, prema navodima Flakera, osigurao Krležinom putopisu trajnu umetničku vrednost i nadmoćno mesto u nizu putopisa evropskih književnika SSSR-u.

Predstava *Izlet u Rusiju* posle beogradske premijere i dve reprize 12. i 13. maja, biće izvedena u Prištini, Tuzli, Zagrebu i drugim gradovima u regionu.

Kostimografi su Angelina Atlagić i Dejan Pantelić, dok muziku i dizajn zvuka potpisuje Vladimir Pejković.

Producija *Izlet u Rusiju* pripremana je u koordinaciji sa Festivalom jednog pisca „Krleža: san o drugoj obali“ Kulturnog centra Beograda, koji je od 10. maja do 10. juna, u saradnji sa kolegama iz Zagreba, prilika za svojevršnu rekapitulaciju složenog intelektualnog i interkulturnog odnosa na relaciji umetnik – grad, hrvatska književnost/ kultura – srpska književnost/ kultura, modernizam/ avantgardizam – postmodernizam... u svetu aktuelnih teorijsko-metodoloških shvatanja literature, kulture, estetike, ideologije i politike.

Izlet u Rusiju deo je i dvogodišnjeg projekta „Nove politike solidarnosti u kulturi i proizvodnji znanja“ kojim se podstiču i osmišljavaju novi oblici solidarnosti i isprepletanosti kultura na Balkanu. Saradnja i razmena u oblasti istraživanja u kulturi i umetničkoj produkciji između stvaralaca u Prištini, Tuzli, Zagrebu i Beogradu, deo je sveobuhvatnog istraživačkog poduhvata (2011–2012), na

kojem rade CZKD iz Beograda, Multimedija Centar iz Prištine, Centar „Grad“ iz Tuzle i Bacači sjenki iz Zagreba.

Postavljajući pitanje solidarnosti i zajedništva na Balkanu, partneri i učesnici u tom projektu traže puteve za prevaziđenje provincializma, izolacionizma, jednonumlja i nacionalizma koji dominiraju u državama nastalim nakon raspada Jugoslavije i u tom procesu – ponovnim čitanjima, raspravama i sceničkim izvođenjima, pozivaju se na, danas marginalizovane, ideje solidarnosti i zajedništva hrvatskog i jugoslovenskog

Miroslav Krleža, 1929.g.

ne podređuje raspodeli unutar hijerarhije moći.

Počev od 2007. godine, na scenama CZKD-a, Beogradskog dramskog pozorišta i Magacina u Kraljevića Marka, izvedene su drame *Evropa*, *Žena-bomba* i *Rio bar* Ivane Sajko, u režiji Bojana Đorđeva; triptih scenskih čitanja *Srpski Faust i drugi citati* Tanje Simić Berclaz u postavci zagrebačkog kolektiva Bacači sjenki, zatim *Soba na Bosforu*, centralni zavror, leti u goru kao ptica i *Urlike*

ODLOMAK IZ KRLEŽINOG „IZLETA U RUSIJU“ (1926)

Što smo sada? Austrija je propala, dakle Austrijanci više nismo. Srbi nismo jer čemu da lažemo da jesmo kad nismo! Jugoslaveni nismo, jer ako je Jugoslavenstvo ono što hoće vojvoda Stepa Stepanović ili jedan od jugoslovenskih monopolista Jurica Demetrović, k pametan može da je danas s njima zajedno Jugoslaven? Preostaje nam dakle da pospemo glavu pepelom i da se vratimo pod okrilje tog never vatnog i poplijuvanog Hrvatsva, kome Stipica Radić drži jednu te istu pjanu zdraovicu već trideset godina.

(Hteo sam najpre da kažem Kinezu, da uopće nemam nikakve narodnosti. Da pripadam jednoj jezičnoj oblasti što se još nije iskristalizovala. I to mi je bilo na umu da mu lažem da sam Srbin. On će se onda pokloniti mome Srpsvu, izreći nekoliko komplimenata na čast „naše srpske artiljerije“ i sve će zauzeti jedan međunarodno skladan oblik u smislu ženevske lige naroda).

pisca Miroslava Krleže. U kontekstu savremenog života, povezuju naučna sa umetničkim istraživanjima – istorije kulture, književnosti, društva.

Predstava *Izlet u Rusiju* pripada i pozorišnom ciklusu „Rizik“, višegodišnjem procesu kojim se, kroz seriju produkcija, javnih čitanja i scenskih postavki, preispituju različite pozorišne forme i inicira kritika postojećeg modela „proizvodnje pozorišta“. Takođe, ukazuje na nedostatak kritičkog mišljenja o prirodi kulturne politike i istražuje puteve umetnosti koja sopstveni autoritet

Majhof Biljane Jovanović u dramaturškoj i scenskoj rekonstrukciji Zlatka Pakovića, drama *Kopile* Zorice Jevremović u režiji Anje Suše, te *Gospoda Olga* Milutina Bojića u postavci Zlatka Pakovića.

Realizaciju tih programa CZKD-a podržavaju i omogućuju Evropska unija – Projekat „Podrška civilnom društvu“ (EU-IPA), Švajcarski kulturni program (SCP) i Evropska kulturna fondacija (ECF), kao i Gradski sekretarijat za kulturu grada Beograda i Ministarstvo kulture Srbije.

Izlet u Rusiju

Reprint Ludus (broj 54, 28. februar 1998)

Tihomir Stanić

SVUDA POĐI, KUĆI DOĐI

Sa Ateljeom 212 u Sarajevu i Mostaru. Pre tога на Palama

Kad se ide na Pale (18. i 19. decembar 1997), onda to izgleda otrlike ovako. Krenemo oko sedam-osam ujutro Zoki Šimić i ja. Posle sat vremena stanemo „Kod Zmaja“. Popijemo nekoliko rakija, pa put granice. Na granici sipamo benzin, pa popijemo nekoliko rakija. Na graničnom prelazu sa graničarima popijemo po jednu i vozimo se do kafane „Lovac kod Kralja“. Tu popijemo nekoliko rakija i srpsku kafu, i vozimo se dalje. Na putu nam se ispreči krdo konja i mi stanemo i gledamo konje i slušamo Neleta Karajlića i pevamo „Dobro došli u Republiku Srpsku“. Onda uživamo Romanjom, u jelama vitim i borovima pustim ponositim. Onda dođemo na jedno raskršće. Levo su Pale, desno je Sarajevo (ili obrnuto). Onda pogodimo put i gledamo Sarajevo odozgo sa Pala. Odigramo predstavu. Popijemo još po koju. U povratku stajemo na istim mestima. Radimo iste stvari. Pevamo i plačemo. Dođemo u Atelje. Ja uveče igram Art. To su Detinjarje.

Kada se ide u Sarajevo i Mostar (25–28. januara 1998), onda to izgleda otrlike ovako. Krenemo oko sedam-osam ujutro Zoki Šimić i ja. Posle sat vremena stanemo „Kod Zmaja“. Popijemo nekoliko rakija, pa put granice. Na granici sipamo benzin, pa popijemo nekoliko rakija. Na graničnom prelazu sa graničarima popijemo po jednu i vozimo se do kafane „Lovac kod Kralja“. Tu popijemo nekoliko rakija i srpsku kafu, i vozimo se dalje. Na putu nam se ispreči krdo konja i mi stanemo i gledamo konje i slušamo Neleta Karajlića i pevamo „Dobro došli u Republiku Srpsku“. Onda uživamo Romanjom, u jelama vitim i borovima pustim ponositim. Onda dođemo na jedno raskršće. Levo su Pale, desno Sarajevo (ili obrnuto). Onda pogodimo put i gledamo Pale odozgo iz Sarajeva. Sutradan odigramo dve predstave. Ljubimo se, grlimo, pevamo i plačemo, i neki od nas popiju po koju.

Sledećeg dana krenemo za Mostar. Stignemo nekako i vidimo veliki poster na kome se neka divna bela devojčica i neka divna crna devojčica grle, a iznad piše: UNIT-ED COLORS OF BENETTON. Predemo preko nekog visecég mosta kog zovu „Indijana Džons“. Jedemo, poneki od nas popiju po koju, vratimo se preko onog mosta i odigramo predstavu. Onda odemo u Sarajevo. Tamo spavamo, a ujutro krenemo nazad za Beograd. Stanemo, ipak, kod kafane „Lovac kod Kralja“. Tu jedemo, pijemo i sabiramo utiske.

Pitaju nas: „Kako je bilo na Palama?“

Mi kažemo: „Bili smo u Sarajevu i Mostaru.“

Oni kažu: „Znači, dobro je bilo na Palama.“

Rastanemo se lepo. Dođemo na granicu. Neki od nas popiju sa graničarima po jednu. Dođemo u Atelje.

Onda ja igram Detinjarje. To je Art!

Kakva je slika koju javnost i mediji imaju o Vama?

Kolika je verovatnoća da će uočiti vest ili članak o Vama u nekoj od dnevnih novina ili časopisu ili na internet sajtu?

Novinske isečke skenirane u visokoj rezoluciji dostavljamo na CD-u ili elektronskom poštom, tako da možete da napravite trajnu arhivu svih medijskih objava koje će Vam uvek biti dostupne.

899,00
dinara
mesečno

U saradnji sa Udruženjem dramskih umetnika Srbije za njihove članove naš specijalizovani servis za press clipping pratiće štampu za Vas, da znate šta je, gde i na koji način objavljen.

Metro Market
011/3285-020
www.clipping.rs
office@clipping.rs

ISTINA PRUŽA NAJVJEĆI OPTIMIZAM

„Predstava 'Zoran Đindić' polazi od Đindića, izuzetne istorijske figure, ali govor i o Srbiji danas, o različitim hipotekama koje to društvo nosi, a jedna od njih je velika hipoteka ubistva premijera koje nije razrešeno, osim na nivou neposrednih izvršilaca”, kaže Oliver Frljić

Uvreme zatvaranja ovog broja Ludusa najavljen je premijera predstave Zoran Đindić, autorski projekat reditelja Olivera Frljića na sceni Ateljea 212, koja otvara festival „Mucijevi dani“, pozorišnu manifestaciju sa snažnim pečatom regionalne saradnje.

Frljićeva predstava je rađena skriveno od očiju javnosti, a još pre podizanja zavese pobudila je veliku pažnju i uzburkala duhove. Konferencija za novinare povodom premijere bila je 15. maja.

Predstava, kako je reditelj rekao, kreće od Đindića, izuzetne istorijske figure, ali govor i o Srbiji danas, o različitim hipotekama koje to društvo nosi, a jedna od njih je velika hipoteka ubistva premijera koje nije razrešeno, osim na nivou neposrednih izvršilaca.

„To je sramota za jedno društvo, bilo u Bosni, Hrvatskoj ili Srbiji. Ova predstava je svojevrsno podsećanje i institucijama i građanima”, rekao je on, dodajući da što je društvo depolitiziraniye tim mu je potrebitije političko pozorište.

Predstava govori o društvu u kome se dogada i istovremeno je politička i pozorišna: „Te dve stvari se ne isključuju. Dobar politički teatar uvek je i teatar, od Aristofana na ovom”, kazao je on, dodajući da čije su pozorišno formiranje najviše uticali ljudi koji su se na ovaj ili onaj način bavili političkim teatrom.

Aludirajući na svoje angažovane i vrlo oštре predstave u regionu, Frljić je rekao kako je poznato da je on „veliki izdajnik” i da u Srbiji tu etiketu još nije dobio, ali da možda hoće ovom predstavom, koja po mišljenju Fede Stojanovića udara pravo u stomak.

Predstava je bazirana na dramaturškoj obradi dokumentarnog materijala, a govoreci o svojim motivima da je radi Oliver Frljić je napomenuo: „Uvek se bavim onim stvarima koje su nekakve društvene neuralgične tačke. Mislim da je Zoran Đindić i njegovo ubistvo upravo to. I dan-danas nema nikakve spremnosti da se bilo šta po pitanju toga ozbiljno razreši nego svima odgovara da čitava stvar ostane samo na direktnim izvršiocima ubistva. Nisam od onih koji idealizuju ljude, ali Zoran Đindić je, nema sumnje, napravio ozbiljan rez u novijoj srpskoj politici. Uprkos svemu, povukao je neke vrlo nepopularne poteze, kojima je gubio široku popularnost; od izručivanja Miloševića Hagu pre nego što je bio potpisani sporazum o saradnji sa Međunarodnim sudom u Hagu, preko nastojanja da transformira JSO i retorike kojom je govorio o ratovima koje je Srbija vodila na ovim prostorima pa nadalje. Neosporno, to su sve stvari koje su uvodile jedan novi politički diskurs u ovo podneblje.”

Po njegovim rečima izuzetno je važna i činjenica da je Zoran Đindić ubijen

u onom trenutku kad postaje etički izrazito superioran u ovoj sredini. „Jer evidentno da nije postojao drugi način da mu se stane na put. Činjenica je da je ono što je on radio i govorio imalo snagu u ovom društvu. A kad se pročita razni, brojni tekstovi pisani o njemu za njegov život – evidentno je da se radi o proizvodjenju medijskog spin-a i jasno je da su pokušali da ga zauzduju svim sredstvima. Na kraju, kad je, između ostalog, uveden 'svetok saradnik' koji je trebalo da stane na kraj zemunskog klanu i svima onima u državnim strukturama koji su sa njima bili povezani, tad je izvršen atentat.”

Frljić je napomenuo i da u Srbiji ne ma građanske hrabrosti koja podrazumeva da se kaže ono što svi znaju a niko se ne usuđuje da javno izgovori.

Na pitanje kako izgleda budućnost društva bez građanske hrabrosti odgovorio je: „Budućnost je sada. Izgleda upravo ovako kako izgleda. Određene oligarhije mogu ostati još pet ili ko zna koliko mandata, dogovarati se i kalkulisati a ljudi će propadati i trunuti dok se odigravaju predizborni cirkusi, dok partie osione i vulgarne trguju... Ako biste najradije da ne birate, ili ako je svejedno šta birate, to je simptom duboke, duboke društvene krize.”

Na pitanje o osnovnom tonu predstave, reditelj je odgovorio da „ne zna šta

Proba predstave Zoran Đindić

bi rekao”, kao i da se ne trudi da je žanrovski odredi, a da oni koji za tim imaju potrebu to urade sami.

„Ne mogu da uspostavim razliku između optimizma i pesimizma. Mislim da istina pruža najveći optimizam, odnosno reći istinu, onako kako stvari zbilja stoje, kako zaista jeste. A stvari nisu dobre”, zaključio je Frljić.

Kako se moglo sazнати, Upravni odbor Ateljea 212 je tražio da vidi predstavu i gledali su probu 13. maja. Pred premijeru došlo je i do polemike oko toga koji su glumci kako i zašto izašli iz projekta, ali o tome drugom prilikom.

U umetničkoj ekipi predstave Zoran Đindić su glumci Feda Stojanović, Branislav Trifunović, Ivan Jevtić, Vladislav Mihailović, Tanja Petrović, Milan Marić, Miloš Timotijević, Tamara Krcunović.

Scenografiju potpisuje Marija Kalabić, kostim Sandra Dekanić, muziku Irena Popović.

U glavnom programu „Mucijevih dana“, koji su 18. maja otvoreni predstavom Zoran Đindić a trajali do 24. maja, prikazano su sledeća ostvarenja: Lukrecija ili Ždero J. Markovića (Gradsko pozorište, Podgorica), Hamlet u Mrduši Donjoj ili Hamlet zna što narod ne zna I. Brešana u režiji S. Kupusovića (Narodno pozorište Sarajevo), Smrt trgovackog putnika A. Milera u režiji D. Jovanovića (Hrvatsko narodno kazalište Split), Iza rešetaka K. Mladenovića (Kruševačko pozorište), Prolazi sve D. Mihanić u režiji O. Frljića (Gradsko dramsko kazalište Gavela, Zagreb) i Zbor ptica F. Atara, Ž. Kasriera u režiji J. Lorencia (Slovensko narodno gledalište Maribor).

A. Dobrović

BOGATSTVO RAZLIČITOSTI

Sa Kokanom Mladenovićem o regionalnoj saradnji

Bać u vreme pisanja ovog teksta publica je aplaudirala predstavi Otac na službenom putu beogradskog Ateljea 212 na otvaranju Međunarodnog festivala malih scena u Rijeci. Zbog velikog interesovanja za taj komad, zakazana su dva izvođenja još u vreme pravljenja programa Festivala. Pre Riječana Oca su videli i u Sarajevu i Zagrebu.

U poslednje vreme vest o gostovanju Ateljea 212 po regionu je uobičajena. Samo su, na primer, Gospoda Glembajevi 'posetili' Mostar, Rijeku, Zagreb, Osijek, Kopar, Skoplje i Tivat, i učestvovali na osam međunarodnih festivala. Trst je gostovao u Rijeci i na Brionima, Zbogom SFRJ u Tivtu...

„Naša saradnja sa pozorištima regiona nije nova pojava”, kaže Kokan Mladenović, upravnik Ateljea 212. „Podsetiće da je Svetozar Cvetković uspeo da organizuje gostovanje Ateljea u Sarajevu odmah nakon prestanka sukoba, odnosno

da je to bio prvi pokušaj uspostavljanja pokidane saradnje iz Srbije. Mojim dolaskom u Atelje regionalna saradnja se samo intenzivirala, što se, sticajem srećnih okolnosti, poklopilo sa državnim otvaranjem prema regionu i sa novim političkim mentalitetom. U sezoni 'Ex Yu' ostvarili smo izuzetno intenzivnu i čvrstu saradnju sa regionom: uspeli smo da ugovorimo i organizujemo ne samo gostovanja našeg pozorišta nego i dugoročnu saradnju sa drugim teatrima. Imamo stalna gostovanja naših predstava na scenama sarajevskog Kamernog teatra 55 i zagrebačke Gavele, a gostujemo u Sloveniji, Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori...

„Posledica te i takve saradnje je festival regionalnih pozorišta 'Mucijevi dani'. Sad radimo predstavu Odisej Gorana Stefanovskog u režiji Ace Popovskog na Brionima, koprodukciju u kojoj osim nas učestvuje Gavela, Slovensko narodno gledališče iz Maribora, Srpsko narodno pozorište i festivali 'Ohridsko leto' i Sterijino pozorje. Svi predstavi daju učesnike i saradnike – iz Ateljea će to biti glumci Anica Mančić i Svetozar Cvetković. Premijera je 20. jula na Brionima, a u Beogradu će biti 18. maja 2013, kada će Odisej otvoriti 'Mucijeve dane'.

Polako počinjemo da region smatramo kao svoj prostor, kao prostor bivše Jugoslavije. Mislim da će za nekoliko sezona to biti nova svakodnevica. Iskoristimo bogatstvo različitosti koje nam pruža region, dakle ono dobro iz Jugoslavije. Postalo je besmisleno ograničiti se samo na svoj prostor: u regionu za predstavu mogu da se nađu adekvatni autori, glumci i svi saradnici, a i publike se zatisila lica iz svojih malih sredina i treba joj osveženje.”

S. Ćirić

VETAR KOJI GUBI SNAGU

Goran Stefanovski o regionalnoj predstavi „Odisej“

Gorana Stefanovskog, makedonskog dramskog pisaca evropske reputacije, sreli smo u Londonu u Glob teatru, gde su igrane predstave Henri VI prvi, drugi i treći deo u izvođenjima nacionalnog teatra iz Beograda, pozorišta iz Bitolja i iz Tirane. Stefanovski već skoro dve decenije živi u Londonu i predaje dramaturgiju na Univerzitetu u Kentenberiju. Kaže da sada po porudžbini piše novi komad za Dramski teatar u Skoplju i istovremeno radi na realizaciji predstave koja će po njegovoj drami Odisej u režiji Aleksandra Popovskog premijerno biti izvedena 20. jula na Brionima. Reč je

o koprodukciji Gavele iz Zagreba, Ateljea 212 i Mariborskog narodnog pozorišta... Ovako opisuje to delo: „Mnogo sam putovao poslednjih godina i tema Odisej me veoma zanima. Prošlo je 20 godina od početka jugoslovenskog rata. Toliko godina je Odiseju trebalo da se vrati na Itaku, tako da se zatvaraju ti asocijativni kruge. Aca Popovski je napravio jednu veoma uzbudljivu podelu u kojoj je i divni Đuza Stojiljković, što me posebno raduje. Za mene će tako biti izuzetno uzbudljivo leto.“

Na pitanje kakav je put tog savremenog Odiseja Stefanovski odgovara: „On

je jedan veteran koji počinje da gubi snagu. Pitao sam se kakav bi, na primer, bio film o Džejmsu Bondu koji se jednog dana probudi i vidi da mu nedostaje Zub, da je posedeo ili ostao bez kose! Zamislite heroja akcionog filma kom se to desi. Ili da je dobio Alchajmerovu bolest, ili da je dobio iščijas. Bili bi to veliki lomovi. Moja priča o Odiseju je na neki način i o tome. S druge strane, to je priča o tome kako se jedan otac vraca sinu koji ga nikada nije video i sin ga pita da li je uopšte negde bio, da li je siguran da je uopšte putovao tih godina. Na trećem planu priča je ljubavna, radi se o boginji Ateni koja je duboko zaljubljena u smrtnika Odiseja i ne može da podnese što stari.“

O. Milošević

Reprint Ludus (broj 54, 28. februar 1998)

Svetozar Cvetković

S POGLEDOM NA SRBIJU

Ćutimo, spaljeni i srušeni, dok u obližnjem parku, uz službeni ulaz teatra, naziremo grobove publike koja nas ne gleda. Sa Ateljeom 212 u Sarajevu i Mostaru

Prošlo je već dovoljno vremena... Mirne, s negom osušane padine Romanije ne izlaze iz zaborava, ljubazni pogledi onih što nas prate ne putu za koji tvrde da je neizvestan čile u poplavni zavisti u povodu novih događaja u našim pozorišnim životima, bledi novinski članci zatravaju dobro osećanje bezrazložno lošim i teraju te da odes odavde. Ali nemaš kud. (Da li?) Ne, nemaš kud. Ova je tvoj usud, ova je tvoje mesto, ovo si ga odabrao, zahvaljujući drugima.

Kako je bilo? Gde? – pitam radozalog taksistu. U međuvremenu bili smo tamо i ovde, pa opet negde tamо.

Gledam naše video-zapise, uzbudljiv zagrljaj Aljoše i Conje. Ne čuje se kad Conja kaže „idemo dalje, idemo dalje“, a znam: stajao sam poređ kud je to rekao Aljinom uzdrhtalom i zamagljenom pogledu.

Hotel sa pogledom na metu. I moj cimer suzi, nekakva tru u oku. Smrznuti policajac pod našom terasom.

Bane slike Zubakovu sobu u kojoj deli krevet sa Žikom. Pa onda odveć ljubazni pogled konobara što nam sutra nudi da obrnemo janca. Janca što se okreće srećemo sutra na Jablanici, u blizini busa što ide sa Vela Luke. Aljoši su nanova crvene oči dok pred istim autobusom u daljini vreba čuveni, srušeni davno, jablanički most...

Prelaze ranjenici. Sećam se, Milena Dračić kratko podišana, tifus. Zelena Bulajićeva Neretva. Zeleni natpisi po sarajevskim sokacima, zeleni autobus, zelena vojska, zelene zastave na Husein Begovoj, zeleno, bez stopa nesretnog Gavrila i sa mostom bez njegovog imena. Grb što sada menjaju i nova zastava. Ljiljani lažno prevedeni na stranu nečega što se zove neprijatelj. Grb skinut sa grba Lazarevog, zar je važno, našeg, pa proglašen za „neprijateljski“. Grb Kotromanića, Tvrtkov grb na tablici automobilā našeg druga Dragana Marinkovića što nas pogrešnim putem uvodi u Vukovar na Neretvu. Ponovo most koga nema, Mostar bez mosta. Usput – ukrajinska vojska, pa Francuzi, Španci, Italijani...

PRAVI TEATAR SE ODUPIRE ŽIVIM MRTVACIMA

„Teatar je danas izvan fokusa društva, javnosti, na dnu lešvice. Kao i cela umetnost. U tome vidim jedan od bitnih razloga tolikom porastu mržnje, nasilja, gluposti, droge, depresije, sapunica, svega ovoga u čemu živimo...”, kaže Mani Gotovac

Tatjana Nježić

Nevolja je, kažu, prilika za vrlinu – napisala je Mani Gotovac u autobiografskoj knjizi *Fališ mi: jesen/ljeto* („Profil“) koja je nedavno objavljena i predstavljena u Ateljeu 212, a našla se u vrhu bestseleri u Hrvatskoj zajedno sa njenom prethodnom knjigom, odnosno prvim delom autobiografije koja nosi naziv *Fališ mi: zima/proleće*. Kritika nije štedela reči hvale a među nezvaničnim komentarima tzv. običnih ljudi uz brojne komplimente mogao se čuti i sledeći: „Možda je u životu ipak za mrvicu lakše proći kroz teške trenutke, kroz iskušenja kao i kroz ushićenja ako ti u pomoć prisokoče Gorki, Šekspir... Prosto sam joj zavideo čitajući kako trenutke sopstvenog života uspeva da razume i na poseban način poredeći ih sa pozorišnim komadima.“ A znaci su, između ostalog, isticali kako su pozorišne, finansijske i druge (ne)prilike u Hrvatskoj slika i stanja stvari u svim ostalim delovima negašnje Jugoslavije.

Dvotomna autobiografija Mani Gotovac slovi za literarno snažno, uzbudljivo svedočanstvo o jednoj sudbini, ličnosti i životnom putu, a ujedno je i kapitalan prilog istoriji pozorišta. Kroz bavljenje pozorištem u medijima, upravnike mandate u Teatru &TD, HNK u Splitu i Prijeci, selektorske i spisateljske poduhvate, zapravo kroz svaki njen dah i damar koji je oslikan u redovima ove knjige i između njih izbjiga očaravajući i snažan elan koji se neretko čini i kao druga strana pozorišta. Ljubitelji fotografije bi rekli – teatar u negativu.

U poslednje dve godine objavili ste dva autobiografska romana – *Fališ mi:*

Prva knjiga: Zima/proleće prošle godine i nedavno *Fališ mi: Druga knjiga: Jesen/ljeto*. Sva godišnja doba. Metafora?

Moje knjige asociiraju na analogiju ciklusa prema godišnjim dobima i prirodnih ciklusa života. Odnosno na promene i starenje u ljudskom životu. Već je dugo onaj crvenokosi razbarušeni Vivaldi napisao uzbudljive koncerte za violinu *Četiri godišnja doba*. Slušala sam ih u povoljnim i nepovoljnim životnim trenucima. Utiskivali su mi se u svest i podsvest. Uostalom, pisala sam, ovako ili onako, pisala sam na neki način celi svoj vek o svom životu, i kazališnom i privatnom. Preplitala sam i ispreplela godišnja doba u svakom pojedinom poglavljiju knjige. Tako ponekad leti sneži, a zimi je žalo užgano od sunca i skraćen u more. Igram se, slažem i stvarne i izmaštane događaje iz života i upitala sam ih najpre u zimu /starost/ i proleće /mladost/, a sada, druga knjiga, u jesen /zamiranje/ i leto kada uvek nešto počinje iznova.

Vaše su knjige već vrlo dugo među najprodavanijim u Hrvatskoj, bestseleri. I sama se tome čudim.

Fališ mi, druga knjiga, počinje najtragičnijim mogućim događajem: bolest i smrt vaše, tada šestogodišnje čerke. Sudeći po stranicama koje slede, nisu li teatar i ljubav (u užem i širem smislu) bili ti koji su vam dali snagu da idete dalje i to punim jedrima?

Pitala sam se, a pitam se i danas – kako sam preživelata? Kako je moguće preživeti odlazak svog deteta? Kako se izvući iz tog protivprirodnog stanja, stanja o kom urlače Kralj Lir nad mrtvom

kćerkom Kordelijom, stanja pred kojim i Bog ostaje nem, ili je to zapravo njegov lični, potpuni fijasko? Prolazile su godine. Lečili su me čovek koga sam volela i ljubav prema teatru. Kažem lečili, ali ne i izlečili. Zapravo, naučila sam živeti s malom koja mi fali.

U tom poglavljiju spominjete Miru Trailović, veliku ženu srpskog pozorišta. Zašto?

Bilo je to 1983. godine. S Mirom sam se pozorišno družila, ali nismo bile intimne prijateljice. Saznala sam u letu, jedne večeri, slučajno ova dva podatka: najbolji neurohirurg na svetu koji bi mogao pomoći mojoj curici, dr Epstajn, živi i radi u Hjustonu. Mira Trailović putuje sutra, službeno, na veliki pozorišni dogovor u Hjuston. Zovem Miru. Ona je u hotelu Epidaurus u Cavatatu. Kaže mi: „Sve će učiniti, hitno donesi kako umeš da umeš svu dokumentaciju, ja će već naći doktora Epstajna. Neka je, draga, neka je najveći, najveći nam i treba.“

Mesec dana kasnije primila sam pismo dr Epstajnu na kućnu adresu u Zagrebu. Pisao je: „Posetila me gospođa Mira Trailović. Razgovarali smo skoro dva sata. Pregledao sam pomno zajedno s njom svu dokumentaciju o bolesti Vaše kćerke...“

Vidite, taj gest, tu ljubav Mire Trailović nisam nikada zaboravila. Nisam naravno ni naše teatarske susrete. Ali ovaj se usekao najdublje. Zato sam želela da promovišem svoju knjigu u Beogradu upravo u njenom Ateljeu 212.

Vaš autobiografski roman je i svojevrsna hronika pozorišnog života Hrvatske i nekadašnje Jugoslavije. Bili ste prva žena selektor ondušnog Sterijinog pozorja! Kako vidite taj festival nekad i sad?

Sécam se dobro i puno. Proputovala sam sve uglove i zavoje čitave Jugoslavije. Ne bih li pronašla dobre predstave u koje sam verovala. Htela sam da napravim najbolju selekciju za Pozorje na svetu. Baš zato jer sam prva žena koja je dobila priliku da kreira taj festival. Do njegove realizacije međutim nije došlo. Jugoslavija se raspala upravo u vreme kada je trebalo započeti Sterijino pozorje prema mojim zamislima. Moralna bih se prema tome pitati – ima li nešto ukleto kada se radi sa ženama? Ali ipak nisu samo žene bile krine za raspad Pozorja i nekadašnje zemlje.

Mislim da se ne može upoređivati nekadašnje Sterijino pozorje na kojem su mogla učestvovati sva pozorišta iz cele Jugoslavije s ovim današnjim. Ne mogu se uopšte uporediti ta dva vremena ni u kom pogledu. A verujte mi, najmanje baš u teatarskom. Teatar je onda zani-

mao ceći svet, okupljao je ljudi, negovao njihovu prirodu, osećaj za drugoga. On je danas izvan fokusa, na dnu lešvice. Kao i cela umetnost. U tome vidim jedan od bitnih razloga tolikom porastu mržnje, nasilja, gluposti, droge, depresije, sapunica, svega ovoga u čemu živimo...

Svojevrsni junaci vaše knjige osim Mire Trailović su i Mira Stupica i Ljuba Tadić i Jagoš Marković iz Beograda... zatim brojni gosti nekada slavnog Bitfa kao Piter Bruk, Roberto Čuli, Anatolij Vasiljev, Paolo Mađeli... vaša su lica i Moe Yamamoto, Frančeska Patane, Hose Kura, svetske zvezde koreografije i opere, ali i Arsen Dedić i Tereza i Severina... Nameće se pitanje koliko (ni)je lako izmešati s njima krvotoke svog života?

Neme tu mešanja. To je teatar. On je sam po sebi veštčja čarolija. U njoj sam se družila, prijateljevala, svađala se, umirala i ljubovala.

Zovu vas čelična leđa hrvatskog teatra?

Da, tako me zovu. A imam hronični nedostatak gvožđa u krvi.

Samu sebe u knjizi zovem i „Ena žena što kriči sa strehe“. Tako je naime vikao jedan slovenski glumac, gost Teatra &TD, kada me ugledao na vrhu krova Teatra &TD u noći, gde se verem i pužem i zovem u pomoć.

Da li je to što ste bili čerka glumice odredilo vaš dalji životni put i izbore?

Moja majka Maria Danira dojila me u glumačkoj garderobi. S mlekom sam zacelo sisala i teatar.

Šta je za vas pozorište?

Kada bih znala odgovor na to pitanje, verovatno se njime više ne bih uopšte bavila. Jedino što sigurno znam jeste da je pravi teatar onaj koji se odupire živim mrtvacima. Onaj koji uvek iznova traži žive živcete ljudi. A njih je malo.

Gde je teatar sa ovih prostora danas u kontekstu evropskog senzibiliteta?

Pa zaostali smo, mila moja, zaostali smo jako, na svaki način, u teorijskom i praktičkom smislu, zaostali smo najmanje stotinu godina. A imali smo, držali smo korak, štavise, žestoki korak, tamo još osamdeset godina prošlog stoljeća.

Kada bi ovdješnji pozorišni život bio građa za predstavu, kog bi žanra ona bila? Ko bi bili glavni likovi? A ko bih glumio?...

Žanr bi bila tragedija. Poneki živi glumci, kritički prema svetu, igrali bi one koji vide tragičke komponente života i teatra u vremenu gde su pohlepa i novac jedine vrednosti života. Hor bi igrali glumci iz sapunica zajedno sa foteljašima, oni su srodni, to su oni koji sebe i sve prodaju za sitnu lov.

SARADNJA U REGIONU

Kako vidite regionalnu saradnju pozorišta na EX-YU prostoru nakon ratova devedesetih?

Prvo moje pitanje glasi: ima li nekoga, postoje li i dalje ljudi kojima je istinski stalno do teatra? Ovde isključujem umetnike koji zbog njega žive. Drugo pitanje glasi: može li se teatar na prostoru EX-YU stvarati bez uticaja bilo kakve politike i bilo kakvih nacionalističkih gluposti i predrasuda?

Ne znam da odgovorim na ta dva pitanja. Znam samo da nam je teatar, kao uopšte umetnost, trenutno potrebniji od komada hleba. Kako kod kuće, tako i u regiji. Koricu hleba već ćemo nekako pronaći, preživećemo. Ali bez razumevanja drugoga, dakle bez prepoznavanja drugoga, bez prepoznavanja drugoga, bez teatra i umetnosti, ne verujem da možemo preživeti i biti kakvi jesmo. Bojim se da naprosto nećemo više pripadati ljudskom rodu, barem ne onakvom kakvim ga danas poimamo.

Posle tri upravnička mandata, puno selektorskih, posle gostovanja s pozorištima po celom svetu, deset dana kod La Mame u Njujorku, sedam dana u Pikolo teatru u Milansu, gostovanja u Berlinu, Madridu, Cirihi, Briselu, Venecueli, celoj Južnoj Americi... imate li još želje? Imate li nešto što je ostalo nedorečeno? Koji tekst, koju predstavu bi danas trebalo igrati?

Da radim u teatru postavljala bih grčke tragedije. Posebno Euripida. On je naš savremenik.

Sve moje želje međutim vezane su uz pisanje. Žurim da pišem, kao da kasnim za svojim životom.

A kad se osvrnete iza sebe, bacite pogled na „pređeni put“, koja je prva posmisao?

Ima onaj Šekspirov stih. Nakon što nabroj sva strahote ovoga sveta, pesnik na kraju kaže: „Sit svega toga, ostavio sve bih/ kada ljubav smrću izgubio ne bih.“ Čini mi se da je ona danas najozbiljnije ugrožena pojava u svetu. Rekla bih da je valja iznova izmislići, da je valja stalno izmišljati. Bavit se ljubavlju danas znači biti subverzivan! Rizikovati, odbijati sudelovati u mržnji i haosu.

SPONZORI

Nevolja je, kažu, prilika za vrlinu.

Nevolje s novcima u &TD-u uputile su me sponzorima.

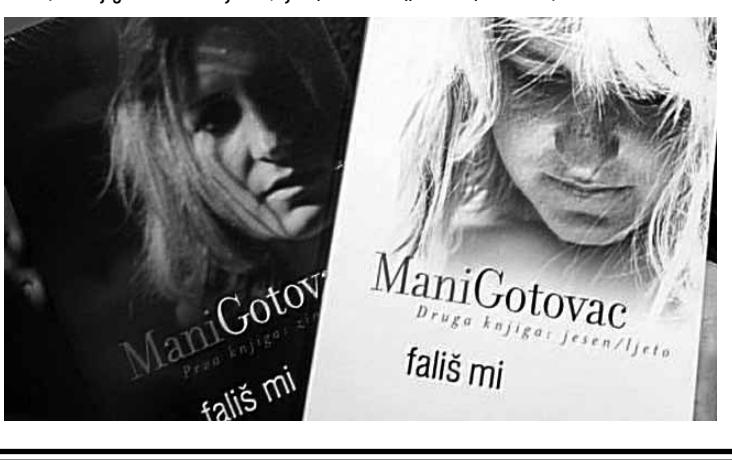
I danas osjećam tjeskobu i povraća mi se i mučno mi je kada se prisjetim svojih obilazaka svemogućih novih bogataša. Išla sam od vrata do vrata, kucala, čekala, moljakala, ponižavala se, prostituirala se na sve načine, nisam pošla s njima u postelju, to nisam mogla, to mi se gadilo. Nekima se činilo da sam na to apsolutno spremna, a drugi su mislili da sam prestara i da ne dolazim u obzir. Oblaćila sam se izazovno, potpetice, tjesno, sve protiv svoje volje, slušala sam satima njihove bljuvotine, kako je zemlja u ratu i kako Hrvati stradavaju, a mi, gle, hoćemo novac za teatar.

– Jeste li vidjeli u najnovijem visokotiražnom tjedniku moju novu jahtu? Ha, dvadeset metara, e pa moram je isplatiti. Nemam za kulturu.

Tako su govorili. Počela sam shvaćati. Većina među njima pljačkalika je i pljačka sve nas. Osobito onu djecu tamo na ratištu. Pa odakle im inače taj silni novac. Mislima sam i šutjela sam. I glumila sam i gadila sam se i njih i sebe.

Kazališta u Hrvatskoj već su tada dobivala sponzorstvo isključivo političkim nalogom. Političari su naredivali ovom ili onom tajkunu da dade neki sitniš za taj i taj teatar. Tajkuni su slušali. U slučaju Teatra &TD nije bilo nikoga tko bi politički naredio ili telefonirao, nitko nije stajao iza nas.

(Iz knjige *Fališ mi: jesen/ljeto*, izdavač „Profil“, str. 195)

ŠEKSPIR NA SRPSKOM UZ ZVUK FRULE NA SCENI GLOB TEATRA

„Henri VI“ Šekspira u režiji Nikite Milivojevića i izvođenju ansambla Narodnog pozorišta Beograd premijerno je, sa velikim uspehom, izveden na sceni čuvenog Šekspirovog pozorišta u Londonu

Ovacijama je ispraćena premijera predstave *Henri VI* Vilijema Šekspira u režiji Nikite Milivojevića (produkacija Narodno pozorište Beograd i Fond „Laza Kostić“) 11. maja na sceni prestižnog Glob teatra u Londonu, a još veće ushićenje izazvalo je reprizno izvođenje u nedelju 13. maja. Bio je to, po opštoj oceni, veliki pozorišni događaj, naravno, vrlo značajan za nacionalni teatar, srpsko pozorište i srpsku kulturu. Sve skupa upotpunjeno je i zanimljivom informacijom koju je prvo neformalno saopštila Molina Udovički, direktor Drame Narodnog pozorišta, a potom i umetnički direktor Globa Dominik Dromgule. Naime, zgrada tog kulturnog pozorišta je kroz istoriju nekoliko puta rušena i podizana, a u ovoj sadašnjoj Šekspirov *Henri VI* nikada nije izvođen! Taj komad je veoma retko igran, Dromgule je na oproštajnom koktelu u nedelju apostrofirao činjenicu o prvom izvođenju a potom rekao: „Fantastična predstava, na vrlo uzbudljiv način u nju je utkan i deo vaše istorije i autentičnosti. Izvrsno.“

London je ove godine svetska prestoonica sporta, kulture i umetnosti. Pripreme za početak Olimpijskih igara 2012. u gradu su isle svojim tokom, a pre, za vreme i posle sportskih takmičenja je svojevrsna Olimpijada kulture, Festival London 2012, u okviru koga se predstavlja čak 25.000 umetnika iz 204 zemlje koje učestvuju na olimpijadi.

Deo Festivala London 2012. posvećen je i Šekspiru. Naime, u Glob teatru, objedinjeni pod naslovom „Globe to globe“, pozorišta iz 37 zemalja izvode svih 37 Šekspirovih komada na 37 jezika – od korejskog i kineskog do evropskih. Nikita Milivojević i glumci Narodnog pozorišta iz Beograda su kroz Šekspirovo delo na srpskom tragali za univerzalnom pričom koja važi uvek i svuda.

Predstavu monologom otvara Predrag Ejduš u ulozi Biskupa od Vinčestera: „Prve rečenice na srpskom na sceni Šekspirovog pozorišta, prvi put u istoriji, posebnost je svoje vrste. I čast i radost i, ako hoćete, ozbiljan zadatak“, kaže poznati glumac i dodaje: „Jer tim monologom koji govorim, a koji otvara predstavu, treba fokusirati pažnju. Pri tome u Globu su vrlo blizu scena i gledalište, tako da ste prsa u prsa sa publikom. Lepo se video kako publika iz minuta u minut sve više ulazi u predstavu, kako sjajno komunicira i prihvata dešavanja na sceni, s posebnim pjetetom reaguje na ironijski otklon prema toj sumanutoj borbi za vlast, njenim pogubnim posledicama, naličju moći... Nema sumnje, napravili smo dobru, univerzalnu predstavu, kao što je i Šekspir univerzalan.“

Adaptacijom, izvesnim skraćivanjem i dodavanjem dela o suđenju Jovanki Orleanki, u novom prevodu Zorana Paunovića, reditelj je ovaj rani, po mnogima

Henri VI na sceni Glob teatra (Foto: Vladimir Marković)

nezaokružen i arhaičan Šekspirov komad učinio sivevremenim. Predstava tako asocira i na savremene događaje i svetsku politiku koja se kroji za pregovaračkim stolovima. Taj teški, metalni rasklopivi sto i stolice su jedina i veoma efektna scenografija (delo scenografa Borisa Maksimovića). Za tim stolom donose se odluke, gubi i otima, kroji sudbina i ljudi i zemalja... To je u isto vreme okrugli sto viteza i Ujedinjenih nacija, razgovora, suđenja, pregovora. Glumci u savremenoj, svedenoj verziji srednjovekovnih kostima engleskih plemića (kostim Marine Me-

denice) horski skladno tumače komplikovane istorijske ličnosti i okolnosti. I sve je začinjeno jednom prefinjenom ironičnom distancicom. Muzika Bore Dugića, sa prepoznatljivim srpskim melosom koja se uživo izvodi na sceni, surovoj engleskoj priči daje poseban senzibilitet. Pomenimo da sala Glob teatra u kojoj je predstava igrana ima oko 1.500 mesta od kojih je pola za sedenje a pola za stajanje. Bilo je interesantno videti kako nekolicina u publici Globa pomalo cupka, diskretno poskakuje uz zvuk frule. Predstava nije imala titovan prevod, već je svaka scena bila praćena kratkim sižezom na engleskom koji je emitovan na velikim monitorima.

Oba izvođenja predstave *Henri VI* napunila su salu i bila su ispraćena ovacijama publike i pohvalama pozorišnih stručnjaka. A evo šta je u kratkoj anketi, nakon prve reprize, rekla nekolicina gledalaca – Englez i pripadnika raznih drugih naroda.

Dama sa šeširom: „Predstava je fantastična. Nisam razumela jezik, ali sam sve ostalo razumela. Glumci su izuzetni, a režija tako precizna i jasna. Oduševljena sam, zaista.“

Stariji gospodin: „Nisam razumeo jezik, ali sam uživao u ovom izuzetnom i tako jasnom i sivevremenom tumačenju Šekspira.“

Kosooka dama: „Izuzetna je predstava Narodnog pozorišta iz Beograda, dopada mi se kako su uspeli da ih razumem na jeziku koji ne znam. Ovo je odlično. Volela bih da ponovo dođu u London. Bilo bi lepo da to bude svake godine.“

Visoki mladić: „Moja devojka je Srpskinja, ja sam Englez. Nisam razumeo šta su govorili, ali predstva je potpuno jasna. Iskreno sam oduševljen pametnom režijom i odličnom glumom.“

Sredovečni Englez: „Oduševljen sam. Predstava je snažna, jasna i ostavlja veliki utisak kome se ne možete oteti iako nisam mogao razumeti svaku reč. Jezikom olimpijade – predstava za medalju.“

Tom Bird, umetnički direktor Festivala, nije krio svoje ushićenje kada je ovoj predstavi reč: „Izuzetno sam zadovoljan izvedbom Narodnog pozorišta u Glob teatru. Nikita Milivojević znam sa Bileta. Želeo sam da ga dovedem u Glob i ispostavilo se da je to dobra ideja. Izuzetan je i vredan način na koji je Nikita istovremeno prikazao hipokriziju u borbi za vlast u srednjovekovnoj Engleskoj i u svetu današnjeg vremena. Veoma sam zahvalan ansamblu na ovakvoj predstavi.“

Neočekivano, prva repriza, to jest izvođenje u nedelju odmah iza podneva, izazvala je veće ovacije nego premijera. Publika je toliko aplaudirala, klicala i uzvikivala „bravo“ da su glumci u jednom trenutku počeli da aplaudiraju publici.

Po rečima Nenada Maričića, tumača naslovne uloge, niko nije slutio niti mislio da je moguće dobiti veći aplauz od premijernog: „Iznenadeni smo. Ushićeni. Ovo je predstava za Vembli.“

Nakon premijere, na izlasku iz sale, Nikita Milivojević je rekao: „Ne znam više ni ja što osećam. Kad imаш premijeru koja je sve ono što si htio, o čemu si sanjao, kad glumci igraju briljantno, a publika reaguje s ovakvim oduševljenjem i to usred Globa – ne bih umeo bolje da poželim. Vanserijski.“

„Veoma značajan trenutak za sve nas, i za mene kao srpskog diplomatu, i za srpsku dijasporu, i za pripadnike diplomatskog korpa... Imao sam goste, ambasatore više država koji su došli da gledaju i koji su bez obzira na jezičku barijeru uživali u predstavi. Režija je fenomenalna, glumci odlični“, rekao je ambasador Srbije u Londonu Dejan Popović nakon premijere.

Bili su to srpski dani u Glob teatru. U nedelju 13. maja igrani su i drugi i treći deo *Henrija VI* u izvođenju pozorišta iz Makedonije i Albanije, a sve tri predstave su svojevrsna „Balkanska triologija“ koja će biti izvođena u sve tri sredine. Pre premijere srpske predstave 11. maja u izložbenom prostoru Globa naš ambasador g. Popović otvorio je izložbu *Pozorje Laze Kostića* Zorana Maksimovića i *Omaž Šekspиру* Dragana Stojkova. U Edukacionom centru Globa vrsni prevodilac i poznavalac anglikanske književnosti prof. Zoran Paunović održao je predavanje o Šekspirovim delima na srpskom jeziku.

Beogradska premijera predstave *Henri Šesti* je 15. juna na Velikoj sceni Narodnog pozorišta. A glumачku ekipu čine Predrag Ejduš, Tanasije Uzunović, Hadiži Nenad Maričić, Boris Pingović, Nebojša Kundačina, Branko Jerinić, Branislav Tomasević, Slobodan Besić, Aleksandar Srećković, Pavle Jerinić, Bojan Krivokapić i Jelena Đulvezan. Muziku potpisuje Bora Dugić, koji uživo na sceni svira frulu, a uz njega su Zoran Živković (violinist) i Slobodan Prodanović (harmonika).

O. Milošević i T. Nježić

Henri VI na sceni Glob teatra (Foto: Vladimir Marković)

Pretplatite se na LUDUS

Godišnja pretplata za Srbiju: 1000,00 din.

Dinarski tekući račun:

**Udruženje dramskih umetnika Srbije
255-0012640101000-92
(Privredna banka Beograd A.D.)**

Godišnja pretplata za inostranstvo: 30,00 evra

Devizni žiro račun:

**5401-VA-1111502
(Privredna banka Beograd A.D.)**

**Instrukcije za uplate u evrima potražiti u
Udruženju dramskih umetnika Srbije**

FOND ZA OTVORENO DRUŠTVO - SRBIJA
FUND FOR AN OPEN SOCIETY - SERBIA

LAJTMOTIV POZORJA JE „NAŠI OČEVI“ A MOGAO BI BITI I „NAŠA DECA“

„Deca optužuju roditelje da im ostavljaju raspadnutu stvarnost, roditelji se brane da su uradili koliko su mogli i da nisu krivi što ne kradu, deca se stide svojih osiromašenih roditelja i smatraju ih luzerima, roditelji se stide što ne mogu da ponude više i optužuju decu da su razmažena...”, kaže Ksenija Radulović

Uglavnom programu ovogodišnjeg Sterijinog pozorja je sedam predstava, koje, po rečima selektorke Ksenije Radulović, na neki način povezuje temu porodice, posebno tema oca, te otuda i svojevrsni lajtmotiv 'naši očevi'.

Vaš utisak o pozorišnoj sezoni u Srbiji nakon odgledanih sedamdesetak predstava? Šta su joj ključna obeležja?

Prvo ono ohrabruje: u zemlji u kojoj se sve raspada po šavovima i dalje ipak postoji kontinuitet i vitalnost pozorišnog života — ta stvar nije stala, nije izgubljena strast za bavljenjem time, ljudi uglavnom smišljaju načine da dođu do nove predstave. Nekad bude „štap i kanap“, ako drugačije ne može. Naravno da je kriza učinila svoje i da je broj premijera u proseku manji, a nije potrebno biti ekonomski stručnjak pa predvideti da će se posledice ekonomskog kolapsa tek osetiti u radikalnijoj meri. Već sada imamo i nove produkcione modele — saradnju institucija i fondova — a ne treba se iznenaditi i nekim drugim oblicima produkci-

Ipak, radi realne slike u celini,ako odemo malo u blisku prošlost, teško je ne primetiti da su u poslednjih 10 godina rekonstruisana gotovo sva beogradска pozorišta – i nijedan muzej. Dva centralna muzeja su pretvorena u zidanje Skadra na Bojani, Muzej Grada nemam zgradu već sto godina, a niz manjih muzeja, uključujući i naš, pozorišni, rade u polu

nemogućim uslovima. Tako da u kulturi postoji jedno globalno nezadovoljstvo gde svako misli da je oštećen i da je njemu možda najčešće.

Ne bih da budem pesimista, ali neko naglo poboljšanje ne očekujem. Kako i od čega? Postaćemo malene enklave, neki će i dalje javno gundati, a neki će gledati svoja posla i čuvati svoja zaposlenja, karijere. To se dešava s građanstvom na nivou cele zemlje: ljudi su uplašeni za svoje egzistencije, uvereni da se više ništa ne može učiniti normalnim i čestitim putem, a polusvet će tu prirodno videti svoju šansu. Postali smo toliko apatični da više nikо ne reguje ni na najsumanutije stvari. U krajnjoj liniji tamo gde imaoš milion

kolaps institucija – i sve treba učiniti da do toga ne dođe.

Koji i kakvi segmenti realnosti su najviše u teatarskom fokusu, kako su tretirani?

Ne bih rekla da ima monolitnog odgovora na to pitanje, najrazličitiji segmenti stvarnosti su na sceni: direktno ili posredno, putem aktuelizovanja klasike ili postavljanja novih tekstova, kroz klasične ili sasvim nove, moderne forme... Sve one teme koje živimo posebno poslednjih 20 godina, a duboko verujem da imaju korene i u daljoj prošlosti, a koje se sad pretvaraju u nekakav *circulus viciousus* naše realnosti. Mi živimo rubriku vremeplov, svaki dan je *deja vu*, a pozorište pokušava da pronađe neku pukotinu da izademo odatle, da sebi bolje objasnimo kako smo se tu i gde smo se to našli... I sve je tu uzročno posledično. Da nije bilo onoga o čemu govori *Hipermnezija*, ne bi danas bilo ni onoga o čemu govori *Radnici umirujući*.

U predstavama vaše selekcije jedna od vrlo prisutnih tema je i odnosi u porodici, posebno tema oca? Lajtmotiv je „noši očevi“. U pozorišnom smislu to je oduvek bila interesantna i intrigantna tema, da li je iznova, danas i ovde, postala provokativna?

„Naši očevi”, a moglo bi i „Naša deca”. Sreten Ugričić je u nekom tekstu napisao: „Naša deca odbijaju da se rode.” Surovo i precizno, dovoljno je da se osvrnete oko sebe. Sama sintagma „naši očevi” ima više nivoa značenja... biološki, metaforično, a može i kao odnos prema našim pozorišnim očevima. Najzad, to je i mali omaž divnom piscu srpske dramske prošlosti, Vojislavu Jovanoviću Marambu. Figura oca je i metafora za pojam rodi-

Figurova je i metoda za pojam real teljstva, koje je jedna od najvećih filozofskih i etičkih tema na ovom svetu. Mislim da je podizanje i vaspitanje dece u ovoj zemlji danas društveno i političko pitanje prvog reda. Tu mislim i na obrazovni sistem – u rangu od osnovnog do visokoškolskog (jer na svim nivoima se školstvo raspada), ali isto tako i onaj najličniji nivo, na roditeljstvo u okviru porodice. Ne govorim o porodičnim vrednostima u onom smislu koji bi bio opozit seksualnim manjinama i gej-prajdu, uopšte nije reč o tome... Nego o nekim odnosima između generacija koji po prirodi stvari postaju poluporemećeni u društvima bez ikakve

A black and white head-and-shoulders portrait of a woman. She has long, dark, wavy hair that falls over her shoulders. Her gaze is directed towards the viewer, and she has a gentle, pleasant expression with a subtle smile. She is wearing a dark, possibly black, crew-neck top. The background is a plain, light-colored wall.

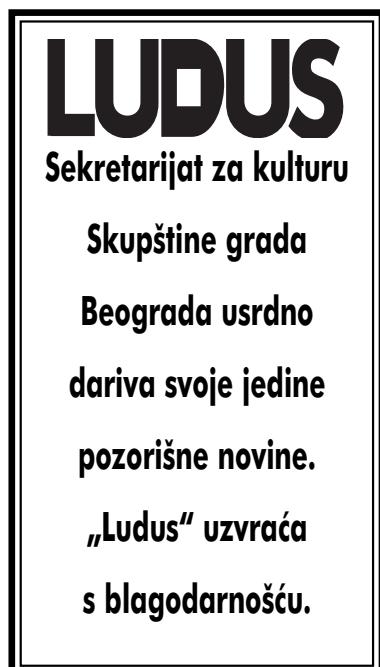
Ksenija Radulović, mart 2012.

izvan toga... Da često nema granice između ličnog i političkog, da deca ne razumeju svoje roditelje ni oni njih, da ćemo još dugo iskijavati stare cehove i rezultate naše tvrdoglavosti, naivnosti, nespremnosti da realno sagledamo svoje mesto u svetu.

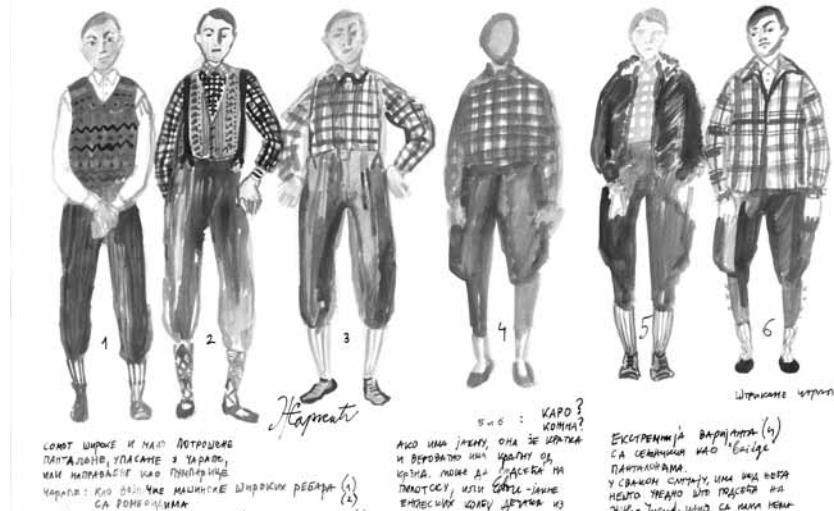
Šta očekujete od ovogodišnjeg festivala?

Da pokaže pravac u kom će se kretati neke od umetnički značajnijih stvari i u budućnosti našeg pozorišta. Mislim i na estetske koncepte i na tematske okvire. Ova zemlja se ipak kreće u jednom pravcu, i – uz sva usporavanja, šlajfovanja, uz sve naše bandoglavosti – taj točak se ne može vratiti unazad. Malo-pomalo, postaćemo deo te Evrope, ali najmanje od svega mislim na pitanje formalnog pridruživanja. Od same te forme neuporedivo je važnije da prihvatimo temeljne, civilizacijske vrednosti, gde ne može biti normalno da društvo počiva na korupciji i nepotizmu, gde nije normalno da centralni muzej ne radi godinama a da se oko toga niko više ne potresa, gde nije normalno da pozorišta nemaju za struju... cela zemlja, uz svu muku, ipak ide u tom pravcu, i jedan festival poput Pozorja treba da pripada takvoj budućnosti.

A. Dobrović

SKICE KOSTIMA ZA PREDSTAVU PAZARNI DAN

U SUSRET 57. STERIJINOM POZORJU

Već skoro šest decenije, iako su se menjale razne države, vlastodršći, režimi, svakovrsne društvene (ne)prilike, Sterijino pozorje je bilo i ostalo na pijučestalu pozorišnih manifestacija i kulturni događaj prvog vreda. Mene u njegovom konceptu nailazile su i na pohvate i na pokude, ali ipak i uvek – Pozorje je pozorje.

I ovogodišnje, 57. izdanje koje će se u Novom Sadu održati od 25. maja do 2. juna privlači naročitu i dužnu pažnju. A, naravno, kada je o pažnji reč, centralno mesto zauzima Selekcija nacionalne drame, iz koje stoji Ksenija Radulović.

IZVEŠTAJ SELEKTORKE

Na osnovu uvida u 70 predstava, od kojih je ubedljiva većina realizovana u pozorištima Srbije, a manji broj po delima domaćih autora u inostranstvu, može se, i pored snažne ekonomske krize koja pogada celokupnu oblast kulture – steći utisak o relativno zadovoljavajućem kontinuitetu srpske dramske produkcije (pre svega kad je reč o broju izvedenih premijera). Tačnije, za sada se može govoriti o delimičnom smanjivanju broja premijernih izvođenja, uz napomenu da u uslovima sve naglašenijih smanjivanja budžetskih fondova u kulturi, ovi rezovi u predstojećim sezonomama mogu poprimiti i drastičniju formu. Usled nedostatka sredstava, pojedina pozorišta u Beogradu i unutrašnjosti Srbije bila su prinudena da redukuju obim produkcije, dok je, na drugoj strani, primetan i novi model koprodukcijske saradnje institucionalnih teatarata i privatnih ili nevladinih fondacija: s obzirom na sve izgledniju činjenicu da ekonomska kriza u Srbiji neće biti uskoro okončana, gotovo prirodno nameće se pretpostavka da će pomenuti model saradnje na našim scenama biti prisutan i u narednom periodu.

Tematski okviri vezani za problematiku savremenog života u Srbiji – odnos politike i pojedinca, tranzicioni procesi i njihove posledice, posledice rata i raspada zemlje, socijalna pitanja – očekivano i dalje dominiraju. Zanimljivo je da, pored navedenog, većinu selektovanih predstava povezuje lajtmotiv porodičnih odnosa, posebno onih između roditelja i dece, uz dominantno prisustvo pojma/figure oca. Na planu forme, paralelno su zastupljeni klasični estetski obrasci i oblikovanje/istraživanje savremenog scenskog jezika – potonje, naročno, sve prisutnije u delima reditelja i pisaca mlađih generacija. I model verbalitma/dokumentarne dramaturgije i dalje je prisutan na našim scenama. Još jedna okolnost obeležila je ovu sezunu: nekolike predstave realizovane od strane eminentnih autora starije ili srednje-starije generacije rezultovale su umetničkim dometima koji nisu u skladu s podrazumevajućim visokim očekivanjima. U pitanju su predstave koje ponavljaju za autore prepoznatljive estetske obrasce, ne predstavljajući, pri tome, relevantna ostvarenja ni u opusima eminentnih umetnika, ni na repertoarima uglednih pozorišta na kojima su postavljena. Nasuprot tome, određeni broj autora mlađe ili srednje generacije (među njima i pojedini iz regionala ili sasvim nova imena naše scene) učestvovao je u realizaciji ostvarenja koja čine umetnički relevantniji segment ovogodišnje produkcije, a najčešće je reč i o iskoracima ka modernim umetničkim formama, istraživačkim postupcima, suverenom kretanju u okviru savremenog scenskog izraza.

U skladu s propozicijama i misijom festivala Sterijino pozorje, selektorka je vodila računa o zadovoljavajućoj sraz-

meri učešća predstava nastalih po prizvedbama domaćeg dramskog teksta. Selektorka izražava i žaljenje što komad debitantkinje Tanje Šljivar *Pošto pašteta* nije, pre svega na planu glumačkih ostvarenja u vrlo zahtevnom i složenom žanru groteske, pronašao potpunije i relevantnije scensko uprizorenje.

PORODIČNI ODNOSI

Najviše predstava zastupljenih u Selekciji nacionalne drame i pozorišta, kao i programu „Krugovi“ ovogodišnjeg Sterijinog pozorja, tematizuje porodične odnose, pre svega relacije roditelji – deca. Zanimljivo je da je motiv oca prisutan visoko frekventno i višezačno: često u doslovnom, biološkom smislu, ali i kroz druga određenja pomenutog pojma. Povjavljuje se već u samom naslovu *Oca na službenom putu*, nezaobilazan je u prezentovanju i intimnih i društvenih drama u *Hipermeziji*, odnos kćerke i oca tematski je fokus *Bicikla...*, ali isto tako

S obzirom na navedeno, u Selekciju nacionalne drame i pozorišta uvršteno je sledećih sedam predstava (po redosledu premijernih izvođenja):

SELEKCIIA NACIONALNE DRAME I POZORIŠTA

Otac na službenom putu, tekst Abdulla Sidran, režija Oliver Frlić, Pozorište Atelje 212 Beograd

Istraživanje i maštovito razigravanje scenske forme jedna je od osnovnih osobnosti Frlićevog rediteljskog postupka u predstavi *Otac na službenom putu*, rečljivane očigledno bez nostalgičnih reminiscencija na kulturni Kusturićin film. Jedna od značajnih i dramaturški funkcionalnih intervencija jeste i izmeštanje perspektive dečaka Dina: kao sedamdesetogodišnjak, on se seća porodičnih i društvenih odnosa koji su obeležili njegovo delinjstvo, a ukrštanje/stapanje perspektiva dveju generacija predstavi dodaje izvesni sentimentalni ton, kao vrsta kontrapunkta oštrim rezovima, brzini,

redu, promišljenim, inovativnim i preciznim rediteljskim konceptom. Tematika socijalne bede i radničkih štrajkova, sa svim prirodnim, i dalje će okupirati pažnju naših dramatičara: rediteljski postupak zasnovan je na istraživanju mogućnosti savremene scenske forme, modaliteta distanci, odvajajuju audio-segmenta od fizikusa, odnosno mehaničkom reprodukovaniju glasa glumaca. Likovi – koji i nisu klasični dramski likovi – tako postaju poluzivi poluljudi, neke vrste marioneta bez suštinskog ljudskog integratora, ovapločenje istih onih neautentičnih ljudskih egzistencija koje tumaraju Srbinjem kao taoci nemaštine i nedostatka perspektive. U formi atipičnog i asketskog mjuzikla, predstava na zanimljiv način kombinuje teme socijalnog i političkog života s elementima trash poetike i pop kulture.

Bunar, tekst Radmila Smiljanić, režija Egon Savin, Ustanova kulture „Vuk

Scenski razigrana i maštovita postavka klasičnog teksta, u kojoj simboli revolucije postepeno počinju da se otkrivaju i kao instrumentarium nekog erotskog šopa: naravno da nije reč o pukoj laskivosti, već o ogoljenoj, do brutalnosti dovedenoj slici realnosti u kojoj kao da se za prevlast i moć bore, blago rečeno, jedni falusi protiv drugih. U žustom tempu i uz brze promene scenskih slika, furiozno tutnji revolucionija sa svim svojim nusefektima, prenagljenostima, bizarnostima... a upečatljiva muzika i složna, nadahnuta igra glumačkog ansambla uokviruju rediteljsku zamisao.

Plodni dani, tekst Boris Liješević i Jelena Kislovska Liješević, režija Boris Liješević, dramaturgija Branko Dimitrijević i Fedor Šili, Pozorište Atelje 212 Beograd i Kulturni centar Pančeva

Dokumentarni obrazac zasnovan na ispovestima s internet-foruma predstavlja polazište emocionalne ali deputetizovane predstave, bazirane na jednoj sa svim privatnoj temi, ali i odmerenom odnosu ličnog i društvenog, ozbiljnog i komičnog... Na zanimljiv način *Plodni dani* tematski korespondiraju s većim delom selekcije: dok se u mnogim drugim predstavama tematizuju porodične strukture, odnosi roditelja i dece (posebno pojam oca), ovde je u fokusu interesovanja motiv priježljivanog, (ne)ostvarenog roditeljstva. I ovde je nemoguće potpuno odvojiti privatno od političkog, lično od društvenog: jedna duboko intimna tema – pitanje roditeljstva, preciznije pokušaj ostvarenja roditeljstva putem veštacke oplodnje – nužno je vezana i za društvene, ekonomske, etičke odnose.

MEĐUNARODNA SELEKCIIA „KRUGOVI“

Dve od tri predstave u programu „Krugovi“ na najneposredniji način tematizuju strukturu porodice (*Mrzim istinu!* i *Moj sin samo malo sporije hoda*). Pojam oca u metaforičnom smislu deo je složenog i višeslojnog odnosa uspostavljenog između vlasnika prestižne pisarnice i novoprimaljenog radnika Bartlibija u predstavi *Pisar Bartlibi*, po priči Hermanna Melvila. S druge strane, motiv nemogućnosti saznavanja konačne istine jeste zajednički tematski obrazac predstava *Mrzim istinu!* i *Pisar Bartlibi*. Dok je u prvoj teško povući oštru liniju između dokumentarne grude, artefakata i (ne)pouzdanih sećanja s jedne, te različitim nivoima i načina uobličavanja fikcionalnog, s druge strane, u *Bartlibiju* se teško doseže do istine o samom naslovnom liku. Tri ostvarenja u „Krugovima“, međutim, na formalno strukturalnom planu, na prvi pogled pružaju uvide u tri različite scen-

Otac na službenom putu Atejje 212 otvara 57. Sterijino pozorje

jedna od važnih relacija u predstavi *Radnici umiru povajući*, a odsustvu oca, odnosno prisustvu dominantne majke može se govoriti u predstavi *Bunar*. Najzad, pokušaj ostvarivanja u ulozi roditelja stoji u osnovi *Plodnih dana*.

U pojedinim se predstavama motiv oca može varirati i putem pitanja autoritarnosti, liderских pozicija, vlasničkih odnosa i drugog.

Ovaj široko shvaćen lajtmotiv, naši očevi, sasvim posredno može da govoriti i o uspostavljanju estetskih relacija vezanih za izvesne promene paradigme, u dijalektičkom smislu proces nezaobiluzan, prirođan i neminovan: u takmičarskoj selekciji zastupljeni su pretežno autori i predstave koji svoj puni izraz pronađaze u savremenim, tragalačkim, inovativnim scenskim obrascima, ali pomenutih novih obrazaca, novih umetničkih formi ne bi ni bilo bez pune svesti i uvažavanja onoga što prethodi, bez preispitivanja postojećeg, bez uspostavljanja odnosa i prema našim pozorišnim očevima. A taj odnos u umetnosti, kao ni u samom životu, nije ni jednostavan ni jednostran – ali uvek se mora uspostaviti.

Najzad, naši očevi su istovremeno i mali omaz jednom od naših prethodnika, značajnom piscu naše prošlosti, Vojislavu Jovanoviću Marambou i njegovoj istoimenoj drami.

partizanskim i himničkim songovima. Baveći se privatnom istorijskom perspektivom, reditelj, na planu značenja, ostavlja uglavnom otvorena pitanja brojnih političkih implikacija tako složene i bolne istorijske teme kao što je Informbiro, nedvosmislenih zločina jednopartijskog sistema koji svakako ne zaslужuje vrednosnu simplifikaciju, ali čije tamne strane s pravom mogu postati i predmet ozbiljnih društvenih i istorijskih debata.

Hipermezija, režija Selma Spahić, dramaturgija Nataša Govđarica, Filip Vujošević, koprodukcija Bitef teatra Beograd i Hartefakt fonda

Nastala na osnovu obrade dokumentarne grude, postupka koji je i dalje jedan od prisutnijih tokova naše dramske produkcije, *Hipermezija* na nekoliko razinu sučeljava privatno i političko, pokazujući neraskidive veze ova dva pojma, njihovo jedinstvo suprotnosti. Polazeći od ličnih ispostesti glumaca različitih nacionalnosti, tokom perioda deveadesetih godina prošlog veka, rediteljka Selma Spahić kreira autentičnu, značenjski odmerenu i na momente dirljivu predstavu o ličnim videnjima rata, raspada zemlje, vizurama nacionalnih i profesionalnih odnosa, relaciji između teatra i stvarnog života...

Zivot nije bicikl / Das Leben ist kein Fahrrad (Nije smrt biciklo, da ti ga ukradu), tekst Biljana Srbljanović, režija Anselm Veber (Weber), Schauspielhaus Bochum (Nemačka)

Karadžić“ Beograd, Radionica Integracije i Fond Krug

Radnja praizvedenog komada mlade spisateljice smeštena je u neko malo mesto u Bosni, ali bi mogla da se odnosi i na bilo koju drugu zapuštenu i ruralnu sredinu ovog dela Evrope. Bunar koji treba zameniti vodovodom postaje simbol nespremnosti da se prihvati realna slika savremenog sveta i duha vremena: u fokusu pažnje su odnosi među generacijama, kao i oni uspostavljeni između dominantne majke i sina (uz motiv odsustva oca), pripadnika različitih nacija, izbora samostalnosti i teškog tereta slobode nasuprot previdljivosti i okoštalim stegama tradicije... U realistički svedenoj režiji, putem nijansiranja detalja i kreiranja autentičnog miljea, predstava – protkana i humornim notama – istovremeno uspostavlja i emocionalnu komunikativnost s publikom i određeni kritički angažman, zasnovan na istraživanju socioloških i mentalitetih obrazaca, ludske prirode i mogućnosti njene promene.

Radnici umiru povajući, tekst Olga Dimitrijević, režija Andelka Nikolić, koprodukcija Bitef teatra Beograd i Hartefakt fonda

Realizovana na osnovu pobedničkog dramskog teksta s prvog konkursa Fondacije Hartefakt (2010), predstava *Radnici umiru povajući* odlikuje se, u prvom

POZORIŠTE NAM UGLAVNOM MUCA

ske poetike: klasični i odmereni pristup Januša Kice, energičnost i silovitost Olivera Frlića, te od svega suvišnog očišćeni, svedeni scenski rukopis Miloša Lolića. Ipak, jedna vrsta ogoljenosti, udaljavanja sa scene svega što nije neophodno, jedan novi scenski asketizam na različite načine odlikuje sva tri autora: recimo, velika prazna kocka kod Kice kao scenografsko rešenje stana, obične sobne lampe umesto scenske rasvete kod Frlića ili, jedan sto i stolice, koji su gotovo sve od scenografije što je potrebljeno u Loliću i Frliću.

Mrzim istinu!, režija, koncept Oliver Frlić, Teatar & TD Zagreb (Hrvatska)

Parafrasirajući čuvenu i previše rabiljenu rečenicu Tolstoja, Frlićeva predstava mogla bi da ukazuje na to kako je svaka srećna porodica dosadna na isti način, a svaka nesrećna zanimljiva na svoj. Naravno, u ovom rastvaranju porodičnog sistema, cilj autora nije postizanje psihoterapeutskog dejstva niti raskrinkavanje roditeljskih nesavršenosti i slabosti – naprotiv, jedna od najvećih vrednosti projekta nalazi se upravo u transponovanju ličnog u opšte, u dosezanju arhetipskog obrasca u kojem porodica u kojoj je odrastao Oliver Frlić, može postati bilo koja druga, manje ili više slična. Na nekoliko razina autor preispituje modalitete reprezentacija i statuse istine, ukrštajući svoje sećanje sa sećanjem članova porodice, artefakte i subjektivne doživljaje, ali i način gledalački odnos s prikazanim. Nije od presudnog značaja da li sve mu i koliko verujemo, koliko je značajan način na koji prikazano dobija fikcionalni status upravo u prostoru dokumentarne (re)prezentacije.

Moj sin samo malo sporije hoda, tekst Ivor Martinić, režija Januš Kica, Zagrebačko kazalište mlađih (Hrvatska)

U prostoru ogromne bele kocke koja, postavljena na klasičnu pozornicu, značkovito simbolizuje ogoljeni porodični prostor sa uvek spuštenim zavesama, Januš Kica kreće u diskretnu i strpljivu potragu za tajnama međuljudskih odnosa, sazrevanju i životu s drugim, ali i drugaćijim. Pitanje drugog reflektuje se na više razina: invalidnost, homoseksualizam, starost i staračka demencija. Imponuju višeslojnost i zrelost dramskog teksta autora koji je tek u poznim dvadesetim godinama, a koji tragikomičnim nitima boji svoje likove, postavljene u gotovo sve zamislive porodične odnose. A u tim odnosima, kroz tri generacije, život može biti i mučan i radostan, a njegova prava slika nekad duboko prikrivena kao u čehovljevskim pauzama između replika, u neizgovorenim rečima, kao istina u pukotinama.

Pisar Bartlibi, tekst Herman Melvil, režija Miloš Lolić, Mini teatar Ljubljana (Slovenija)

Iako nastala polovinom 19. veka, Melvilova novela izuzetno je aktuelna u kontekstu savremene krize kapitalističkog sveta. Figura Bartlibija, vrednog pisara koji sve vreme ponavlja jednu istu formulu, bila je predmet istraživanja mnogih autora i filozofa 20. veka. Tako, u pojedinim turnačenjima, Bartlibi najavljuje potonji sveprožimajući duh apsurd ili, recimo, predstavlja 'antijunaka pasivne rezistencije'. Žrtva ili pobunjenik, Bartlibi u odnosu sa svojim nadređenim, preispituje različite vrste odnosa i istinu, pa se tako menja i uloga nadređenog koji može postati očinska figura, egzekutor, prijatelj ili žrtva... U potpuno svedenom scenskom prostoru, Miloš Lolić svoj scenski rukopis gradi na onome što je prodiranje u bit, odricanje od svega suvišnog, a u tome ima i dragocenu pomoć disciplinovanih i posvećenih ljubljanskih glumaca, predvođenih maestralnim Igorom Samoborom.

Zajednički imenitelj naših pozorišta je beda na prvom a potom i na svim drugim nivoima značenja. Užasno poražava slika da veliki beogradski teatri danas ne mogu u sezoni da naprave više od dve premijere. U unutrašnjosti tako rade godinama, i na to se skoro niko i ne osvrne – kaže Milivoje Mlađenović

Snežana Miletić

Onima koji redovno dolaze na Sterijino pozorje njegovo 57. izdanje čini se najneobičnije, možda i intrigantnije nego neka prethodna: ima dosta toga neočekivanog, nema megaspektakla, nema grandioznih predstava u scenografsko-tehničkom smislu, čak su i – takozvana – velika pozorišta došla s malim predstavama, koprodukcijama, sve je nekako kamernije, intimnije... reklo bi se realnije i primerenije krizi... O predstojećem festivalu govori njegov direktor Milivoje Mlađenović, najpre o tome što nam to ovogodišnje sterijanske predstave govore o našem realnom životu a što na našem pozorištu?

„Je li ono Oliver Frlić, onaj gnevni i oštре misli, mlađi i celoj jugoistočnoj Evropi preko potrebnih pozorišnih um, reče: kad čujem da je pozorište ogledalo društva, dove mi da ga razbijem?! A što nam danas govori naš teatar? Uglavnom muca, pušta neke neartikulisane glasove, dok život prolazi. Inače, za megaspektaklom u pozorištu, sumnjivim terminom dospelim iz sfere industrije zabave, nema ni potrebe. A onda je odsustvo potrebe za iluzionizmom, magijom u teatru dodatno uticalo da se današnji vodeći reditelji okanu kaširanog i lažnog krajolika. U dobrom srpskom pozorištu, koliko ga ima, sve se ipak, hvala providjenju, usmerilo prema čoveku, jadnom, ugnjetenom, ne toliko više od klasnog neprijatelja, koliko i od sebe samog načetog, iskušavanog, denunciranog, od strane medija, istorije, moralnih zakona, nebesa, brzometnih promena, ozonskih rupa, korupcije i drugih karokondžula modernog sveta. Naravno da sva strujanja u našem teatru zavise od para, ali ima podstata dokaza da to nije presudni faktor. Koprodukcije? Dobro, ta je forma legitimisana odavno, sad se potvrđuje na još boljim osnovama i sve se manje podozревa od nje jer je to najpragmatičniji pristup umetnosti, ne trpi impovizaciju i šalabazanje, zahteva pregledan, dugoročan plan u svim fazama realizacije pozorišnog projekta i tera inertne institucije da misle unapred o glumcima i drugim umetničkim saradnicima. A kamenost, intimnost, dokumentarističke na-

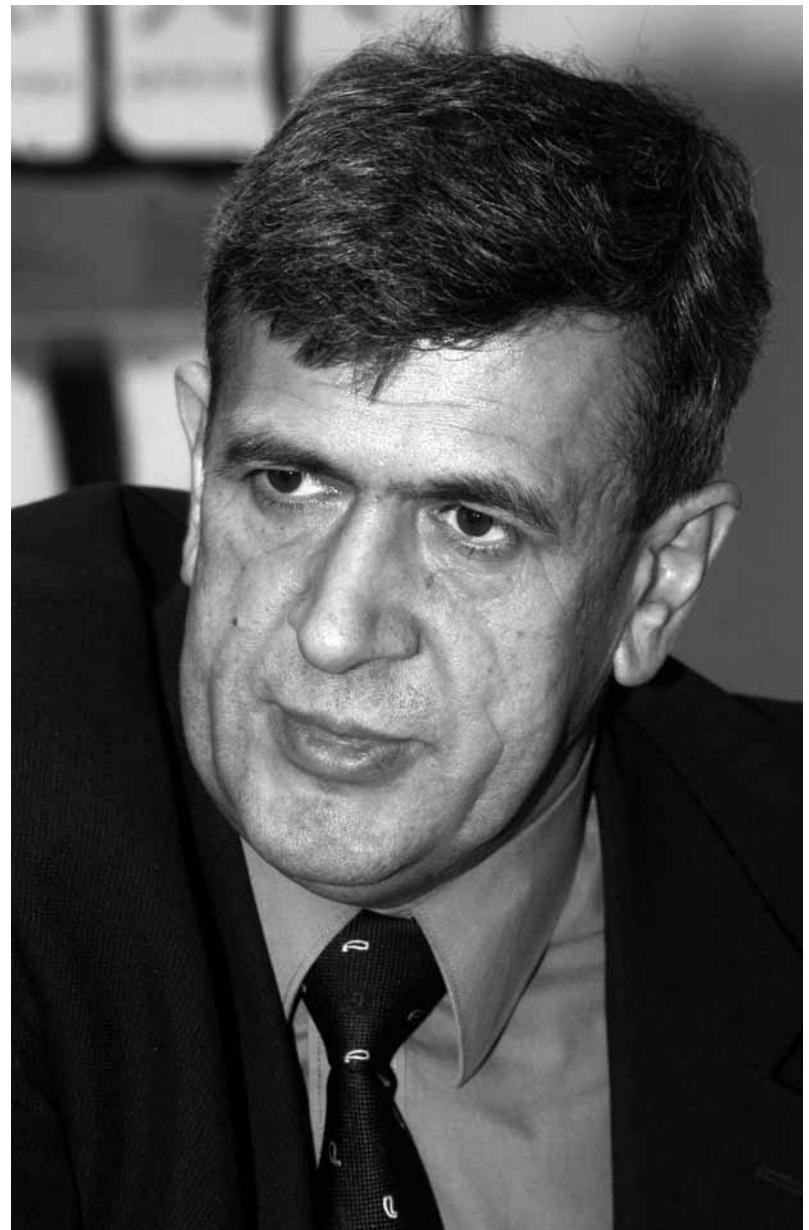
slage u predstavama jesu na prvom mestu odlika stila i mišljenja prve decenije 21. veka, a tek onda način da se doskoči oskudici i dejstvu drugih vanumetničkih faktora.“

Kakvi su vam bili ovosezonski sretri s pozorišnim ljudima? Jesu li oni u panici zbog krize, kresanja budžeta? Da li će kriza dati možda bolje predstave od onih koje su nastajale u vremenu ozbiljnih budžeta?

Zajednički imenitelj je beda, na prvom a potom i na svim drugim nivoima značenja. Užasno poražava slika da veliki beogradski teatri danas ne mogu u sezoni da naprave više od dve premijere. U unutrašnjosti tako rade godinama, i na to se skoro niko i ne osvrne. U takvoj situaciji upravnici se različito dovijaju. Neki pristaju na to, ravnajući se prema odvratnoj, surovoj ali jedino regularnoj narodnoj mudrosti „koliko para, toliko muzike“. A neki, valjda tamo gde još vlasti prebrojavaju premijere, predstave i publiku, mada sumnjaju da to iko više ferma, imitiraju „bogat pozorišni život“ čiji su sastojevi vrlo često prirede bez smisla, besprizorne tezge ili pozorišne arheološke iskopine. Ne nadam se da će išta bolje biti, čak i da pozorištima bude dato nekoliko tovara blaga. Tu se valja pre izboriti sa samoizolacijom, provincijskim narcizmom, besperspektivnošću. Umesto repertoarskih lutanja, valjalo bi se upustiti u smela pozorišna traganja.

Na ovom Pozorju tematizovaće se glumac. Pozorište postoji zahvaljujući njemu a on je danas više nego ikad u nezavidnoj situaciji. Na leštvarici zarada onih koji stvaraju pozorište glumac zaraduje maltene najmanje... Nedopustivo je koliko su puta zarade reditelja veće od njegovih, tim pre što on sve češće nije samo interpretator rediteljevih ideja, jer se od glumaca danas ne traže samo podatnost, veština i otvorenost, već i veliki intelektualni angažman i znanje...

U središtu 14. međunarodnog simpozijuma kritičara i teatrologa koji se organizuje u saradnji sa Međunarodnim udruženjem kritičara i teatrologa a kojim koordinira dr Ivan Medenica, biće glumac, ali ne njegova socijalna dimenzija,

Milivoje Mlađenović

UVEK BI JEDNI OVAKO A DRUGI ONAKO

Pre koju godinu imali smo pritužbe da je selekcija Pozorja „previše vojvodansko“, bivalo je ovih godina i da je selekcija ocenjivana kao provincialna, zatim primedbi po pitanju hrabrosti selektora...

Namrštim se na svaku regionalizaciju, decentralizaciju kad je reč o pozorištu, na svako zvečkanje regionalnim ključevima po kojima bi trebalo da se zadovolje sve pozorišne nahiye, ili da se ustanovi nekakva pravična podela sterijanstva! Jedan veli da bi ovako, drugi onako, koliko sam puta slušao upravnike pozorišta u unutrašnjosti: kako bi im dolazak na Pozorje značio potvrdu kod lokalnih vlasti, kako bi ih to učvrstilo. Ma nemojte?! Pa onda radite, braćo moja lepa! Mislite o tome što mećete na repertoar, s kim radite, zašto, kada, ne imitirajte velika pozorišta, ne prepisujte recepturu za dobro pozorište, jer je uistinu nema. I nema popusta nikom, nikad, nipošto. Samo tako opstaje veliko Pozorje. Ali nemojte, dragi moji, da onda podležete onim gnusnim pričama o centrima pozorišne moći, o klikama teatarskim, o urotnicima. Nemajte, nije lepo, nego glednite gde grešite. A kad je reč o hrabrosti selekcije, radije bih taj termin izbacio a govorio o oštini i sveobuhvatnosti pogleda na pozorište, o silini argumentu kojima se izbor brani.

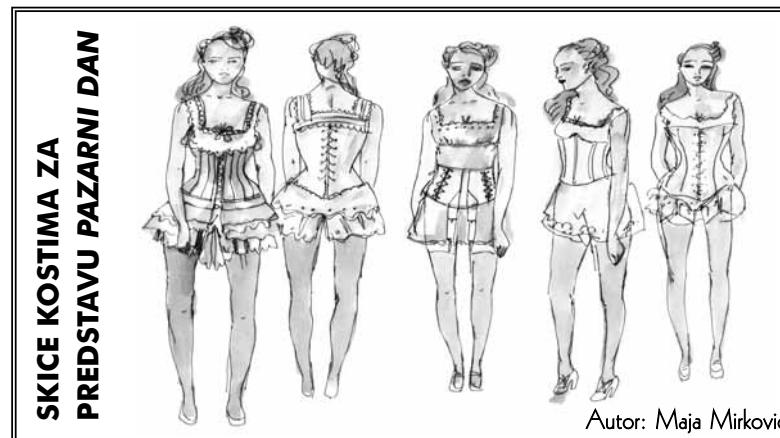
niti njegova sudbina kao i svakog smrtnika u raljama pozorišnog menadžmenta i tržišta, nego će se akcentovati njegova scenska prisutnost, artikulacija njegove scenske energije u scenskim praksama, njegovoj izrazitoj i osvešćenoj interakciji sa publikom. Naravno da će i pomeranja u umetnosti glume, dvostrukost njegove pozicije između „prisustva“ i „repräsentacije“ uticati i na njegov tretman i vrednovanje njegove, ne samo glumačke umetnosti, kao što pokazuju sve češći primeri scenskih praksi.

Pozorju se, u različitim ulogama, vraćaju njegova nagrađena deca, u nove vreme Liješević, Tomović, Urban, Pelević, Frlić... Misija Pozorja i jeste da okuplja misleće i radoznaće ljudi... A što se sve prethodno mora uraditi da bi Pozorje postojalo?

Jedno od pravila Sterijinog pozorja je da nagrađeni budu pozivani da učestvuju

u radu žirija. I formiraju ocenjivačke komisije se pristupa vrlo brižljivo, tako da nijedan segment predstave ne bude u drugom planu.

Festivalski program koštaće 27 miliona dinara – najveća sredstva odvojio je naš osnivač Grad Novi Sad a potom Ministarstvo kulture Srbije, Pokrajinski sekretarijat za kulturu Vojvodine i naš generalni sponzor NIS – Gasprom njeft. Mogli bismo i umeli bismo i za trostrukou veći novac da napravimo festival. I zahtevaćemo to, čim bude primereno. U ovom času mislim da smo napravili atraktivan i intrigantan festival, za ceo region i dobar deo Evrope. Uz predstave iz takmičarskog programa i selekciju „Krugovi“ biće priređeni i brojni prateći programi: radionicu mlađih kritičara, dramaturšku radionicu, tribina o statusu pozorišne kritike, te niz drugih susreta pozorišnih ljudi iz cele Evrope i sveta.

Intervju: Edvard Lok

KOREOGRAF PRAVI PRIĆU OD POKRETA

„Ako vam se nekad čini da je koreografija izuzetno jaka, trebalo bi da zapušite svoje uši i da onda pogledate kako ta koreografija izgleda. Onda ćete u stvari shvatiti da često gledate muziku”, kaže Edvard Lok

Gostovanje Edvarda Loka na ovogodišnjem Beogradskom festivalu igre 9. aprila 2012. u beogradskom Sava centru, sa baletskom predstavom *Novi komad* (New Work), svakako je obeležilo plesnu sezonu u prestonici. Lokova trupa „La la la Human Steps“ iz Montréala postala je prepoznatljiva po neobičnim i munjevitim brzim plesnim strukturama.

„Kompanija postoji od 1980, praktično smo aktivni na svetskoj sceni 33 godine, 1982. počeli smo da kružimo po Evropi, tada smo se po prvi put predstavili evropskoj publiki. I koristili smo različite moderne plesne tehnike sve dok 1997. nismo uveli igru na špic patikama i toga se držimo do dana današnjeg. Produciju sa kojom smo u Beogradu bazirana je na dve svima poznate opere, to su *Didona i Eneja, Orfej i Euridika*.“

Koreografija je...?

Koreografija je na neki način okretnuta ovim operama u smislu fabule, ali smatram da je igra veoma apstraktna forma, tako da uvek dozvoljava tu vrstu slobode. Mi koristimo klasičnu tehniku, razlika je u dinamici i brzini koja nije klasična. Kada je reč o koreografiji, telo je nešto što svi misle da poznaju. Međutim, tela su drugačija, telo određuje i pol i starost i prirodnu lepotu i nedostatke. Ali kada se to telo stavi u funkciju brzog kretanja, onda ono nije moguće dešifrovati na taj klasičan način. Ono počinje da kreira situacije i kada smo u pokretu ja dolazim do toga da telo u brzini svog kretanja može čak da postane nevidljivo. Svetlo je takođe drugačije i posebno u našim produkcijama, i ono dodaje na tom efektu nevidljivosti. Moja dela su uvek nastajala na muziku koja je posebno stvarana, uvek sam radio sa kompozitorima.

ma. Sa Gavinom Brajarsom sam saradivao u svoja dva poslednja projekta. Mi ne pravimo muziku za koreografiju niti koreografiju za muziku. Morate da stvarate koreografiju prema muzici a ona ne treba da bude obevezujući faktor.

Kako pripremate svoje plesače?

Na izuzetno tradicionalan način. U pitanju je dobar baletski čas, za dobar baletski plan uvek imamo 6 meseci na raspolaganju, tako da možete da idete sa igračima zajedno kroz sve tehnike, i da dodaćete do onog rezultata koji želite.

Šta je tajna nastajanja vaših koreografija?

U stvari vaše pitanje se odnosi na to da li ima improvizacije. Kod mene nema nikakve improvizacije. Ako npr. novinaru neko nameće tekst, pitanja i tera vas da nešto stavite, onda to nije vaš tekst. Koreograf pravi tekst od pokreta.

Ako veza između muzike i koreografije nije obavezujuća, kakva je onda ta veza?

Mi ne radimo muziku, kompozitor sam radi svoju muziku a koreografi rade svoju koreografiju. Otprikljike mesec dana pred premijeru ukomponuje se muzika i koreografija. Radi se od dve celine i one se podržavaju međusobno. Publike kao posmatrač uvek spaja muziku i koreografiju zajedno iako one nisu nastale zajedno. Kada posmatrate ovaj komad vidite da muzika i koreografija idu zajedno. Često sam saradivao sa kompozitorom Davidom Langom, koji smatra da je lako instruirati ljude da misle i osećaju onako kako umetnik želi. Dovoljno je dodati nekoliko nota pa da oni osećaju tugu, sreću i radost i znatiželju; ja se vodim tim osećajem, i kompozitor i koreograf su na istom zadatku. Muzika je jači faktor za pu-

bliku, dok je oko tj. vizuelni utisak slabiji. Ako vam se nekad čini da je koreografija izuzetno jaka, trebalo bi da zapušite svoje uši i da onda pogledate kako ta koreografija izgleda. Onda ćete u stvari shvatiti da često gledate muziku.

Kako izgleda vaš dijalog ako svako radi svoje?

Svima treba dati slobodu ali poći od krajinjeg rezultata. Muzičarima je uvek važan zvuk i tehnička opremljenost teatra zbog zvuka, a nama koreografima je najvažnije svetlo, odnosno dizajneri svetla koji rade na komadu.

Saradivali ste sa Dejvidom Bouvijem?

Prvo je trebalo da kao kompanija nastupamo na njegovim koncertima, ali me je kasnije pozvao da budem umetnički direktor njegove velike turneje „Sound and Vision“. Teško je definisati ko je Dejvid Bouvi, on je ogromno ime u svetu muzike. Ali je malo poznato da je dobar poznavalač umetnosti i da je posebno okrenut vizuelnim umetnostima. Takođe je otvoren prema umetničkoj avanturi, riziku i slobodi. Dao mi je mogućnost da budem sloboden i da kreiram.

Radili ste i film *Amelija*. Odnos filma i pozorišta?

Predstava nikada ne može da bude kao film, ona je u tri dimenzije, a film uvek u dve, premda mnogi pokušavaju da nas ubede da to nije tako. Pozorište pruža gledaocu osećaj bliskosti, možete brzo da se stopite sa onim što se dešava na sceni, da sami otkrivate detalje, i da se fokusirate na detalj koji vas interesuje. Film i pored svih filtera i izuma ne može da vam to priušti. Tu nema poređenja. Verovatno će biti virtuelnih plesača. Onda će doći neki novi koreograf za 20 godina koji će se pitati kako smo mi to igrali u 2012, gde smo uz skok morali da planiramo i doskok. Možda će stajati u vazduhu i moći da prolongiraju to neko stanje. Mi ne znamo kako će to neko sagledavati jednog dana.

Kako birate svoje igrače?

Novi komad Edvarda Loka

Igrači kao i svi performeri moraju da budu u veoma bliskom odnosu sa publikom. Mislim da postoji dva načina kako se taj odnos uspostavlja. Sama činjenica da imate nekog ko je perfektan u smislu tela i tehnike u odnosu na onog neperfektnog koji sedi u publici je harizmatična i dobra. Postavlja se pitanje kako bismo mi mogli da postanemo takvi. S druge strane, imate način gde ni izvođač ni publike nisu perfektni, ali izvođač pokušava da objasni gde njegovo nesavršenstvo vodi. Sada postoji prelaz koji je dobar za obe forme. Mora postojati referenca za obe forme bez obzira da li je u pitanju balet ili određena tačka istorijske umetničke forme iz ugla.

Koja je pozicija klasičnog baleta u modernom plesu?

Kada sam počinjao '74. god klasični i moderan balet su bila dva različita poj-

ma. Sada su se stvari radikalno promenile. Sada je normalno da neko iz klasičnog plesa uđe u savremeni balet i obrnuto. Pravi primer je pariska Opera, koja je bila jedna od najvećih baletskih institucija u svetu, ali sada ima koreografe modernog plesa. Promenilo se shvatanje da se ne može stvoriti koreografija bez osvrтанja na istoriju i prošlost. Jedno od najvažnijih određivačkih faktora u baletu leži u terminima istorije plesa. Sada postoji prelaz koji je dobar za obe forme. Mora postojati referenca za obe forme bez obzira da li je u pitanju balet ili određena tačka istorijske umetničke forme iz ugla.

Radmila Đurica

UDAR NA KRITIKU JE UDAR NA KRITIČKO MIŠLJENJE

Ivan Medenica izabran za novog predsednika Udruženja pozorišnih kritičara i teatrologa Srbije

Ivan Medenica je novi predsednik Udruženja pozorišnih kritičara i teatrologa Srbije, odlučeno je 3. maja na Skupštini ovog udruženja. Svoj četvoro-godišnji mandat Medenica je započeo angažovanim govorom o sadašnjim problemima posla pozorišnog kritičara, i stautsa naše pozorišne kritike.

Otkako prati pozorište, rekao je Medenica, pozorišna kritika je oduvek u nekakvoj krizi. „Razlozi tome su mnogi, a tiču se same prirode tog posla: pozorišna kritika ocenjuje rad onih koji stvaraaju predstavu, i za koje je, prirodno, samo mrtav kritičar dobar kritičar“, našao se a potom dodao: „Ili da ublažim: samo kritičar koji je nekad pisao je dobar kritičar. Ali to su razlozi emocionalno pihološke osnove o kojima ne možemo mnogo da govorimo. Objektivni razlozi lošeg položaja pozorišne kritike nisu fenomen samo našeg društva nego je to i svetski fenomen – to je tema koja je na sastancima svetske asocijacije pozorišnih kritičara redovno na tapetu (Ivan Medenica je pomoćnik generalnog sekretara te asocijacije – p. a.). Mi živimo u doba vulgarne prvo-

moguće, ostaju stručni časopisi, periodika, i neke specijalizovane emisije na radiju i televiziji. To daje prostor, koliko god sužen, za edukaciju nove generacije pozorišnih kritičara. Trenutno se dešava jedna regionalna platforma za edukaciju umetničkih kritičara u koju su uključeni Hrvatska, Srbija, Bosna i Hercegovina i Crna Gora. Traje godinu dana, i pod patronatom je Evropske unije. Ti projekti edukacije daju kakvu-takvu nadu da ćemo u perspektivi moći da oformimo novu generaciju kritičara.“ Otežavajući okolnost u tom nastajanju su i honorari, naveo je Medenica. „Kritičari ne dobijaju honorare za svoj posao, mi smo kritičari hobisti, jer ne možemo sebi ni približno da obezbedimo egzistenciju. Istina, to nikada nije ni bilo moguće, ali nikada ova srazmerna nije bila toliko nepovoljna po nas kao što je danas. Zato je vrlo teško motivisati mlade.“

Pa ipak, ocenio je Ivan Medenica, u poređenju sa drugim vrstama kritike, u pozorišnoj je malo bolje između ostalog i zato što postoje etički kodeksi i profesionalni standardi koji se poštuju.

U drugom delu skupa, profesoru Vladimiru Stamenkoviću, dočarenu naše pozorišne kritike, uručeno je specijalno priznanje. Ivan Medenica je podsetio da je profesor Stamenković rekorder u svet-

skim razmerama zato što je 47 godina pisao pozorišnu kritiku u NIN-u, da je bio omiljeni profesor na Katedri za dramaturgiju Fakulteta dramskih umetnosti u Beogradu i dugogodišnji direktor Sterijinog pozorja u Novom Sadu. Kako je istaknuto, njegove tekstove odlikuju analitičnost, argumentovanost, stavljanje u kontekst društvenih odnosa, a naročito strast prema pozorištu i prema funkciji koju ono treba da ima u društvu.

Vladimir Stamenković je zahvalio na nagradi koja mu je, kako je rekao, „draga jer nije društvena parada nego ima ljudsku supstancu. Doživljavam je i kao priznanje generaciji kojoj sam pripadao, a od koje sam ostao samo ja.“

Otkrio je da mu je od ove draža samo jedna druga, takođe neformalna nagrada i ispričao sledeću priču: „Jedne zimske večeri zazvonio mi je telefon, bio je to Medenica. Rekao mi je: ‘Izvinite što vas uznemiravam, nadam se da nije preterano kasno, ali sam htio nešto da vam ispričam što sam sada doživeo. Vozio sam se taksijem, i u onoj napetoj atmosferi automobilske kabine kad ne znate da li treba počinjati razgovor ili ne, ipak sam ga započeo. I taksista mi je uputio pitanje na koje je vrlo teško odgovoriti – čime se bavim. Smogao sam snage da mu kažem da sam pozorišni kritičar očekujući da on

Ivan Medenica

ne razume o čemu je reč. A taksista je, posle izvesnog vremena čutanja, s tonom glasa u kome je bilo nečeg setnog, pitao: A je l' te, da li o pozorištu u NIN-u još piše onaj Stamenković? Znate, ja sam nekada išao u pozorište. Eto, to je za mene najdragocenija nagrada koju sam dobio, i jedina kojoj dajem prioritet u odnosu na ovu.“

Sonja Ćirić

MAJA, MARKO, GEBELS I NAŠE PARTIJE

Dramski projekat „Oni žive“ ili slika stanja stvari

Sredinom aprila usred predizborne kampanje, pažnju javnosti privukao je intrigantni događaj koji se, istina, nije odigrao ni na jednoj pozornici, već u životu. Glavni akteri su bili Maja Pelević i Milan Marković, mlađi dramski pisci, i sedam velikih političkih stranaka.

Sve je počelo ovog februara, kad su njih dvoje odlučili da na svojoj koži istraže koliko treba verovati obećanjima političkih partija o deparțizaciji i pre-stanku zapošljavanja po političkoj liniji, i da od tog materijala napišu dramski tekst.

Uspeli su da se za devet dana učlanile u sedam velikih političkih partija, bez imalo muke. To su: Demokratska stranka Srbije, Ujedinjeni regioni Srbije, Socijal-demokratska partija, Demokratska stranka, Liberalno demokratska partija, Srpska napredna stranka i Socijalistička partija Srbije.

Ljudi u tim partijama su bili zadovoljni što su dobili članove kao što su Maja i Milan. Maja Pelević, autorka popularnog komada *Pomerandžina kora*, na anonimnom konkursu Sterijinog

pozorja nagrađenog teksta *Možda smo svi mi Miki Maus?*, bila je dramaturg Narodnog pozorišta, a u njenoj radnoj biografiji stoji i da piše songove za pozorišne predstave, članica je redakcije časopisa „Scena“... Milan Marković je napisao drame *Klupa*, *Dobro jutro, gospodine Žeko*, *Dobar dečak*, osnivač je i administrator veb-sajta www.nova-drama.org, najvećeg sajta te vrste u regionu...

Biografije Maje i Milana obezbedile su im vrlo brzo nakon učlanjenja članstvo u većini Saveta za kulturu, a neke partije su im, iako za to nemaju nikakvog ovlašćenja, ponudile primamljiva radna mesta na koja će ih postaviti odmah nakon izbora. Da bi pre toga forma bila zadovoljena, njih dvoje su morali zvanično da se predstave partijama, to jest da im predlože svoje razmišljanje o kulturnoj politici, stranci, i tako tim stvarima. I oni su to i učinili: na svih sedam adresa poslali su isto štivo, deo teksta *Znanje i propaganda* koji je 1928. godine napisao Jozef Gebels! Izmenili su samo tri reči: reč „propaganda“ izrazom „politički market-

ing“, reč „nacionalsocijalizam“ rečju koja označava ideologiju odgovarajuće stranke, a Hitlerovo ime je zamenjeno imenom predsednika odgovarajuće stranke.

Niko, ni u jednoj partiji, nije ništa posumnjava, a svi su, u svim partijama, izuzetno hvalili tekst novih mlađih članova, a LDP ga je „okatio“ na oficijelni sajt. Incče, kako su i sami autori napomenuli, taj Gebelsov tekst je isprazan, u njemu nema praktično ničega osim „jakih reči“, verbalne odlučnosti i pohvale lideru svake od stranaka. Mediji su čak objavili reakcije nekih stranaka na njihov tekst. Evo jedne: „Dragi Majo i Milane, tekst sam pročitao i prosledio. Mislim da ste pokazali da ste potpuno svesni uloge angažovanih ljudi u konceptu angažovane kulture koji pri tom ne liči na isto to u službi ranijih autoritarnih sistema.“

Maja i Milan su svoje iskustvo opisali u dramskom tekstu *Oni žive*, čije je javno čitanje održano 8. aprila u Domu omladine. U tekstu su inkorporirali svoje četovanje iz tog perioda, i dramatizacije stanaka u partijama, a prisutnima su pokazali i audio-materijal o nastanku projekta i razgovora u partijama.

Maja Pelević

Milan Marković

stranci otvoreno rekla da bi htela da bude direktor „Duška Radovića“, oni su bili voljni da joj ispune želju.

I šta sad? Car je go, to je sad i dokazano, ali da li će ga to promeniti? Stranke su, zasad, komentarisale jedino mogućnost primene Gebelsova stavova, naročno, u potpunosti ih odbijajući. Šta ćemo sa praksom kriterijuma partijske podobnosti, ne na rečima nego na delu - ne zna se.

Sonja Čirić

POLITIČNOST POZORIŠTA BRUTALNOSTI

Gostovanje pozorišta Kostolanji Deže na sceni Bitef teatra: „Drakula – svetlosti trenutka“ i „Dogs and Drugs“

Krajem aprila je na sceni Bitef teatra, tri večeri zaredom, gostovalo subotičko pozorište Kostolanji Deže, sa tri predstave Andraša Urbana – *Dogs and Drugs*, *Drakula – svetlosti trenutka* i *Marta Bereš One Girl Show*. Ovaj tekst će se komparativno baviti predstavama *Dogs and Drugs* i *Drakula – svetlosti trenutka*, zbog niza njihovih međusobnih tematskih i stilskih sličnosti. Istovremeno će biti posmatrane u širem kontekstu recentnog rada pozorišta Kostolanji Deže, a onda dovedene u vezu sa temom kojom se Ludus posebno bavi – političnost i pozorište.

Nastala prema motivima horor romana Brema Stokera, preovladajuće neverbalna, fizički i likovno izuzetno jaka predstava *Drakula – svetlosti trenutka* tematizuje problem činjenja zla, neiskorenjivih, antropoloških strahova, egzistencijalističkog nemira, psihofizičkih muka ljudskog postojanja. U narativnoj strukturi predstave ima asocijaciju na roman, mada one nisu od elementarnog značaja za njeno razumevanje – predstavu čini niz vizualno i senzualno izuzetno sugestivnih, univerzalno simbolički potentnih, asocijativnih prizora. Igra glumaca Đule Francie, Hermine G. Erdelji, Zalana Gregusa, Čabe Hedija, Gabo-rra Mesaroša, Ede Šinković i Suzane Vu-ković fizički je vrlo ekspresivna, skoro epileptična. Predstava *Dogs and Drugs* nastala je na osnovu dokumentarnih materijala grupisanih oko tema nasilja, narkomanije i seksualnosti. U predstavi nema uobičajenih, tradicionalnih fiktivnih likova, glumci Marta Bereš, Arpad Mesaroš, Gabor Mesaroš, Kinga Mezei, Imre Elek Mikeš i Zoltan Pletl, nastupaju pod svojim imenima ili nadimcima, nagašavajući tako njeno dokumentarističko izvođenje, tj. istinitost prizora koji se igraju, a time i snazan efekat koji ostavljaju na gledaoca.

Telo i telesnost su u obe predstave u centru pažnje, kao i u skoro svim recentnim Urbanovim predstavama nastalim na sceni pozorišta Kostolanji Deže – *Brecht – The Hardcore Machine*, *Urbi et*

orbi, *Turbo Paradiso*, *Sardinija*, *The Beach*, pri čemu se u *Drakuli* ide najdalje u pogledu intenzivnosti efekta, odnosno prekoracivanja granica bavljenja materijalnošću tela koja je i temi i sredstvo izražavanja. Tela likova se u *Drakuli* mrkvare do iznemoglosti što se može razumeti kao otelotvorene ideje univerzalne ljudske patnje, na tragu Beketa ili Artoa. Ljudi se u ovim predstavama često tretiraju kao životinje, fizički brutalno, što produbljuje temu patnje materijalnosti, kao i surove bezgraničnosti zla. Sam naslov predstave, *Dogs and Drugs*, upućuje na to: dogs (psi) se, između ostalog, odnosi na životinjski tretman ljudi. U jednoj sceni, Kinga se prema Marti, Imreju i Gaboru odnosi kao prema psima, vezane za lance, surovo, sadistički, kao da su džukele. Vrlo sličan prizor postoji i u *Drakuli*. Ta animalizacija ljudskog je prisutna i u ranijim predstavama, *Turbo Paradiso* i *Brecht – The Hardcore Machine*, a inače je reč o motivu korišćenom i ranije u dramskoj/pozorišnoj tradiciji, na primer kod Beketa, u drami *Čekajući Godoa*, u scenama u kojima Poco vuče Lakića kao marvu i slično ga tera bićem (Urban je na scenu ovog pozorišta 2005. godine postavio *Čekajući Godoa*, što može biti indikativno).

Vapaji likova za fizičkim bolom, karakteristični za Urbanove predstave, mogu se shvatiti kao neka vrsta kriča za potvrdom postojanja, makar i kroz bol. Pretposlednje reči u predstavi *Urbi et orbi* su: „Muka tela je gorka i dobroćudna mrena. Mora da je užasno nestati čista vida“, a poslednje reči izgovara Žuži, pred tonjenje u potpuni mrak: „Bičuj me!“ Pišući o tematizaciji fizičkog bola u postdramskom pozorištu, Leman navodi da se pozorišni autori mlađe generacije žele bavili poslednjom istinom koja izmiče svakoj relativizaciji, a to je telesna istina: „Bol i zabava jedini su pouzdani mostovi između dvoje ljudi.“ Ovaj tretman bola i telesnosti uopšte na sceni je posebno značajan u kontekstu sveprisutnosti medijskih slika telesnosti i bola. Kada se telom eksplisitno, naglašeno bave autori

u pozorištu, ti prikazi dobijaju nove aspekte i značenja, zbog činjenice neposrednosti, za razliku od bavljenja telom u posrednim, elektronskim medijima, gde se realnost gubi u slikama. Ovde je bitno napomenuti da su sve ove Urbanove predstave, više ili manje eksplisitno, uvek pozicionirane i u medijski kontekst: u *Sardiniji* su akteri okruženi ekranimima koji uživo prenose radnju koja se igra na sceni, u *Urbi et orbi* je govor aktera neprestano pojačavan i prenošen mikrofonima, što je slučaj i u pojedinih scenama *Brechta* i *Turbo Paradiso*. U *Dogs and Drugs* se koriste video-projekcije, fotografije, kao i natpisi, što takođe referira na medijski svet, na primer na televizijske emisije u kojima se često koriste natpisi kao dopune, komentari na emitovanu sliku. Projektovani natpisi između scena u *Dogs and Drugs*, kao i tokom scena, dok glumci govore, imaju tu različite funkcije. U jednim scenama, oni podsećaju na naslove scena u brehtovskom maniru otuđenja. U drugim imaju značenje ironičnih komentara radnje koji ublažavaju užasnost teme o kojima se govori, s jedne strane, dok sa druge, te doze humora, zbog kontrasta koje grade prema radnji, na sceni izoštavaju njenu sumornost, podsećajući pri tome i na međunaslove iz nemih filmova. Najsnažniji je efekat korišćenja ovih natpisa onda kada oni obaveštavaju o strašnim posledicama nasilja koje akteri doživljavaju. Reč je o sceni u kojoj Kinga govori o nasilju koje doživljava u svom braku. U trenutku kada njen osećanje dožive kulminaciju, glumica potpuno učuti, a gledaoci preko natpisa prate informacije o razvoju događaja. To je izuzetno efektivno rešenje koje izražava krajnje bolno stanje lika – posledice nasilja su toliko užasne da se ne mogu ni izgovoriti. *Drakula* počinje (pseudo)dokumentarnim filmom o besnilu životinja, čime se uspostavljaju metaforički okviri predstave, ali i ironičan odnos prema funkciji edukativnosti izvedbe, odnosno televizijskih programa.

Ova specifičnost bavljenja telom na sceni, izražena brutalnost, kao i (ironično) pozicioniranje radnje u medijski kontekst, prema teorijama različitih teoretičara, sociologa, teatrologa, ali i samih umetnika, ima izrazite političke funkcije. Džon Fisk, teoretičar popularne kulture,

Dogs And Drugs (Foto: Edvard Molnar)

na primer, fokusirano bavljenje telom u umetničkim delima tumači kao društveno značajno jer to, po njemu, ima subverzivni odnos prema međunstrim kulturi, odnosno vladajućoj politici (on ove misli izvodi nadovezujući se na teze Rolana Barta i Mihaila Bahtina). Hauard Barker, teoretičar i reditelj, praktičar *teatra katastrofe* došao je do sličnih zaključaka o političkim značenjima tematizacije telesnosti na sceni. On smatra da ekstremni prikazi psihofizičkog bola izazivaju neku vrstu promene u svesti gledaoca. Zato pozorište, artoovski, treba da otelotvori tamu, spektakl bola koji je politički nerешив: „To je teatar bola, ali bez obaveze izmirenja ili uspostavljanja harmonije... Publici se ne podilazi nadom... Ona je počastovana istinom o odsustvu istine. Iz pozorišta izlazi privilegovana, ali ne-nagrada“ (fragmenti iz Barkerove vrlo uticajne knjige *Argumenti za pozorište*). Blisko razmišlja i teoretičar Filip Auslander koji smatra da bavljenje telesnim istinama u savremenim scenskim umetnostima ima jasna politička značenja: „Pošto društveni mehanizmi represije oblikuju telo, upravo se putem tela i njegovih navičaka ovi mehanizmi otkrivaju... Insistiranje na predstavljanju tela kao sistema koji izlazi znoj, pljuvačku, sline, spermu, fekalije, razotkriva logiku dizajniranu tako da zaboravimo sve te činjenice, kao i neuspeh vlasti da održi red i čistoću“

(fragmenti iz Auslanderove takođe vrlo uticajne knjige *Od glume do performance*). Hans-Tis Leman smatra da se, u okviru postdramskog pozorišta, kao određujućoj paradigmi savremenog pozorišta, ne može više reći da je političko pozorište samo ono koje ima politički sadržaj, već da je ono političko onda kada se taj sadržaj plasira u novoj formi, inovativnijoj u odnosu na tradicionalnu; kada forma predstave, na primer, preispituje ulogu gledaoca. Fokus na telesnosti likova i prekomerno fizičko nasilje koje preovlađuje u njihovim odnosima, što ključno određuje Urbanovu scensku poetiku, konotiraju politička značenja u smislu u kojem Leman govori. Putem šok efekata koje proizvodi takva prekomernost tela i telesnosti, menja se tradicionalna, pasivna pozicija gledaoca. Brojnim napadima na njena čula, publike se irritira i provocira. Ona je tako podstaknuta da misli o svojoj poziciji u predstavi, ali i šire, o funkciji pozorišta u društvu, što je politički čin *par excellence*. Imajući u vidu sve veći uticaj rada subotičkog pozorišta Kostolanji Deže, njegovo *pomejnstrimljavanje*, politička značenja koje smo ovde teoretski razmotrili srazmerno dobijaju sve veću društvenu važnost. Teorija se tako ovde ukršta sa praksom, odnosno virtualna političnost postaje stvarna.

Ana Tasić

ČOVEKU U ŽIVOTU OSTAJU SAMO MALE RADOSTI

„Kobna je činjenica da živimo u društvu u kome su iz temelja poljuljane elementarne ljudske vrednosti. A iz toga, vrlo lako, svakakvo zlo može da se izrodi”, kaže Vlastimir Đuza Stojiljković

Tatjana Nježić

Pozorište je neophodno i nezamjenljivo. A svaku predstavu je određene večeri takva kakva nikada više neće biti — rekao je Vlastimir Đuza Stojiljković, proslavljeni glumac koji je nedavno svojim brojnim priznanjima pridodao i Nagradu grada Beograda koja mu je pripala za ulogu u *Ocu na službenom putu* Abdulaha Sidrana u režiji Olivera Frlića, predstavi Ateljea 212 koja otvara ovogodišnje, 57. Sterijino pozorje.

Razgovor sa glumačkom legendom, čuvenim Đuzom rađen je jednog sunčanog prepodneva u kafiću „Mala Vlava“, nadomak njegove kuće. Duhovit, vedar, sradačan, sa puno topline govorio je o raznim ljudima, događajima, stvarima. Na početku razgovora sa posebnom pažnjom napomenuo je kako su u martu u Ateljeu igrali jubilarnu, pedesetu predstavu *Gospoda Glembejevi* Miroslava Krleže u režiji Jagoša Markovića. „Godinu dana od premijere a mi igrali pedeset! Sale uvek pune, aplauza kol'ko ‘očeš, nagrade, gostovanja... Pozorište stvarno ume da bude čudo.“

Konstataciju da je ne tako davno dobio i statuetu „Joakim Vujić“ za životno delo i dilemu koja li mu je to nagrada po redu za životno delo, šaleći se, komentarisao je: „Ma, nemam pojma. Odavno su krenuli s tim ‘za životno delo’, vidim merače oni mene da me posalju... tamo... pa kažem, čekaj, polako... stani malo.“

Vest o toj nagradi zatekla vas je u Beču gde ste gostovali sa predstavom *Elijahova stolica* Jugoslovenskog dramskog...

Jeste, sedeli Cvele, Cveja i ja (Svetozar Cvetković, Branko Cvejić, prim. n.). A Cvele ima sve te naprave, da te bog sačuva... samo pristisneš poneko dugme i sa svakim se i čujes i vidiš. E, sedimo mi, Cvele uključi taj svoj ekran i kaže mi za nagradu. Ma nisam uspeo ni da sad tu nešto kažem ili priputjam kad, kako to u glumačkom svetu biva, čujem Cveju kako „prigovara“ da sam dobio sve samo još nisam male boginje. Ismejmo se slatko. Pa da, stvarno sam u dobu kad je pravo vreme za male boginje...

Na svečanosti u Skupštini grada Beograda, održanoj 19. aprila, zahvaljujući na nagradi, rekli ste i da vam je Beograd dao mnogo i podržao vas nemjerljivo. U čemu vas je Beograd podržao?

U svačemu. Na primer da se oslobođim provincije, pre svega provincije u sebi. Naučio sam da govorim. U Kruševcu, odakle sam došao, mnogo se ače, što bi se reklo. Imao sam muku s tim. Nigde drugo ne bih mogao da ostvarim sve što sam ostvario. Rastao sam s njim. Kao i u svim ozbiljnim ljubavima ponекад me nervira, ponekad ga volim, ponekad mi smeta, ali bez njega mi nema života.

Šta vam znače nagrade?

Uvek je lepo kad čovek vidi da se ipak vodi računa o tome šta i kako on radi. One su znak da ono što ste radili nije zalud. Pogotovo sada kada je situaci-

ja sa pozorištem strašna jer su dovedena ispod ivice egzistencije. Ne znam stvarno kako uopšte neko može, s kojim pravom da dovede u pitanje opstanak pozorišta. Strašno.

U punoj ste formi, igrate na raznim scenama...

U prošloj sezoni imao sam 5 premijera, mnogo... Mislim, mnogo za nekog kome još samo fale male boginje. Igram šest naslova, odnosno šest predstava i, zanimljivo, nijedna nema pauzu.

Možda je zato jedno od aktuelnih pitanja u pozorišnom svetu „Ko gura Đuzu?“

Niste tačno rekli, treba: „Ma ko bre gura ovog Đuzu!?” (smeh) To Cile Ilić jednom u bifeu Ateljea, već kako u bifeu biva, rekao pa dobro ovaj, dobro onaj...

imao sam osamnaest godina i u to vreme išao u Višu tehničku školu a boravio u studentskom domu u Dalmatinskoj. Bilo nas je dosta u jednoj sobi, svako veće smo negde išli, družili se, pevali, zezali se. Jednog jutra ustanem i vidim četiri kreveta prazna. Pitam gde su, šta su... Vidim, ne smeš ni da pitaš, a njih noću odveli. Nisam ni znao da su oni imali neke sastanke, nešto za Staljina, a očigledno su imali i nekog, kako bi to danas rekli, insajdera. Te tako dodoše, tačno su znali ko je u kom krevetu, i tiho ih kupište. Ja u čudu, bili smo nerazdvojni. Mene nisu dirali. Mesecima nismo znali šta je sa njima. Strašno. Pa je onda došlo neko drugo vreme, pa treće...

I?

Reklo bi se sve nabolje, ali... nekad i ne bude.

Današnje vreme?

Sve je toliko neshvatljivo, toliko sumnjivo... Nisam siguran da i ovi koji su za to zaduženi, koji vode ovu zemlju znaju kuda idemo, šta nas čeka... Kobna je činjenica da živimo u društvu u kome su iz temelja poljuljane elementarne ljudske vrednosti a iz toga svakakvo zlo može da se izrodi. Krupna pitanja, teške teme.

Vratimo se nagradama. Kada ste dobili „Zlatnog čurana“, nagradu za

da su bogzna šta. Što, naravno, nije tačno.

Kad se osvrnete, pogledate na bogatu karijeru, godine, uloge...

Kao da je sve to proletelo u trenu. Teško mi je da odredim šta je tu bilo presudno. Jer događa se da vam je nešto vrlo važno u nekom periodu a kasnije i ne baš. Danas vam se interesantnije čini nešto što vam u datom trenutku i nije bilo... ne znam. Ima glumaca koji su od početka težili za karijerom i uspeli da je ostvare. Meni je satisfakcija velika da sam bez sračunate namere da to urdim ipak uspeo da opravdam trajanje. Glumac traje dok je živ. Ruski glumci ne idu u penziju, igraju dok su živi, dok mogu. Nije to fudbal ili balet pa da vas godine sprečavaju. Mislim da glumci imaju tu povlasticu, oni dobijaju s godinama na kvalitetu. A ja sam imao sreću da uvek igram svoje doba.

Radili ste dosta i na televiziji. Pozorište u kući, odnosno uloga Rode vas je obeležila...

Neverovatno, pamte se te stare serije. Repriziraju se i dan-danas. A prve kritike za *Pozorište u kući* su bile katastrofa, sasekli su nas, rekli su da je malogradanština, da je bezvredno, šta tu sad žena, tašta... a to je ljudska priča, nešto što se svakom događa, slika života malog

Ne znam. Malo sam, kako bih rekao, neko ko voli malko da se odalji, i nisam sklon grčevitom predavanju svom sili-nom sad i odmah bilo čemu. Ne zanosim se. Raduje me razgovor s ljudima, druženje.

Jeste li privatno tako duhoviti?

Privatno volim da čutim, pa mi žena kaže da sam dobar samo za spoljnju upotrebu.

Oko tih druženja ima čitav niz simpatičnih priča, jedna od njih vezuje se za vaš nedavan boravak u Beču gde ste gostovali sa *Elijahovom stolicom...*

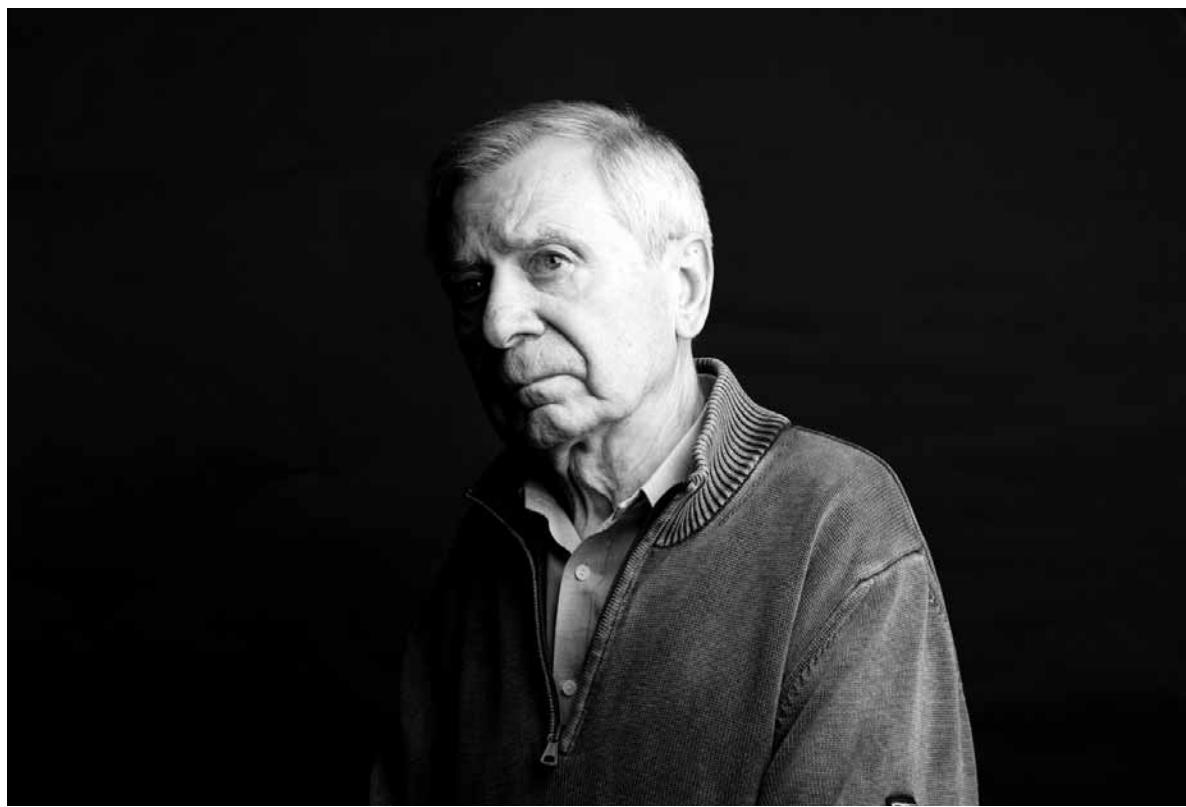
Ih, to Cvele koji ne piće, ne puši a ‘oče u kafanu. I vodi mene a kaže nemoj da pijes. Pa šta ima onda da idem. Al' dobro, dođemo mi u jedan odličan restoran. Koljenice, rebarca, bečke šnicle... divota. Žule debeli, koji siroma ne sme da jede jer ima šećer, pokazivo konobaru na svoja rebra da bi naručio rebarca, a onda mu konobar lepo na srpskom rekao „hoćete rebarca“. E, a kad smo došli i krenuli da se smestimo za sto, vidimo — sedi Palma u povećem društvu. Dobro veče, dobro veče... javimo se jedni drugima. Pomenemo i šta sam ja govorio onomad kad sam prmao „Čurana“ u Jagodini. Posle dvadesetak minuta oni ustađoše, a Palma kaže „vi se, gospodo glumci, ne ljutite da ja ovo regulišem“, a onda se okrene ka konobaru pa doda „i ovi i sve što bude bilo“. Mislim se ja pa kako i ono što će da dode al' dobro... Ele, u leto pre dve godine ovim našim glumačkim poslom bili smo u Tivtu. I tog dana meni bio rođendan. Krio ju to al' ne vredi. Zapelo društvo, Cvele naravno, da se ide kod Čatovića. To je stvarno odličan restoran, divno mesto al' malo skupo. Sednemo mi, nas desetak, krenu neka silna predjela, pa rižoto ovaj, rižoto onaj, pa razne ribe, vina, pa u jednom trenutku neki šampanjac, znoj me probio kad sam video da košta 340 evra... Živ se pojedoh kako ćemo to sve da platimo. Svakih 15 minuta ustajem i šetam. Da se smirim. Ništa okusio nisam od nervoze. Samo jednu malu čašu belog vina. Zovnemo kelnera na kraju, račun preko hiljadu evra, kad on kaže — ništa, sve je plaćeno. Dolazi gazda i kaže „pa Đuzi rođendan, aji se slikamo“. Auuu, mislim se u sebi, mamu vam... svi se onoliko gostili a ja ništa, sam sebe pojeo od nervoze. E, sad, kad smo bili u Beču, ja da mi bude lakše za tu muku, kažem Cveletu: plača ti Palma, plača ti Čatović, pa ti nas vodiš samo tamno gde je plaćeno.

Kad smo već kod druženja prisetimo se ‘falsifikata’ naslova vašeg intervjuja datog svojevremeno „Blic Newsu“ u kojem se kaže da za državu ne biste poginuli, ali za onu žensku stvar da...

Samo je pridodat taj drugi deo. To je bio štos koji su smislili Muci Draškić i Feliks Pašić. Eto, nijednog više nema... A to su tako vešto uradili da su se ljudi iskreno čudili i iščudavali. Feliks je doneo jedan primerak intervjuja sa tim naslovom koji su mu valjda, tamo u novinama uradili i to je izgledalo potpuno uverljivo. Jedino što je postojao samo jedan primerak teksta. Al' na to niko nije obraćao pažnju. Naleteo je ‘na minu’ čak i veliki mangup Dragan Nikolić. Savio se od smeha, rekao mi da nisam normalan i pitao me jesam li bio cirke.

I šta ste mu odgovorili?

Rekao sam mu ono što je istina, a to je da nisam bio cirke kada sam davao intervju. Ma, zaista je bilo veselo...

Vlastimir Đuza Stojiljković

al' ko bre gura ovog Đuzu. I, eto, ostade da se cifira.

I da se smejemo?

Uh... Smeha nikad dosta.

Kad ste dobili ulogu u predstavi *Otac na službenom putu*, šaleći se na svoj račun rekli ste „ja mislio treba im dobar glumac a njima treba mator čovek...“

Da igra dete. Pa onda kažem, dobro postoji i to da čovek u starosti potetinji.

Ali nije vas glas, ili, ako hoćete, optuženi ste da ste večiti mladić?

Uhhuu... da, da, da... Nego ova penzija me odaje... No šalu na stranu, *Otac na službenom putu* je dobro rađena, dobro mišljena predstava... ja kao mator pričam šta se dešavalo a tako je i u romanu i komadu koji je Sidran napisao pre čuvenog Kusturičinog filma, odnosno pre scenarija. Kad smo radili predstavu, pita me Frlić, odličan reditelj, pamtim li IB, ta vremena... A jesu bila pasja. Kažem nisam imao osam kao u komadu,

životno delo festivala u Jagodini, rekli ste da čoveku ne preostaje ništa drugo sem da se raduje malim, ili u retkim situacijama, malo većim stvarima?

Tako je bilo oduvez i tako će biti večito. A drugo, vi ste ti koji nećemu pridajete ili oduzimate značaj i važnost.

Kad sve sabereš i oduzmes, čoveku u životu ostaju (samo) male, ili u redim slučajevima malo veće radosti. Ostalo, odnosno ono ružno, zaboravi se. Tačnije, čovek treba da nauči da to mutno zaboravi a prethodno da savlada veštinu klasifikacije stvari u životu.

Znate, ljudima su njihove male priče, prirodno, veoma važne, bili oni toga svesni ili ne. Nama se, usled češte pritisnutosti politikom, može učiniti drugaćije, ali nije.

Kako se glumački „brani“ mali čovek?

Nema šta da se brani, meni je to blisko. Svi smo mali ljudi, samo imaju budala koje umisle da su važni i veliki,

čoveka. Sad kažu da je bila vrhunska. Ali mislim da se nekada daleko ozbiljnije radio. TV drama je bila institucija, radio-drama takode. Znalo se gde se i šta igra u pozorištu. A sada svi igramo sve. Pozorišta nemaju jasne profile. Ali ipak, uprkos svemu, pozorište je neophodna stvar. Ima taj nezamenljivi direktan, autentičan kontakt. Svaka predstava je određene večeri takva kakva nikada više neće biti. Svako izvođenje ima svoj ekskluzivitet. Samo pozorište je dovoljno malo da bi bilo elitističko i dovoljno veliko da bi bilo široko popularno.

Gledate li repreze te tako popularne serije?

Ne. Ne mogu. Osim Ljiljane Lašić i mene svi ostali više nisu živi. Slovite za duhovitog, zabavnog, a vrlo osetljivog čoveka. Da li vi sebe vidite na taj način?

Ne. Ma, i šta ima i da se gledam! Opet ste me nasmejali...

ŠEKSPIR (NI)JE USAMLJENI GENIJE

Vilijem Šekspir već vekovima intrigira mnoge učene ljude, a danas verovatno ne postoji osoba koja bi mogla bolje približiti njegov lik i delo od Stenlija Velsa, čuvenog šekspirologa koji je postavio temelje savremenim istraživanjima velikana svetske književnosti. Autor knjige *Šekspir i družina* (u prevodu Marka Denića 2009. objavio „Clio“) bio je gost „Susreta“ u Muzeju Narodnog pozorišta Beograd, desetak dana uoči nastupa nacionalnog teatra iz Beograda sa predstavom *Henri VI*, u režiji Nikite Milivojevića, u londonskom Glob teatru 11. maja.

„Pozorište je Šekspirov dom, a samim tim i moj. Raduje me što će ovaj teatar izvesti prvi deo komada koji se retko igra i predstavlja izazov i nimalo lak zadatak kako za reditelja, tako i za glumce“, ovim rečima zahvalio je profesor Stenli Vels upravniku Božidaru Đuroviću koji mu je uručio Srebrnjak Narodnog pozorišta na kome je ispisano „Ovo pozorište je vaš dom“.

Stenli Vels predsedava Memorijalnom fondacijom Šekspirovog rodnog mesta i počasni je upravnik Šekspirovog kraljevskog pozorišta. Bio je direktor Šekspirovog instituta, a danas je počasni profesor na studijama o Šekspiru Univerziteta u Birmingenu. Autor je i dela *Shakespeare: The Poet and his Plays*, *Shakespeare For All Time* i *Shakespeare, Sex, and Love*.

Opaskom profesora Velsa da bi o Šekspиру kao neospornom autoru dela koja mu se tradicionalno pripisuju mogao pričati dok svi ne ogladne i ne ožedne, mogli bi se dočarati „Susreti“ u Muzeju nacio-

nalnog teatra i jednoipočasovan razgovor u kome su učestvovali i profesor Zorica Bećanović Nikolić, reditelj Nebojša Bradić i dr Aleksandar Dimitrijević.

„Do teorija zavera i zaključka da je Šekspir bio nepismena neznalica dolaze oni koji ne poznaju elizabetanski sistem obrazovanja. Stratford je imao odličnu školu u kojoj su dečaci već sa osam godina čitali i pričali na latinskom. Šekspir nije bio aristokrata niti je imao univerzitetsku diplomu, kao uostalom ni većina dramskih pisaca tog doba, ali je stekao dobru osnovu u toj gimnaziji i kasnije je na tim temeljima pisao svoje komade i pesme“, kaže profesor Vels.

Na pitanje reditelja Bradića kakav je Šekspirov odnos bio prema autoritetima i vlasti, kao pripadnika zajednice u čijoj je prirodi da zadirkuje i dovodi u pitanje sistem, Vels zaključuje da je pronalazio načine i da se dobro čuvačev nevolja za razliku od savremenika.

„Da li je bio katolik? Kršten je i venčan u anglikanskoj crkvi, i ceo život je poštovao tu tradiciju i mislim da ne stoje teorije o njegovoj povezanosti sa izvensnom kriptokatoličkom porodicom. Uostalom, njegovi komadi nisu dogmatski, kod njega je pitanje religije univerzalno, on pokreće pitanja o ljudskom postojanju, preispituje se smisao života, i sve je to najbolje izrazio *Kralju Liru*“, dodaje Vels.

U knjizi *Šekspir i družina* on upravo ispituje kontekst u kome su nastajala Šekspirova dela, a u fokusu je pozorišni svet u kome je „pisao kao glumac sa izvanrednim osećajem za scenu“. Prikazani su i odnosi sa kolegama glumcima i

piscima, savremenicima, među kojima su Kristofor Marlo, Ben Džonson, Tomas Decker i Tomas Midlton.

„Šekspir nije usamljeni genij, već punopravni član pozorišne zajednice koji je živeo i disao teatar. Ako ga i sagledamo kao jednog od članova sjajne družine, postaćemo svesniji onoga što ga čini jedinstvenim“, reči su Velsa.

Sazanje da je Šekspir saradivao sa drugim autorima, a primeri mogu biti komad *Timon Atinjanin* koji je pisao sa Midltonom i *Tit Andronik* sa Džordžom Pilom, ističe profesor kao najveće dostignuće u šekspirologiji u poslednjih tridesetak godina. „U tom vremenu napisano je više komada u saradnji više autora nego što je napisano onih koje potpisuje samo jedan pisac. Šekspir dolazi iz te intelektualne klime, on je proizvod svog vremena i načina na koji je radio i izgledao pozorište“, navodi Vels i dodaje da stoga iz knjige izdvaja epizodu sa komadom *Nedajte udovici da zaspri* na kome je radio čak četiri pisca.

Kao jedan od razloga Šekspirove popularnosti i stalnog prilagođavanja različitim vremenima i društвima, izdvaja se što njegove predstave nisu „društveno aktuelne“ i on u svojim delima koristi englesku i rimsку istoriju, legende, mitove, ali i romantične priče i samo je radnja *Veselih žena vindzorskih* smeštena u njeno vreme.

„Njegovi komadi se stalno interpretiraju i adaptiraju na mnoge načine, usvajaju ih u različitim kulturama, i nemaju idealnog modela jer je strukturu scene lako prevesti budući da je Šekspir bio odličan dramaturg koji je oblikovao svoje priče na načine da one mogu poprimiti

različita značenja i podsticati maštu. Zato ne postoji samo jedan Šekspir, on je za svu vremena“, objašnjava profesor.

Različiti „modeli“ produkcije postoje i u savremenom teatru Engleske, ali čuveni šekspirolog kaže da ima otpor kada su u pitanju one u kojima je originalni tekst oblikovan popularnom kulturom. „U Stratfordu sam gledao *Kralja Džona* koji je urađen u veoma modernom stilu uz momente ‘prljavog plesa’. Ukrzo sam išao“, kratko je rekao.

Šekspir je i sam bio glumac, a uticaj trupe i zajednički rad kao dobar recept vidi u radu savremenog pozorišta jer ono predstavlja spoj kreativnih individua. „Publika elizabetanskog doba se ne sme potcenjivati kao neuka masa u parteru sa jeftinim kartama, već poštovati jer je bila intelektualno i emocionalno sposobna da reaguje. Većinu pozorišne publike danas u Britaniji čini starija generacija, dok

mlade ohrabruju škole. Neke predstave su zahtevnije i mogu se zbog jezika javiti poteškoće, ali tu je uloga glumca presudna da prenese publici i reči i emocije koje stoje iza“, kaže Vels.

Profesor Stenli Vels bio je i gost Filozofskog fakulteta, ali i Konferencije posvećene jednom od najznačajnijih dramskih pisaca u istoriji čovečanstva koju je organizovalo Udruženje za međunarodnu komunikaciju na engleskom jeziku. U Beogradu je sa dr Polom Edmondsom predstavio i zajedničku onlajn knjigu *Šekspir uzvrata udarac* o kontroverznoj temi identiteta pisca. Knjiga je nastala kao odgovor na sve teorije zavere i sumnje da je kožarev sin iz jednog malog grada u Engleskoj mogao postati tako veliki pisac, a pre svega kao reakcija na film Ronald Emeriha

Anonimus.
S. Šulović

Stenli Vels

gao da se setim, a da nije već pripadalo nekom od gostiju hotela. I uniformisani me tu ostavi na miru.

Poslednjeg dana nekoliko sati pre projekcije filma zbog kojeg sam i ostao tako dugo u Veneciji, odlučim da u „Rivijeri“ potrošim one pare za sendvič što mi je Vukica dala. Jeste da u onom „Pelegrinu“ ima nekih minerala, ali mladi organizam u razvoju tražio je više od toga. I tako naručim da za sto na samoj ivici plaže donesi sendvič sa sirom i pršutom. I sad mogu da ga vidim, kako to već Italijani umeju da naprave, hleb hrskav, sir ementaler, pršuta parmska original. Ama nije ga kelner kako treba ni stavio na sto, nisu mi još ni želudačni sokovi svi proradili, još se kako treba nisam ni zabavalio, kad se zaigrase neku decu od onih selebrista od činećite, pa sve oko mene. I dok sam pokušavao da utičem na njihov detinji razum, jedan od njih drmnu u moj astal, a sendvič mi odlete pravo u pesak, sa kojim se svi gore navedeni sastojci i pomešaše. Kažu da se urlik koji sam ispušto čuo u Istri i na severnijim jadranskim otocima. Sinjor Goldoni, šta se to dešava, pitao je onaj uniformisani, koji se odmah tu stvorio. Panino, dreknuo sam ja i pokazao na ostatke sendviča koje su već krabe i galebovi razvlačili, a onda na onog malog, koji mi se tu još onako mušolinjevski i iskezio. Rez, što bi rekle one filmadžije: onaj mali trči po mermernom holu hotela „Rivijera“ na Lidu pored Venecije, za njim trči jedan što liči na Čarliju Čaplina, pa se sve kliza zbog izlizanih donova na cipelama, a za njima hotelsko osoblje, dok sve to posmatra krem italijanske kinematografije. Glasovi koji se pri tome čuju dele se na dve grupe. Prvi pitanju što se to dešava, a oni drugi, već obavešteni, objašnjavaju da to sinjor Goldoni juri sina Nina Manfredija. Izgleda da je taj mali već svima tu dojadio svojim hiperaktivnostima, pa su neki otvoreno navigli za mene, a Monika Viti je, onako

glumački diskretno, pokušala da malom podmetne nogu.

Da sam imao bolje cipele ne bi taj mali umakao i možda bi se stara loza Manfredijevih ugasilila. Ovakvo su sinjor Goldoni umirili, posadili za neki astal, doneli paste i plodova mora, vina i tiramisu, što no kažu bio je i pjato primo i pjato sekundo, i posle mu mahali dok je odlazio, da mu nogu više nikad ne pređe prag „Rivijere“. A Ilić iz „Ineks filma“ je bio u pravu, *Laranča mekanika* nije stigla u bivšu Jugu u narednih deset godina i „Goldoni“ je mogao da je do mile volje prepričava studentima Akademije.

A i „rođak“ Karlo Osvaldo Goldoni, predak iz osamnaestog veka, pribegavao je pseudonimima. A u svojim memoarima je, navodno, rastezao istinu. Tata mu je bio apotekar, a on ga je proizveo u lekaru. Deda, koji je po memoarima uveo Karla u svet teatra, zapravo je umro četiri godine pre nego što se Karlo rodio. Ali istina je da je voleo pozorište, završio je prava, ali se na kraju ipak odlučio za profesiju dramskog pisca. Kao mnogi mlađi autori mislio je da mu je fah tragedija, dok nije napisao svoju prvu komediju *Sveti čovek*, da se tragediji više nikad ne vrati. Posvadao se sa kolegom Gocijem, kao što je i osnovni red, pa otišao u Pariz, pisao i tamo, tako da je, što se malo zna, jer ga obično vezujemo samo za Veneciju, Goldoni i deo francuske dramske baštine. Njegov opus je ogroman, a samo mali deo njegovih komedija je preveden na srpski, što je prava šteta jer ima tu dela pogodnih ne samo za studente pozorišnih akademija već i za scene profesionalnih pozorišta. Uskoro će dva naša teatra, SNP i Narodno pozorište iz Zrenjanina, u saradnji sa Grad teatrom Budva, postaviti *Slugu dva gospodara*. Angažovan sam da glumcu koji igrat glavnu ulogu objasnim kako je to biti gladan u Veneciji.

dala nekih 500 lira da mogu uopšte da odem na Lido, ostrvo na kome se održava festival, te da tamо pojedem i sendvič. A kad tamo, oni upravo renovirali *palazzo dello film* i ja vidim da majstori izlaze iz jednog toaleta koji je upravo bio totalno sreden. A u vratima ključ! Ja okrenem taj ključ i stavim ga u džep. I tako sam spavao u toaletu u kome sam imao visoki komfor, a posetioci festivala su morali da se nužde radi šetaju do drugog kraja amfiteatra. Naravno, ja sam u pogodnom trenutku, pred sam večernji film, izlazio iz svog apartmana, a zatim se u njega povlačio kad niko ne gleda. A onda sam u dnevnoj šetnji otkrio hotel „Rivijera“ u kome je bila smeštena elita italijanskog filma. Sve Sordi do Tonjacija i Toto do Mastrojanija. Ko je gledao *La dolce vita* može da zamisli na šta je to ličilo i bez otvaranja usta.

Najnonšalantnije što sam mogao prodem ja kroz „Rivijeru“, obrčkam se na njihovo plazi, obrišem nečijim peškirom, namažem nečijim uljem, popijem nečiju „Pelegrinu“ kiselu vodu, kad eto ti ga lice sa epoletama i pita me da li sam gost hotela. Čerto, kažem ja na taze naučenom italijanskom. Ja sam senior Goldoni. Bilo je to jedino italijansko ime koga sam mo-

Moj pokojni drug i kolega dramaturg Srle se svojevremeno žalio da sve moje priče počinju rečima „u to vreme su se još uvek nosili minići“. Valjda mi je ta referenca bila važna u to vreme. Sada nema više Srleta da se buni kako svaka moja priča danas počinje rečima: „Bilo je to u vreme pre pojave mobilnih telefona i interneta“. S tim u vezi bio sam u zabludi da oni malobrojni koji tu i tamo navatam da čuju neku moju evokaciju uspomena to izlaganje prate otvorenih usta usled izuzetne zanimljivosti mojeg pripovedanja. Ali neko mi je nedavno raspršio iluzije objasnivši da prisutni zapravo misle da će otvorenih usta lakše moći da zamisle kako je taj davni preistorijski svet pre mobilnih i interneta izgledao.

Pre pojave mobilnih i interneta Akademija za pozorište, film, radio i televiziju je slala svake godine dobre studente i poznavao strane jezike i inostranstvo na razne manifestacije. Iako nisam spao ni u jednu od one dve kategorije, uredno sam se javljao i nikad me ne bi odabrali za odlažak bilo kuda. Odabrali bi uvek neku štreberku. Ali te štreberke bi se, kao u slučaju Avinjona, zaljubile pred samo letu, pa im se ne bi rastajalo od te osobe, pa su odustajale od puta, pa bi onda Koča, sekretar Akademije, navatao mene u kafani u prizemlju Akademije i tako. A u slučaju Urbina u Italiji štreberki nije bilo dopušteno da otputuje jer je njena familija saznačala da su u Italiji štrajkovi na železnici, a naše Ministarstvo obrazovanja je plaćalo samo kartu

NOVOBEOGRADSKI DANI „RADOVIĆA”

Malo pozorište „Duško Radović“ u januaru ove godine je napokon preseljeno na Novi Beograd, u nekadašnji bioskop Jugoslavija, koji je adaptiran za potrebe ovog teatra, dok se matična zgrada u Aberdarovo ulici renovira. Od tada je odigrano preko 130 predstava, među kojima su i dve nove produkcije na Sceni za mladu publiku – predstave *Pet dečaka* po tekstu Simone Semenič u režiji Ane Grigorović (premijera 28. februara) i *Srce jednog boksera* po tekstu Luca Hibnera i režiji Predraga Štrpca (premijera 4. aprila).

Komad *5dečaka.si*, napisan na radionici dramskog teksta 53. Sterijinog pozorišta, ovenčan je Grumovom nagradom za najbolju domaću dramu u Sloveniji 2009. godine. Radnja prati pet običnih dečaka jednog običnog popodneva. Kroz dečje igre aktera (po rediteljkinjoj zamisli igraju ih žene) preispisuju se aktuelne

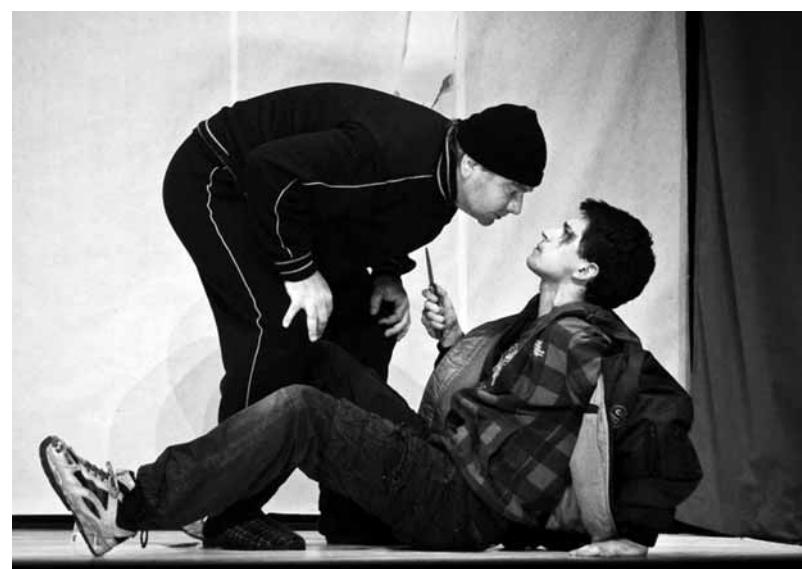
socijalne teme, odnosno igra odslikava genezu nasilja, prikazuje nasiljem determinisano društvo i odnose moći koji se u njemu uspostavljaju.

Zanimljivo je pomenuti da je po ovom tekstu Anja Suša vrlo uspešno režirala predstavu u „Backa“ teatru za mlade u Geteborgu.

Duodrama *Srce jednog boksera* pre nekoliko godina izvedena je u „Radoviću“ u vidu javnog čitanja, dok je sad i scenski realizovana u tumačenju Marka Janjetića i Dimitrija Ilića. Radnja se odvija u staračkom domu gde se susreću nemih bivši bokser i mlađi koji moleriše po kazni zbog krađe motora. Čitav svoj život stari bokser je živeo na granici između nasilja i sporta, a sada mlađom čoveku punom ljutnje, pomaže da pronađe bolji put i sreću u životu. Ovaj Hibnerov tekst, koji je već postao klasik namenjen mladoj publici, topao je i pun optimizma.

„Radović“ je realizovao i jednu koprodukciju, premijerno izvedenu 10. aprila. U *Holivudu* po tekstu Stivena Bočka glume polaznici Dramskog studija Centar Nenada Radovića, a režiju potpisuje pomenuti glumac. Reč je o surovom trileru o drugoj strani šou-biznisa. Komad je nastao na osnovu istinite priče o poznatom holivudskom scenaristi, koji se nalazi u profesionalnoj i životnoj krizi, kada iznenada sa svoje terase ugleda brutalno ubistvo koje će pokušati da pretvoriti u svoj sledeći filmski hit.

„Interesovanje za programe Malog pozorišta je veliko. Predstave koje se igraju vikendom u slobodnoj prodaji posećenije su nego što je to bio slučaj na Tašmajdanu, što govori u prilog činjenici da je Novobeograđanima zaista bilo potrebno profesionalno pozorište u njihovom komšiluku“, kažu iz „Radovića“. Najpopularnije predstave kod novobe-

Bokser

gradskih mališana su *Mala sirena*, *Lažš Melita*, *Strašne priče braće Grim*, *Vestice* i *Čudne ljubavi*. „Osluškujući potrebe publike, u narednom periodu planiramo da postavimo dva poznata naslova na Dečjoj sceni. Početkom naredne sezone očekuje nas premijera *Pinokija* po

motivima knjige Karla Kolodija u režiji Ksenije Krnajski, dok ćemo svoj 64. rođendan obeležiti premijerom predstave *Snežana i sedam patuljaka* u režiji Nikole Zavišića“, najavljuju iz Malog pozorišta.

A. J.

JUBILEJ „KRSMANCA“

Na maloj kamernoj sceni, na prvom spratu zgrade u Balkanskoj 4, od 2. do 11. juna održaće se 18. Internacionalni festival studentskih pozorišta „10 dana Krsmanca“ na kome će nastupiti desetak studentskih trupa iz regionala i Evrope. Smotra je ove godine pravi uvod u proslavu velikog jubileja koji će domaćin festivala, Akademsko pozorište Univerziteta u Beogradu „Branko Krsmanović“, obeležiti u septembru, mesecu kada se navršava devet decenija od osnivanja sada već najstarijeg aktivnog studentskog teatra na svetu.

Akademsko pozorište danas ima 43 člana i 11 predstava na repertoaru. Od 1945. radi u okviru AKUD „Branko Krsmanović“, čije je srce, kako u šali „Akademičari“ kažu, jer se nalaze u sredini zgrade u Balkanskoj 4. Hor je iznad, stoga simbolizuje glavu, dok su noge folklor jer se nalazi u podrumu zgrade iznad nekada, takođe, kultnog mesta – bioskopa „20. oktobar“.

Srce sada kuca sa svega devet reflektora koji rade, a igra se mesečno i do 15 naslova, u proseku 90 predstava u sezoni.

Uz najnovije postavke *Jazbina slomljenog ajduka* Mladena Lukeševića i *Poneka skuša i nešto malo tuša* Nikole Zavišića za skoro vek rada i trajanja biće upisano oko 270 premijera, a bar još 50 komada nisu doživeli „podizanje zavese“.

„Jubilej proslavljamo Svečanom akademijom u Narodnom pozorištu 19. septembra. Tada će biti dodeljene i Plakete koje nose ime Mate Miloševića, Miroslava Belovića i Soje Jovanović. Četiri dana ranije simbolično ćemo se okupiti i izvesti program u bašti hotela ‘Moskva’, a do septembra planiramo da završimo i kratki film i monografiju“, najavljuje Vladimir Cvejić, početkom osamdesetih glumac, a danas umetnički direktor i reditelj Akademskog pozorišta.

Istoriju „Krsmanca“ ispisalo je na stotine umetnika, nezaboravnih i za umetnost i kulturu ovih podneblja, i ne postoji scena u Beogradu i Srbiji, a malo je i onih u Evropi, gde „Krsmanac“ nije gostovao.

Počeci sežu do 15. septembra 1922. kada se grupa studenata Beogradskog univerziteta okupila u kafani hotela „Moskva“, rešena da osnuje pozorište. Potom punih 18 godina traje zajednička istorija Akademskog i Narodnog pozori-

rišta. Bila su to jedina dva teatra u Beogradu. Igralo se na scenama Kod spomenika, Manježu i Luksoru, a novo pozorište predvodili su Mata Milošević, Milan Dedinac i Jurij Rakitin.

Prvu predstavu Akademsko je odigralo 3. aprila 1923. u sali Manjež. Bio je to dugo najavljuvani *Galeb Čehova* u režiji Jurija Rakitina, a glavnu ulogu, Trepljeva, igrao je Mata Milošević.

Deset godina kasnije u pozorištu se osećaju talasanja. Na repertoaru je pored *Koštane i Pobuna maloletnika* Petara Martina Lampela u režiji Nikole Popovića. Premijera, zakazana za 11. decembar u zgradi Narodnog pozorišta, izaziva burne reakcije u javnosti, brojne ulaznice rasprodaju se unapred, ali se na intervenciju direktora nacionalnog teatra ona ipak otkazuje.

Osam je zabranjenih komada u istoriji ovog teatra, a među njima je i *Novi čovek na Cvetnom trgu* koji je cenzuru doživeo 1962. godine.

„Krajem avgusta i tokom septembra 1960, Makavejev i ja smo pisali našu šalu. Mislimo smo da smo postali novi Nušić. Najpre su glumci Beogradskog dramskog na Krstu sa ushićenjem primili komad

kao delo koje će razdrmati uspavanii teatar, ali je savet tog pozorišta stavio veto i tako je *Novi čovek na Cvetnom trgu* završio u ‘Krsmancu’.

Premijera je bila zakazana u amfiteatru Mašinskog fakulteta, a Darko Tatić mi je u poverenju po-

verio da mu je meritorni organ u civilu pripretil da reprise ne sme biti. Ako je bude, sve će nas pohapsiti. Strah koji sam osetio, kada sam to čuo, ne umem da opišem. A po svemu sudeći to je trebalo

da bude najveći uspeh studentskog teatra

jer smo već imali pozive iz Sremske Mitrovice i još nekoliko gradova, Zaječar je tražio da se predstava izvede na stadijonu“, kaže Raša Popov i dodaje da su izvlačili slamku čije će ime autoru biti prvo napisano.

U „Borbi“ od 9.4.1962. stoji da su autori Dušan Makavejev i Raša Popov.

Predstave je Akademsko pozorište igralo i za vreme okupacije, na Kolarcu i na skrivenim mestima bez znanja vlasti.

Posle rata Akademsko vodi Soja Jovanović sa kojom 1948. ekipa „Krsmanca“ prelazi na Crveni krst i od tada tesno saraduje sa tek osnovanom Akademijom za pozorišnu umetnost.

„Starije kolege prepričavale su kako se posle rata više igralo u šumi nego u

Olivera Marković – *Sumnjiće lice*

zatvorenom. Sedamdesete su za pozorište bile burne godine, a bez prestanka se radilo i od osamdesetih-devedesetih kada su počele naše balkanske turbulencije. Ovo je uvek bilo i dalje je mesto iz kojeg izlaze generacije odličnih glumaca i kostimografa, pisaca i kompozitora“, dodaje Cvejić.

„Uzbudljivi i često kontroverzni monolozi iz mlađičkih dana razrešavali su se za mnoge srećno na sceni Akademskog pozorišta. Soja Jovanović mi je predložila da izrežiram neko delo na sceni Akademskog pozorišta na kojoj je ona napravila svoje nezaboravno *Sumnjiće lice*. Odlučio sam se za remek-deloto Koste Trifkovića *Ljubavno pismo*, došao sam da režiram tri meseca, a ostao sam vezan tri decenije za Akademsko i do današnjeg dana sam emotivno sa njim“, deo je predgovora sa potpisom Miroslava Belovića iz knjige Mirka Todorovića *Ere Moje Akademika, 1922–2002*.

„Poznanik me je upozorio na konkurs Akademskog pozorišta za dramu, dva-tri dana pre isteka roka. U studentskoj sobi koja je mirisala na čaj od opojnih hercegovačkih trav, uz klasičnu muziku sa ploča iz Američke čitaonice, neću se takoreći odvojiti od pozajmljene pisace mašine sve dok ne završim svoju prvu dramu *Rašnirane cipele*. Poslao sam tekst u Balkansku ulicu i sa prijateljem, studentom slikarstva, pešice krenuo u Sombor u posetu Konjoviću, zatim u Bačak. Kad sam se vratio, čekalo me je iznenadenje: Belović, Ćirilov, Selenić, Petrić i još neka imena koja će, svako na

svoj način, nešto docnije uticati na pozorišni život prestonice, čitali su prispele komade i odlučili da nagrade *Rašnirane cipele*. Sve je krenulo nekom novom brzinom, prvi put sam ušao u Akademsko pozorište i saopšteno mi je da će moja drama biti odmah izvedena i to u Poljskoj, u koju smo pozvani na gostovanje. Režije se prihvatio Miroslav Belović, već tada reditelj od ugleda“, sećanje je Bore Draškovića iz pomenute knjige.

Generacije mogu prepričavati na hiljadu anegdota, a među omiljenim je ona sa festivala u Francuskoj kada su osvojene nagrade i žirija i publike iako je usred predstave *Zmaj* nestalo struje pa su glumci igrali u mraku. Tek mnogo godina kasnije saznao se da je reditelj Darko Tatić isključivši glavni osigurač namerno izrežirao incident.

„Krsmanac“ je vrata filma otvorio i Dragunu Nikoliću koji je nakon Akademije zaigrao u ovom pozorištu. Njegovu predstavu *Klovnovi* gledao je Žika Pavlović i odmah mu ponudio ulogu u filmu *Kad budem mrtav i beo*.

Osamdesetih je u Balkansku 4 ušetao i Boro Radojić, jedan od asistenata Miloša Formana, da bi tokom služenja vojnog roka u Beogradu režirao na ovoj sceni Brehta. Kako su mu zabranili izlazak iz kasarne, predstava nikada nije izvedena.

„Rad u Akademskom pozorištu ostao je kao najdragocenija etapa na putu ka novoj umetnosti. Bili su to dani zaverečnog, radosnog stvaranja i druženja. Radilo je sa nama i dosta oduševljenih

IZ ISTORIJE „KRSMANCA“

– Na predlog Ministarstva prosvete, od strane kralja Aleksandra Prvog Karadordevića, Akademsko pozorište je 1932. odlikovano ordenom Svetog Save 4. stepena.

– Predstava *Ženidba i udadba* u režiji Nebojše Komadine prva je predstava iz Srbije koja je gostovala na Venecijanskom bijenalu (1960).

– Grb i scenu osmislio je i realizovao arhitekt i glumac Akademskog pozorišta Danilo Udovički 1967. Ideja za grb nastala je po uzoru na trupu Žan-Luja Baroa, otud i boje francuske zastave.

– Predstava *Lekcija* po tekstu Ežena Joneska u režiji Vladimira Cvejića osvojila je najviše nagrada u istoriji Akademskog pozorišta: 26 na 10 festivala. Odigrana je 85 puta i još je na repertoaru.

studenata koji nisu ostali verni glumi i pozorištu, ali nikad nisu zaboravili srećne dane u Akademskom pozorištu“, reči su Radeta Markovića koje bi možda i najbolje opisale teatar u kome su debitovali ili kroz koji su prošli reditelji i glumci kao što su Nebojša Komadina, Boro Drašković, Dušan Makavejev, Darko Tatić, Vladimir Petrić, Stevo Žigon, Dimitrije Đurković, Ljubomir Muci Draškić, Ljubiša Ristić, Danilo Bata Stojković, Olivera Marković, Branka Petrić, Ružica Sokić, Bekim Fehmiu, Bata Paskaljević...

Najdraža pak kritika mogla bi biti ona koju je Duško Radović dao 3. aprila 1966. nakon svečanog otvaranja nove scene u Balkanskoj 4 upravo njegovim komadom *Male stvari i mala imena traze*. Radovićeva „Nije loše“ i danas je dovoljno da podstakne uspešne početke karijera stvaralaca sa ovog mesta.

Nažalost, veći deo arhive progutala su dva velika požara. Prva je izgorela sa Narodnom bibliotekom aprila 1941, dok je druga stradala 1966. kada je izgorela scena teatra u Balkanskoj 4. Arhiva i biblioteka, na čijem se prikupljanju radi, objedinili bi na jednom mestu sve podatke i priče jednog od najstarijih pozorišta na svetu.

Sonja Šulović

MIZANTROP LEŽI U NAMA

O predstavi „Mizantrop“ u režiji Egona Savina u Narodnom pozorištu Beograd

Mikojan Bezbradica

Prkos može biti zdrava crta ljudskog karaktera, dokle god ne postane njegova osnovna karakteristika kaže Nikola Jovanović koji na Velikoj sceni Narodnog pozorišta igra Alcestu u *Mizantropu*, čuvenom Molijerovom delu, komadu na granici između komedije i drame, intrigantnom i aktuelnom u svakom vremenu. Proznu verziju tog remek-dela koju je svojevremeno načinio Jan Kot, adaptirao je i režirao Egon Savin kome je ovo četvrti „živi“ naslov u nacionalnom teatru. Na taj način, posle Sterijinog *Kir Janje*, Selimovićevog *Derviš i smrti*, te Nušićevog *Pokojnika*, rame uz rame sa klasicima srpske dramske baštine, stao je i ovaj svetski klasik koji je premijerno izveden 19. maja sa Nikolom Jovanovićem i Ninom Janković u glavnim ulogama. Debitanti na sceni Narodnog pozorišta dočarali su uloge Alcestu, koji veruje u apsolutnu istinu i totalno poštenu, i Selimene, lažljivice i varalice u koju je on zaljubljen. Pored njih, u podeli su i Aleksandar Đurica (Filent), Bane Vidaković/Nebojša Kundačino (Oront), Dušanka Stojanović Glid (Arsionoja), Zlatija Ivanović (Elijanta), Ljubivoje Tadić (Akast), Miloš Đorđević (Klitandar) i Miloš Lalović (Policajac).

Citirajući misao slavnog nemačkog pisca, pesnika i filozofa Johana Wolfganga Geteа koji je rekao: „Kad pogodite cilj, promasili ste sve ostalo“, Savin je ocenio da je, u tom smislu, „ova adaptacija, možda, pogodila neku vrstu večnog Molijera.“

„On je jedan, možda, jedini večni pišac u onom smislu u kojem ga, zaista, svako vreme ponovo otkriva kao podjednako velikog, snažnog, uzbudljivog i aktuelnog autora. S druge strane, uzimajući u obzir Geteovu izreku, ja sam se

odrekao nečega što obožavam u teatru, a to je stil. Na to me je ponukala upravo ova Kotova dramatizacija urađena sedamdesetih godina prošlog veka“, dodao je Savin.

U galeriji ljudskih tipova i karaktera, mizantrop nosi oprečno određenje: ili je reč o psihopatološkoj deformaciji koja pojedinca unapred uklanja iz svakoga društvenog konteksta, ili je reč o pojedincu čije je ponašanje posledica sukoba s društvom. U prvom slučaju reklo bi se da mizantrop još nije dorastao komediji, a u drugom da već pripada drami. Govoreći za Ludus o tom čuvenom Molijerovom „hejteru“, mladi glumac Nikola Jovanović kaže da se Alkestov sukob sa društvom zasniva isključivo na moralnim postulatima. „Njegov osećaj za pravdu je neprikosnoven. U svakodnevnim lažima i licemerju vidi razvrat ovog društva. Da li je to psihopatološka deformacija? I ako jeste, ona nije urođena već steknuta. On želi da ukloni sebe iz društva ljudi, zato što vidi da vrlina postaje nepoželjna, a mane se prikrivaju sitnim lukavstvima i lažnim naklonostima. To je ono što Alcest mrzi, ali to su ljudske osobine, a ljudi su samo ljudi.“

U ovom nezaobilaznom klasiku dramske književnosti, napisanom daleke 1666. godine, Molijer propituje odnose među ljudima i upućuje oštru kritiku društву, zamerajući mu licemerje, korumpiranost i pohlep. Na pitanje može li se uopšte živeti u društvu na čija pravila igre ne pristajemo, Jovanović kaže: „Molijer je veliki pisac upravo zbog toga što period od skoro 350 godina nije prepreka za postavku njegovih komada. Likovi iz *Mizantropa* su uglavnom ljudi sa dvora Luja XIV, a mi danas u njima prepoznajemo ljude koji čine veliki deo našeg društva. Ukoliko živimo sa ljudima

znači i da pristajemo na pravila igre, ali svaki pojedinac ima svoju borbu za ostanak, koja se zasniva na ličnim moralnim utemeljenjima. Mizantrop leži u nama, a danas ga nije lako obuzdati. Prkos može biti zdrava crta ljudskog karaktera, dokle god ne postane osnovna karakteristika. Toga se treba čuvati... Mlad čovek može, u izvesnoj meri, sebi da pomogne tako što će raditi na svom unutarnjem biću. Mislim da je dobar put za to konstantno usavršavanje u profesiji za koju je talentovan. Nažalost, to ga neće sačuvati od otrova koje ovo društvo svakodnevno prosipa pred njega, ili možda će ojačati njegovu psihu, kako bi se što bolje borio sa preprekama koje su pred njim. Društvo proizvodi mizantropie upravo zato što ne podržava, u dovoljnoj meri, darovite mlade ljudi. A to se dešava zato što osećaju strah od njih. ‘Šta ako su oni bolji od mene?’ Društvo nije lako da se izbori sa tim pitanjem i zbog toga ono teži osrednjosti, a ne savršenstvu. Molijer je to osetio i na svojoj koži, kao što će osetiti većina mlađih, darovitih ljudi danas“, veli Jovanović i napominje da se, kada je reč o ljudskim odnosima, skoro ništa nije promenilo od Molijerovog vremena do današnjeg carstva selebritija, rijalitija, jeftine zabave i lažne stvarnosti.

„Očigledno je da je ta lažna blaziranost postojala u Molijerovo vreme, kao što postoji i danas, samo što je drugačije upakovana. Suštinski se ne menjaju samo ljudi. Molijerovi komadi se i postavljaju zato što je niskost i užvišenost ljudske duše nepromenjiva i uvek će postojati borba između ove dve krajnosti. Dok god društvo ima potrebu za Molijerom, znači da postoji težnja za promenom nabolje“, kaže Nikola.

Prema njegovom mišljenju, mržnja i ljubav su ljudska osećanja koja su dozvoljena samim tim što se nalaze u čoveku. „Nije dozvoljeno koristiti se tim osećanjima da bi se činilo zlo. Za to ne postoji opravdanje, nebitno je da li se ono zove mržnja ili ljubav. Sigurno je da će negovanje mržnje u nama buditi loše stvari. Zbog toga je naravno bolje razumeti, nego osudavati. Ali treba i verovati tom unutarnjem Alcestu, zato što je njegov cilj uzvišen. Isto tako, treba ga se i čuvati, da ne bismo postali destruktivni. Dok vodimo svoju unutarnju borbu tu su veliki pisci koji nam u tome pomažu.“

Nikola Jovanović i Nina Janković (Foto: Sonja Žugić)

Koliko bi nam bilo teže da nemamo *Mizantropa*? Koliko je bilo teško onima koji nisu imali Molijera?“, pita se Jovanović.

S druge strane, njegova direktna partnerka na sceni, Nina Janković smatra da nikо od nas nema pravo da mrzi ljudе, iako se svima ponekad desi „taj trenutak slabosti kada imаш osećaj da nekog mrzi“. „Taj osećaj crpi tvoju energiju i ne treba ga negovati nego na vreme prepoznati i to osećanje promeniti i nau-

čiti da prihvatom jedni druge sa svim vrlinama i manama koje, inače, nosimo u sebi“, naglašava mlada glumica.

Govoreći o svojoj junakinji, ona kaže da je Selimena potpuno svesna sebe, svojih kvaliteta i, naravno, privlačnosti. „To koristi da bi ostvarila svoje ambicije. Ona je nezavisna, slobodna, mlada devojka koja za neke stvari nema granice! Jednom rečju, ona je gejša modernog doba“, tvrdi Jankovićeva.

INTIMNI POVOD

„Zašto se danas bavim ovim komodom? Imam kćerku od 16 godina i u poslednje vreme se pitam u koјi i kakvo društvo će se uključiti, kakav je to svet koji je sačekuje na pragu njene prve zrelosti i što je sve danas potrebno mladim ljudima da bi uspeli. Koja je cena svega toga? Pitam se, na koji način mogu da sačuvaju sebe, svoj integritet i kako da se ne pretvore u nekavu nakazu kako bi uspeli. To je bio moj intimni povod da se prihvati režije ovog komada, a svi drugi su, naravno, umetničke prirode i leže u nečemu što se zove genijalnost ovog pисца којим сам fasciniran“, kaže Egon Savin koji sa velikim uspehom postavlja dela domaćih i svetskih klasika, u kojima pronađu konkretne tragove koji otkrivaju suštinsku moć pozorišta u našem vremenu i vezuju ga delu i njihove autore za konkretni prostor i konkretno vreme.

Mira Stupica (Foto: Sonja Žugić)

njegovim rečima, iako piše o sebi i svom životu, glavna ličnost ove knjige je Bojan Stupica (njen teatarski Pigmalion, drugi suprug i nepričesnoveni muškarac među muškarcima njenog života), o kojem, ne skrivajući tamnu stranu njihovog odnosa, piše sa ljubavlju i divljenjem.

„Osim Stupice, ona u knjizi pominje šest stotina imena i sažetim portretima predstavlja pedesetak ličnosti iz porodičnog, pozorišnog i političkog kruga, tako da bi ‘Šaka soli’ (pronicljivo nađen, metaforičan naslov) mogla da bude i mihovski naslovljena: ‘Autobiografija o drugima’, istakao je Marjanović.

Na kraju promocije, vidno uzbudena, sa suzama u očima, Stupica, koju su prisutni pozdravili burnim aplauzom, rekla je da ne može da pronađe prave reči da im zahvali.

„Šaka soli je, kako je svojevremeno ocenio pozorišni kritičar i hroničar i jedan od osnivača Ludusa Feliks Pašić, knjiga sećanja, uspomena na lude i događaje, na različita vremena i prilike, pisana sa merom, dobrim ukusom, ali i sa beskrajnom zanimljivošću. „To nije knjiga o pozorištu, već o jednom bogatom životu bez ulepšavanja, koju je mogla da napiše jedna kompletna ličnost – i kao čovek i kao umetnik. Sa ‘Šakom soli’ Mira Stupica je visoko podigla lestvicu naše memoarske književnosti“, rekao je Pašić još 2000. godine prilikom predstavljanja prvog izdanja ove knjige koja je u međuvremenu postala pravi bestseler.

Mikojan Bezbradica

AUTOBIOGRAFIJA O DRUGIMA

Promocija 12. izdanja „Šake soli“ Mire Stupice

U Muzeju Narodnog pozorišta, u četvrtak 5. aprila predstavljeno je 12. dopunjeno izdanje knjige Mire Stupice *Šaka soli*, koju su zajednički objavili nacionalni teatar i KIZ „Altera“. Uoči početka promocije, upravnik Boži-

dar Đurović uručio je gospodi Stupici, Srebrnjak Narodnog pozorišta kao uspomenu na ovo veče. „Pod srpskim pozorišnim nebom bilo je mnogo glumaca koje ćemo pamtitи, ali je Mira Stupica

IME BOJANA STUPICE

„Danas na jednom trošnom montažnom provizoriju стоји njegovo име. Ali umetnički čin koji se odvija pod njegovim krovom ne nosi ime Bojana Stupice, već samo Jugoslovenskog dramskog pozorišta. A Bojan Stupica je i otac Jugoslovenskog dramskog pozorišta i njegov duh, i njegov domet, i njegova slava. Bojan je njegov predak i njegov savremenik. Ako postoje pozorišta koja nose ime Gavele, Brehta, Vahtangova, Voskoveca i Veriha, pozorište Đorđa Streljera, Mejerholđa, onda je nepravda što na Jugoslovenskom dramskom pozorištu ne stoјi i име njegovog osnivača, neimara i reditelja Bojana Stupice kao konstanta u ovim našim balkanskim vihorima. Današnja zgrada ‘Stupice’ je kratkog veka: kad ona nestane, hoće li se i Bojanovo име ugasiti s njom? Vreme je da to sada ispravimo na novoobnovljenoj zgradji. Ako ne učinimo mi, učiniće to kasnije neko pravedniji od nas. I na njemu će ipak jedanput pisati... Bojan Stupica. Volela bih to da doživim“, kaže gospoda Mira koja je, u istoriji jugoslovenskog teatra, zajedno sa Bojanom, predstavljala možda i najkompletniji i umetnički najkompetentniji par koji se ostvario u nekoliko antologiskih predstava i postavio visoko postavljene standarde.

jedinstvena. Mi smo ponosni i srećni što je sa nama“, istakao je on. Pozdravljajući okupljene prijatelje i poštovaoce, gospoda Stupica, diva srpskog i jugoslovenskog glumišta i dugogodišnja članica Narodnog pozorišta, rekla je da je zbuđena, jer nije očekivala da će sresti toliko dragih ljudi. „Htela bih da vam kažem mnogo lepih stvari, ali stara sam, ne mogu. Međutim, starost nije opravdanje za to. Reakciju na ovo što sam sada slušala, pokazuju moje drhtave ruke“, kazala je ona ljubeći priznanje koje je dobila.

Stupica je podsetila da je knjigu svojih sećanja i razmišljanja pisala pre 20 i više godina. „To je dobra knjiga, imala je ogroman broj čitalaca i mnogi su je poхvalili. Nažalost, tokom poslednje decenice, otišli su sa životne i pozorišne scene mnogo meni dragih ljudi koje pominjem u knjizi. Zato želim da ova knjiga, koja se pojavljuje 12 godina posle prvog izdanja, bude još jedna za mene dirljiva uspomena na njih, uz koju idu i moje reči zahvalnosti što su postojali, stvarali i svoj život ugradili u naše pozorište. Zato sam sa zadovoljstvom prihvatile inicijativu Narodnog pozorišta, u kome sam ostvarila mnoge meni drage uloge, da ponovo objavi *Šaku soli*, sa željom da ona stigne do svih pozorišta u Srbiji, Republici Srpskoj, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori,

Hrvatskoj... i svih onih čitalaca koji i dalje pokazuju interesovanje za nju.“

Knjizi, ali i o životu i radu velike dramske umetnice govorili su osnivač i direktor Akademije umetnosti Dušan Đokić, glumica Dobrila Stojnić i dramaturg Željko Hubač koji je pročitao i pismo reditelja Jagoša Markovića i recenziju prof. dr Petra Marjanovića.

„U svojoj memoarskoj prozi Mira Stupica, čini vidljiv napor da verodostojno sledi događanja koja su ispunila njen život, ali je lepotu i uzbudljivost njene knjige, pre svega, u iznenadujućoj vjetnosti pisanja i neuobičajenom ličnom načinu otkrivanja sebe i ljudi čije sudbine opisuje“, primetio je Marjanović. Prema

SKICA ZA PORTRET NAŠIH LICA

Priča o predstavi „Sumnjivo lice“ Branislava Nušića u režiji Jagoša Markovića na sceni Jugoslovenskog dramskog pozorišta

Olivera Milošević

Još pre premijere, koja je odigrana 9. aprila na Sceni „Ljuba Tadić“ Jugoslovenskog dramskog pozorišta, predstava *Sumnjivo lice* Branislava Nušića u režiji Jagoša Markovića pobudila je zaista veliko interesovanje. Prvo izvođenje bio je događaj za sebe, a na jednoj od poslednjih proba bilo je više nego uzbudljivo pribeležiti što se zbiva, kakva je atmosfera, komentare i utiske glumačke ekipe...

Nebojša Glogovac objašnjava kako odavno želi da radi sa Jagošem. Razmisljali su o tome šta bi bilo dobro za glumce i publiku Jugoslovenskog dramskog, o *Ričardu Trećem* i još nekim komadima. Želeo je da to ipak bude komedija, da, kako kaže, malo promeni fah, da malo sa leđa skine sve te teške dramske role. Želeo je komediju koja takođe može biti pametna i sa dubokim značenjem, a koja je uvek draža i publici i glumcima koji u njoj igraju. „Nušić je aktuelan, kao i svi genijalni pisci klasici. On u *Sumnjivom licu* piše o jednoj vertikali koja se proteže do danas, a verovatno će ta želja za vlašću, ta neutraživa glad za napredovanjem u toj istoj vlasti i to služenje samo sebi, a ne narodu još dugo pratiti čovečanstvo.“

Predstava *Sumnjivo lice* na scenu Jugoslovenskog dramskog stigla je u aktuelnom trenutku, pred izbore, kada je u našoj javnosti paradirala politička estrađa. Tu je da nas sa Nušićem podseti kakov je naš mentalitet kada je vlast u pitanju, no to koliko naš čovek voli vlast i kako se ovde na vlast dolazi. Ova pozorišna ekipa istražuje taj apsurdni malogradčanski poriv. Na sceni je Nušićev svet sreskih kapetana, pisara, pandura, špijunata, praktikanata i priča o korumpiranoj vlasti, o vlasti koja vlast voli ne zbog

ostvarenja idealja o uređenom društvu i dobru narodu, već vlast voli samo radi vlasti same i moći. Jagoš Marković ovoga puta *Sumnjivo lice* boji crno-belo-sivim tonovima, grotesko. I čini se da su se glumci ovde najviše bavili time kako da modernim glumačkim sredstvima pronađu meru, kako da ta groteska apsurdnost provincijskog vlastoljubja bude jasna i u našem vremenu.

Nebojša Glogovac u punoj glumačkoj zrelosti od uloge sreskog kapetana Jerotija Pantića gradi izvrsnu kreaciju stilizovanu sa merom u grotesku. Na pitanje ko je taj čovek Glogovac odgovara: „Jerotije je beskrupulozan čovek željan vlasti. Gazi preko svega da bi stigao do svog cilja. Čerku je spreman da uđa za novac umesto za ljubav. On i njegova žena su taj magabetovski spoj koji se hrani željom za vlasti i moći i koji stalno podgreva tu vatru i tu glad. To je on i ja ga tako ne-kako tumačim. Ideja je da publika nakon naše predstave malo kritičnije pogleda na ljude koji su na vlasti i to što oni rade, da shvate čemu služe svi ti izbori i sve te koalicije protiv prirodnog bluda. Mislim na to kada glasate, na primer, za nekog ko je leve orientacije, a on se posle izbora spari sa nekim ko je ekstremno desne provinjenicije, kako bi ih bilo dovoljno da budu na vlasti. Da vide kako ti ljudi misle samo na sebe, da shvate da vlast treba da služi narodu, a ne vlasti samoj.“

„Veoma sam srećan što glumim u ovoj predstavi, što igrat komediju u ovom pozorištu koje se u poslednje vreme bavilo estetikom u kojoj nema života i živosti. Bilo je krajnje vreme da putem komedija kažemo neke ozbiljne i važne stvari. Nedostajao mi je ovaj način glu-

me, zato sam sa posebnim emocijama gradio lik Jerotija. On je moja prva komična uloga u ovom teatru.“

Jagoš Marković na pitanje da li se i šta u našem mentalitetu promenilo od Nušićevog vremena odgovara: „Izgleda ništa. Bili smo i ostali zajedljivi, ksenofobični, zavidni, zatvoreni, provincijalni... Izgleda, zar ne, kada tako postavimo stvari. A opet i vitalni i duhoviti, i autoironični, što je, priznaćete, odliku samo superiornih. Dakle, puni paradox-a, pogrešni, krivi, ali ne baš lako uhvatljivi. Tako je bar kod Nušića. Pa ako se u njenom ogledamo, onda uz svu surovost, recimo i pokoju lepu i o nama. To je danas, u vremenu krajnosti, izgleda, takođe, ne-popularno. Nego ili udri pa pljuj bez ostatka, ili diži do u nebo, bez osnove realne. O, ima li sredine? Nema! I ta neumerenost je jedna konstanta naša, rekli bi... Moja ideja je da pokušam da kažem istinu, ali i da ukazem na radost življenja. Težak zadatak. Radili smo posvećeno i bez mistifikacija. Celo pozorište bilo je u nekoj lepoj koncentraciji na projekat. Sve je štimalo. Dugo nisam radio u JDP-u, kao da smo se uželeli, ponovo sam bio sa ljudima sa kojima sam radio kad sam počinjao, pre dvadeset i više godina. Mada publiku ne zanima ništa više, a ni manje od predstave! Zbog toga smo tu, a kao da se to nekad zaboravi, od silnog pametovanja, ogradijanja o banalnosti života, a i šire. Ko ne voli pozorište, njegovu magiju, kome to nije dovoljno, neka piše knjige, a ako mu je to teško, neka bacu letke sa konceptijom, pa neka narod čita. Ako hoće. Predstava je ono što se broji. I to na regrizma kad dođu oni koji su kupili karte. Tad počinje pozorište. I ono traje i traje koliko je ostalo u duši gledaoca, u duhu njegovom... I ide mimo vas i mene, kao narodna pesma, s usta na usta. Jer kako bismo inače znali da je Bojan Stupica bio tako veličanstven, i Žanka Stokić, i Ljubinka Bobić. To znači neko kolektivno ja, ili pamćenje neko kolektivno, neko na koje ne utiču ni vaše, ni moje reči, ni vaš ukus, ni moje nagrade. Imenka pravda koju ne možemo mi podmi-

Sumnjivo lice, Jugoslovensko dramsko pozorište (Foto: Nenad Petrović)

titi, niti šarmirati. To me odavno čini spokojnim.“

Seka Sablić razmišlja o uvek aktuelnom Nušiću: „Svaki put sam fasciniran koliko je aktuelno Nušićovo delo. Svaki put kažem, pa vidi ovo kao da je danas pisano. S druge strane, naša savremenost je mnogo surovija od Nušićeve i mislim da bi ga danas vrlo inspirisala vlast i to što nam se dešava. I eto nas ponovo na sceni sa Nušićem. Njegovo delo pripada sceni Jugoslovenskog dramskog pozorišta, kao što toj sceni pripada i reditelj Jagoš Marković. Tu je i izuzetna ekipa glumaca, iz te divne generacije koja je tako dobro sazrela, u ovom slučaju na čelu sa Glogovcem koji je prosto fantastičan glumac. To je ta priča o velikoj želji za vlašću. Priča koja postoji otkako je sveta i veka. Kažu da nema veće strasti od biti na vlasti, kao što u *Sumnjivom licu* to želi Jerotije. Igram njegovu ženu i pokušavam da, u viđenju Jagoša Markovića, ona

bude ta koja стоји изa takvog čoveka željnog vlasti. Veoma često, skoro da je to pravilo, iz takvih ljudi стоји žena i ona je ta koja ima bolesne ambicije. Na kraju, Nušić je napisao i vrhunsku komediju na tu temu – *Gospodu ministarku*. Andu, koju ovde tumačim, na neki način sam doživelja kao skicu za lik Gospode ministarke i tako je igrat. To je sporedna uloga i tu je više da objasni lik Jerotija, da se bolje vidi ono što on jeste. U predstavi nastojim da zauzmem aktivniji i angažovaniji stav prema toj ulozi od one koju joj je Nušić dao.“

Predstava *Sumnjivo lice* u Jugoslovenskom dramskom pozorištu uz gorak smeh skida maske sa lica političke korupcije i palanačkog mentaliteta koji je korupciji i udvorštvo sklon, koji to podstiče, koristi i u tome uživa. Režija Jagoša Markovića ima poetski kraj u kome mlađi odlaze uzdižući se iznad tog neljudskog brloga, kao mnogi mlađi koji su odavde već otišli.

Tamaš Hajdu o sebi, glumi, realnosti

I MALO VIŠE, I MALO MANJE OD ŽIVOTA

„Glumac treba da ima snažnu maštu, dobro lice, odanost bez granica, poniznost prema sceni“, kaže nova mlada zvezda novosadskog glumišta

Tamaš Hajdu, glumac koji tumači Žan-Pol Mara u predstavi *Marat the Sade* Novosadskog pozorišta/Ujvideki sinhaz privukao je veliku pažnju i izmamio brojne pohvale ovim svojim glumačkim ostvarenjem.

On je dete Novog Sada, sin mame i tate, brat dve sestre, vlasnik jednog psa mešanca, jedne gitare i jednog saksofona na kojem je nedavno počeo da uči da svira. Još kao klinac se isprobao u svemu i svačemu a gluma je bila jedina za koju je, kaže sam, osetio da mu nikad neće dosaditi, što je, misli on, veoma važna stavka: „Znao sam da hoću glumu. Zvući kao sapunica, ali bilo je baš tako“, kaže Tamaš Hajdu, nova zvezda Novosadskog pozorišta/Ujvideki sinhaz koji igra u predstavama: *Fani i Aleksander*, *Deset zapovesti Rudolfa Hesa*, *Čongor i Tinde*, *San letnje noći*, *Čovekova tragedija*, *Čarobnjak iz Ozra*, te u predstavi *Marat the Sade* u režiji Andraša Urbana koju gledamo u zvaničnoj konkurenciji 57. Sterijinog pozorja...

Nepresušni izvor

„Gluma ima mnogo veze sa realnim životom – iz njega se hrani, ali je ona uvek i malo više ili malo manje od realnog života. Zapravo, mene privlači i fascinira upravo to što se bavi ljudskim odnosima, ljudskim osećajima i situacijama u raznovrsnim oblicima. Privlači me, takođe, i to što glumac u toku same predstave mora da uvuče publiku u svoju priču, da je, na neki način, prevari. I ne samo nju, već i samog sebe. To je izvor koji, čini mi se, nikad ne može da preseći. I baš zato i ne može da dosadi. A nemire koji duvaju u ovoj profesiji ne treba umirivati. Treba ih iskoristiti jer bez njih nema svega ovoga o čemu sam govorio.“

Strmo brdo pozorišno

„Danas u 21. veku pozorište ima jako malu šansu da ‘šutne u loptu’. Već kada se pojavi prvi televizor, govorili su da je došao kraj pozorištu. Ali tu je i drugo gledište: u pozorištu publika dobija neponovljivi doživljaj, pa čak i ako istu

predstavu vidi više puta. Nema pauze, nema ripleja ili ‘pogledaču drugi put’. Samo danas i samo tebi. Zbog toga je pozorište večno. I ne treba biti teatralniji od politike. Mi se u pozorištu bavimo problemima i pitanjima o kojima gledač treba da oformi svoj odgovor. U politici pak hoće da ubede gledaoca o svojoj istini. Naša realnost, doduše, već je sama po sebi pozorište, bilo to u radnji ili u parlamentu. Zato glumac danas treba da bude i diplomat i fleksibilan i strpljiv, naročito socijalno inteligentan, nekad tvrdoglav ako sto posto veruje u svoju istinu, ali nikad to ne treba da bude nasilno. Zapravo, glumački život je veliko strmo brdo sa mnogo drveća... Zato treba znati tehniku slalom-a.“

Treba hteti, treba smeti

„Naravno, prvo i najvažnije, treba biti dobar glumac. Ili jako loš... Danas ljudi zaraduju i tako :). Treba imati snažnu maštu, dobro lice, sunderast mozak, izvanrednu memoriju, dobre odgovore na rediteljeva pitanja, sposobnost za rad u

Tamaš Hajdu

kolektivu, odanost bez granica, poniznost prema sceni i treba biti neumoran. A izvan scene treba puno sreće :). A moje želje, glumačke? Nisu one geografske. Jednostavno, samo želim što više da radim.“

Zrnce naivnosti

„U predstavi *Marat the Sade* ja sam hero francuske revolucije Žan-Pol Mara koji veruje u promene i prosvetljenje kolektivnog razuma... To jeste oksimoron imajući u vidu ne samo devedesete kod nas nego brojne situacije u celoj istoriji čovečanstva koje su imale isti završetak.“

mnogo krvi a ništa se nije promenilo. Ali pitanje je, naravno, što nam preostaje ako ne probamo da koračamo napred, ili bar udesno ili uлево? Ostajemo u mestu i zabijamo glavu u pesak. Ako imamo u vidu prethodna slična iskustva, pa čak i ako znamo da nećemo uspeti, i onda treba da činimo neke korake u nadu da nam dolazi bolja budućnost. Paradoks je to, ali što je – tu je... I na kraju, ako govorim o pravom revolucionaru a ne o glumi, tad treba imati i malkice naivnosti.“

Snežana Miletić

MLADALAČKI DUH NAJSTARIJEG GLUMAČKOG PARA NA BALKANU

Sa Brankom i Mlađom Veselinović o pozorištu, mladosti, ljubavi i drugim demonima...

U malom raju skrivenom od očiju prolaznika u centru Beograda živi glumački par Branka i Mlađa Veselinović. Oni već 65 godina zajedno dele život ispunjen ljubavlju, pažnjom, razumevanjem i radošću.

Branka je rođena 1918. godine u Novom Bečeju. Završila je Glumačku školu pri Narodnom pozorištu u Beogradu. Mlađa je rođen 1915. u mestu Jovac. Predratni je oficir Vojske Kraljevine Jugoslavije. U Drugom svetskom ratu je zarobljen i deportovan u logor, gde je počeo da glumi. Sreli su se i zavoleli u Jugoslovenskom dramskom pozorištu, u kom su bili od osnivanja, 1947. godine. Ona je široj publici bila poznata i po višedesetinjakom učešću u radio-emisiji *Veselo veče*. On kao prevodilac književnih i dramskih dela sa engleskog jezika. Već pet decenija pri Crvenom krstu radi humanitarni Fond Mlađa i Branka Veselinović gde prikupljuju sredstva za one kojima je pomoći potrebna. Nemaju svoju decu, ali su zahvaljujući Fondu odškolovali njih šesnaestoro. Ona je sa lutkama 60 godina obilazila bolnice i domove za stare, mamila njihove osmehe i podsećala na to kako je lepo živeti. Lutke su njena opsesija. Donosi ih je iz čitavog sveta, čuvala i poklanjala. Branka je i vatrogasni oficir sa tri odlikovanja, odličan plivač, govori 5 jezika, bila je naš ambasador UNICEF-a. Mlađa je gospodin starog kova, školovani oficir. Engleski jezik je diplomirao na Kembrižu, tumačio preko 120 uloga u pozorištu i na filmu. Branka ima 94, Mlađa 97 godina. Ona je i dalje dama sa dušom devojčice, on gospodin sa lepim manirima. Njihov istinski bogat i ostvaren život ispunjen je i danas ljubavlju i optimizmom.

Mlađa se ovako seća svojih glumačkih početaka: „Bio sam aktivni oficir Vojske Kraljevine Jugoslavije. Otišao sam u rat, zarobljen sam i odveden u logor. U zarobljeničkim logorima sam počeo da se bavim glumom. Nisam imao nikakvu glumačku školu, jednostavno – bio sam čovek koji voli pozorište. U tim predstavama u logoru sam osetio što je to gluma. Igrač sam zanimljive uloge. Počeo sam sa Žikom pisarom iz Nušićevog *Sumnjivog lica*. A onda su se redale i druge role. Kada sam se posle rata vratio

u Beograd, ponovo sam bio oficir, radio sam u Generalštabu. Bio sam poručnik, pa kapetan, pa major, a onda sam se, kada se osnivalo Jugoslovensko dramsko pozorište, javio na audiciju i bio primljen. Moje prvo i poslednje pozorište bilo je Jugoslovensko dramsko. Tamo sam radio punih 40 godina.“

Pored toga što ste glumili bavili ste se i prevođenjem?

Smatrao sam da mi nije dosta to što sam glumac, pa sam se bavio i drugim stvarima. Završio sam engleski jezik, diplomirao na Kembrižu i bavio se prevodom. Preveo sam oko 40 dela. Najviše sam prevodio pozorišnu literaturu. Poslednje što sam preveo je komad *Garde-rober Ronald Harvuda*. Moji prevedi igrali su se na skoro svim jugoslovenskim scenama. Učestvovao sam u mnogim aktivnostima koji se tiču rada sa inostranim pozorištima. Bio sam Generalni sekretar Jugoslovenskog centra ITI-ja, Međunarodnog pozorišnog instituta. Kao takav održavao sam veze sa mnogim teatarskim centrima sveta, putovao u mnoge zemlje, obavljao sve dužnosti sekretara tog instituta. Video sam mnoge predstave na tim putovanjima.

Branku ste sreli u Jugoslovenskom dramskom pozorištu?

Mi smo se sreli u pozorištu. Igrali smo zajedno, zavoleli se, uzeli se i igrali i dalje. Zivelj i u pozorištu i u našoj kući. Naš život je veoma lep. Ja sam presrećan kako sam proveo svoj život.

Da li imate recept za dug i lep život?

Nezahvalno je davati recepte za bilo šta u životu. Ja sam sa svojom Brankom bio jednostavno srećan. Teško je davati savete kako se ta sreća u braku postiže. To zavisi od toga kakvi su ljudi, kakvi su odnosi među njima, šta u životu žele da ostvare, čemu se nadaju, šta smatraju srećom. Sve je to veoma teško i komplikованo. Meni je sve bilo lepo. Nisam imao nikakvo porodično vaspitanje, niti sam znao kako treba živeti u braku. Kao dete sam otišao od kuće u vojnu akademiju, postao oficir i gledao kako drugi žive. Sve lepo što sam stekao i osetio u životu stečao sam sa svojom Brankom. Ni od koga nisam to naučio, to sam samo doživeo kao lepo. Posle sam puno čitao, putovao i sticao životno iskustvo.

Branka i Mlađa Veselinović

Mlađa voli da govori stihove, recituje mi *Baladu Nikole Drenovača:*

*Kad jednom budemo pričali
o vožnji lakim kolima kroz kukuruze,
o ženi koja nas je u klancu pod nebom od
lišća
čekala sama
imaćemo možda devedeset godina,
bol u kostima, u očima suze
i krivo će nam biti što dan prolazi
prazan,
što pada tama.*

*Kad jednom budemo pričali o dogadaju
koji nikad doživeli nismo
i kada obmanjujući sebe budemo
poverovali
da je i nas voleo neko,
čekaćemo da nam možda poštar
donese jedno drago i puno ljubavi pismo
od nekog koga nema i ko je zauvek otisao
nekud daleko, daleko...*

Pitam još Mlađu o Branki kakva je ona žena, kakva glumica?

„Svaki muškarac o svom bračnom drugu priča sve najbolje. Meni se čini da ne postoji takva supruga kao što je moja Branka. Njeno vaspitanje, njeno ponasanje, njeno odnos prema meni je odnos potičenosti, ljubavi, poslušnosti. Branka je divan čovek, pre svega. Ona je dobra po duši, ona je veliki humanista, ona mene mnogo voli, a i ja nju. Kada se govori o našem braku može se samo govoriti o lepoti, poeziji i ljubavi.“

Branka dodaje da oni uvek tako razgovaraju: „Tek sada moramo da bude-

mo pažljivi jedno prema drugom jer smo stari.“ Mlađa joj poljubi ruku i kaže da to što su stari ne znači ništa. „Mi smo ljudi.“ „Ali da, dušo“, veli Branka. „Mi smo najstariji umetnički par na Balkanu. I još uvek nešto radimo. Treba da u Domu sindikata uskoro organizujemo humanitarnu akciju, pa u Novom Sadu. Šta sve ne radimo. Idemo kod penzionera i oni nas primaju kao glumce, a ne kao neke penzionere.“

Branka kaže kako se ponekad iznenađi na sve te pohvale koje joj Mlađa upućuje. „Pažljiv je i često mi poljubi ruku kako bi mi pokazao svoju naklonost. Mi smo skladan par. Dugo i lepo zajedno živimo. Mnogo smo putovali, obišli smo zajedno sve kontinente. Bili u Kini, Japanu, Australiji, Kambodži, Americi, u svim evropskim zemljama, u Rusiji, u Africi. Mlađa je moja velika podrška. Veoma je obrazovan, završio je tri fakulteta. Bio je 25 godina predsednik Udrženja glumaca, pa generalni sekretar Međunarodnog pozorišnog instituta. On je glumio, prevodio, putovao, stizao i da se volimo. I ja sa njim.“

Na pitanje kako se seća te prve generacije u Jugoslovenskom dramskom, Branka pomije Mariju Crnobori i Miru Stupicu: „Sa Marijom se čujem svaki dan. Sa našom kumom Mirom Stupicom se takođe često čujemo. Mira je spojila Mlađu i mene. Igrali smo nas dvoje zajedno u predstavi *Ribarske svade* i imali neke scene u kojima smo pokazivali simpatije. Mira je jednom pitala Mlađu

da li je sloboden, je l' zaljubljen? Kad je odgovorio da nije, ona je kroz šalu rekla: ‘Pa vidite kako se u predstavi lepo grli i ljubite, što ne biste i privatno?’ Polako, polako i to se dogodilo. Mi smo se zavoleli, a Mira nam je postala venčana kuma. Obožavamo Miru i Mariju. Naše dve velike prijateljice. Samo smo još nas četvero ostali živi. Od 44 člana osnivača Jugoslovenskog dramskog, velikih glumaca, divnih i jednostavnih ljudi ostali smo samo mi. Lepo smo se okupili nedavno na dan pozorišta, nas tri doble smo velike bukete cveća, lepo smo se družili.“

Osvrćući se na svoju karijeru Branka se priseća Sterijine nagrade za ulogu Gine u Nušićevoj *Ožalošćenoj porodici* i drugih nagrada i priznanja, pa uloge stogodišnjeg dida Niku u predstavi *Skup* koju je igrala u 82-oj godini. „Igrala sam u *Skupu* do pre tri godine. Malo sam pala i povredila nogu, ispred glumačkog ulaza u pozorište. Ali oporavila sam se. Evo, hodam, mislim, volim, verujem.“

Kakvo je to vreme bilo kada ste došli u Jugoslovensko dramsko pozorište?

Došli smo sa raznih strana. Volela sam sve moje kolege. Bilo ih je raznih vera, ubedjenja, ambicija. Nije lako bilo. Ja sam tu došla iz Narodnog pozorišta, imala sam tamu divne uloge. Jedva su me pustili. I hvala im na tome. Ne bih upoznala Mlađu da nisam prešla u Jugoslovensko dramsko.

Olivera Milošević

Nigrinova sa ordenom Svetog Save

riji dvadeset sedam godina. Brzo se i u potpunosti uklopila u tadašnju beogradsku sredinu i prihvatala njen duh i mentalitet. Odmah je postala jedna od najviđenijih gošća u Skadarliji.

U čuvenoj beogradskoj četvrti družila se sa tadašnjim boemima: upraviteljem Narodnog pozorišta Perom Dobrinovićem, rediteljem Aleksom Bačvanskim, muzičarem Tošom Andrejevićem, te sa glumcima Čiča Ilijom Stanojevićem, Svetislavom Dinulovićem, Miloradom Gavrilovićem, Tošom Jovanovićem i Dobricom Milutinovićem, a bila je pozivana i među dvorske dame kraljice Natalije Obrenović.

Augusta Nigrinova, u Beogradu i Srpskoj nazivaju je Augustinom, živila je sa Davorinom Jenkom, koji je od nje bio sta-

Vela Nigrinova je zbog svoje neobične lepote i izuzetne pojave izazvala nemir u muškim srcima gde god bi se pojavila. Poznato je da su zbog nje i dva ondašnja ministra isla na dvoboja, kazuju poznavaoci boemskog života u Skadarliji. Ipak najlepša priča o općinjenosti Veljnom lepotom jeste ona o književniku Janku Veselinoviću koji je za nju napisao komad *Dido* i ulogu Ljubice.

Glumica Augusta Vela Nigrinova zauzima jedno od najvažnijih mesta u istoriji srpskog pozorišta. Na veliku scenu Narodnog pozorišta stala je sa 20 godina i ostvarila obiman repertoar od oko 400 uloga, što je impozantno i za današnje vreme. Jovanka Orleanka, Ofelija, Julija, Nora, Margareta Gotje, Princeza Eboli, Marija Stuart, Debora, Sofija, Desdemona, Jokasta, Ana Karenjina... To su samo neke od glavnih uloga koje je sa velikim uspehom igrala na toj sceni oplemenjujući srpsko pozorište. Kritika ju je cenila, a publika obožavala. Izrazit glumački dar, uzdržana mimika, scenska lepota, duboki akt i za to vreme izuzetno studiozna obrada uloga doprineli su, takođe, uspehu ove glumice. Po velikoj umetničkoj vrednosti i po snažnom dejstvu na celu istorijsku epohu, naročito na razvoj glume krajem 19. i početkom 20. veka, zauzimala je jedno od najvažnijih mesta u istoriji srpskog pozorišta. Nigri-

nova je svemoćno vladala beogradskom scenom i bila nazivana srpskom Sarom Bernar i Eleonorom Duze. Doba u kojem je u Beogradu stvarala obeleženo je kao nadahnuta etapa u modernizovanju i evropeizaciji srpskog društva i kulture, pa i pozorišta.

Vrlo prilagodljiva, iskreno je zavolela srpsku sredinu. Za vreme srpsko-bugarskog rata 1885. radila je svesrdno kao dobrovoljna bolničarka i šila rublje za srpske vojнике i ranjenike. Iznadena našornim radom, sagorevajući iz jedne u drugu ulogu velikog repertoara umrla je u 45-oj godini. Njena smrt bila je jedan od najpotresnijih događaja toga doba u srpskoj prestonici. Augustina Vela Nigrinova poslednji put je nastupila na beogradskoj pozorišnoj sceni 28. maja 1908. godine u liku carice Teodore. Upokojila se 31. decembra iste godine. Na večni počinak ispratile su je hiljade Beograđana. Davorin Jenko je prodao njihovu kuću u Beogradu i vratio se u rodnu Sloveniju. Umro je šest godina kasnije.

Sada jedna ulica u Beogradu nosi ime Auguste Vele Nigrinove.

Izložba u Muzeju pozorišne umetnosti Srbije je svedočanstvo o jednoj velikoj karijeri i vremenu u kojem je živela i stvarala. Autor izložbe je Olga Marković.

NAŠA ELEONORA DUZE

U muzeju pozorišne umetnosti izložba o glumačkoj legendi – Augusti Vele Nigrinovoj

U Muzeju pozorišne umetnosti Srbije otvorena je izložba povodom 150. godišnjice rođenja dramske umetnice Auguste Vele Nigrinove, koja je iz rodne Ljubljane prešla u Beograd početkom 80-ih godina 19. veka. Bila je jedna od legendi Beograda toga doba. Vela Nigrinova, prvakinja Narodnog pozorišta. Njenu dominaciju scenom objavljivali su dostojanstvenom pojmovom i sugestivnim tumačenjem uloga, ali i ženstvenošću i nesvakidašnjom lepotom. Biografi beleže da je bila predodređena za veliku glumicu, za divu, još u ranoj mladosti. Sa nepunih 14 godina igrala je glavnu ulogu u jednoj predstavi Slovenskog dramskog društva. U Beograd, u Narodno pozorište 1882. godine dovodi je njen zemljak Davorin Jenko, poznati kompozitor, autor srpske himne *Bože pravde*. Kasnije će postati njegova životna saputnica. U nacionalnom teatru morala je najpre kao strankinja da savlada mnoge neumetničke prepreke kako bi svojim darom osvojila publiku i kritiku. Jezik, pre svega. Vredno je učila srpski,

XIX Međunarodni festival pozorišta za decu

OD LEGENDI DO SAVREMENIH BAJKI

„Dvadeset i tri predstave iz petnaest zemalja, sa tri kontinenta, govori literarno-scenskim jezikom svojih i tuđih bajki, skazki i kaža...”, kaže Slobodan Marković, direktor Festivala

Dvezeta Međunarodni festival pozorišta za decu u Subotici ove godine održava se od 20. do 26. maja i to na tri različite lokacije (Narodno pozorište – Scena „Jadran“, Deže Kostoljan i Dečje pozorište Subotica). U fokusu ove manifestacije je poljsko lutkarstvo, predstavljeno kroz izložbu lutaka, kostima, scenografije i plakata poljskih umetnika u Subotici, Novom Sadu i Beogradu, koja je deo međunarodnog evropskog projekta „Lutkarska nomadska akademija 3“, te naučni skup na datumu, učešće studenata lutkarstva iz Bjelovara i Vroclava u programu svečanog otvaranja Festivala i kroz učešće pozorišta iz Poljske u takmičarskom programu.

I ove godine osnovna odlika repertoara jeste raznovrsnost formi i pristupa. Iako, po tradiciji, dominiraju lutkarske predstave u različitim žanrovima i gotovo svim tehnikama koje poznaje lutkarska umetnost, prisutne su i predstave pozorišta predmeta, dramske izvedbe i muzikli. „Dvadeset i tri predstave iz petnaest zemalja, sa tri kontinenta, govoriće nam literarno-scenskim jezikom svojih i tuđih bajki, skazki i kaža, iščitavati dramska dela svetske i naše baštine ili posegnuti, zašto da ne, za adaptacijom nadaleko glasovitog filmskog scenarija. Rečju, od legendi starih naroda, preko Andersena, braće Grim i Šarl Pera do Šekspira, Čehova te ovremenih dramskih autora”, kaže o ovogodišnjem pro-

gramu Slobodan Marković, selektor i direktor Festivala.

Devetnaesto izdanje Međunarodnog festivala pozorišta za decu otvorila je predstava *Vuk i sedam jarića u muzeju bajki* iz Banjaluke (Dječje pozorište Republike Srpske). Takođe nastale po predlošcima narodnih bajki koje su prikupila braća Grim, izvedene su i predstave *Snežana* (Mini teatar, Slovenija), koja pored toga što sadrži sve karakteristične motive istoimene priče, daje sarkastičan komentar na trenutno stanje u svetu ukazujući na ekološko zagađenje, i *Bio jednom jedan kralj...* (Teatro Verde, Italija) – reč je o zanimljivom spoju tradicionalne italijanske opere i sižeda *Pepelejuge, Crvenka-pe, Snežane, Lepotice i zveri*. Po Andersenovim delima nastali su *Mala sirena* (Kazalište Mala scena, Hrvatska), neverbalna predstava sa čak 37 lutaka, i *Slavuj i kineski car* (Narodno pozorište Kikinda, Srbija). Pored kikindske predstave u takmičarskom programu iz Srbije našle su se još dve bajke: *Patuljak nosonja Vilhelma Haufa* (Pozorište lutaka Niš) i *Uspavana lepotica Šarla Pera* (Pozorište mladih, Novi Sad). Iz Rusije gostuje čak pet predstava: *Kamen sreće* nastao je po legendama drevnih naroda (Pozorište za mladu publiku Republike Sakha, Jakutsk), *Muvinu svadbu* napisao je jedan od najpopularnijih ruskih pesnika za decu Kornej Čukovski (Dramsko pozorište „Na levo obalu“, Novosibirsk), *Medveda Čehova* izvodi Kostromsko

Plej Šekspir, Rumunija

pozorište lutaka, a tu su i *Mala roda i strašilo* (Belgorodsko državno pozorište lutaka) i *Koliba* (Kursko državno pozorište lutaka). Za nagrade se takmiče i: *Veliko putovanje Džamblijia* (Pozorište lutaka „Bela Kever“, Segedin) i *Gabi i deda koji leti* (Pozorište lutaka „Ciroka“, Kečkemet) iz Mađarske, *Čarobnjak iz Oza* (Pozorište za decu i mlade, Skoplje, Makedonija), iz Rumunije *Plej Šekspir* (Pozorište animacije „Candarika“, Bukurešti) i *Ko će čuvati zvončice?* (Pozorište lutaka „Prikinde“, Alba Julija), te *Palčica* (Pozorište lutke i glumca, Valbžih, Poljska) i *Kamen po kamen* (El Teatre de l'Home Dibuixat, Kasteljon de la Plana, Španija).

Organizatori su iz zvanične selekcije izdvojili predstave koje stižu iz Čilea i

Egipta. *Prljavo krilo* Pozorišta lutaka Davida Zuaole iz Santjaga autor Zuaola je realizovao i izvodi potpuno sam. Sve što se može videti na sceni, počev od lutaka izrađenih od odbačenih stvari (otpada) i sa specifičnim načinom animacije, njegovo je delo. Egipatska *Velika noć* Pozorišta lutaka iz Kaira je lirska opera koja prikazuje tradicionalne scene prilikom verskih praznika. Zanimljivo je pomenuti i da je marionetska predstava *Crveni balon* Teatra String iz Velike Britanije nastala po istoimenom kratkom filmu Alberta Lamoris iz 1956. koji je iste godine u Kanu dobio Zlatnu palmu, a zatim i Oskara za najbolji originalni scenario.

Predstave XIX Međunarodnog festivala pozorišta za decu namenjene su uglavnom predškolcima i deci osnovno-

školskog uzrasta. Za zreliju publiku (srednjoškolce i starije) tu je npr. francuska predstava *More na vidiku* (Teatra Bouffou), koja prikazuje slučaj svojevrsnog ilegalnog migranta, čoveka koji u želji da prvi put u životu vidi more kreće na put biciklom i, iako bez potrebnih papira, prolazi nekoliko zemalja, da bi ga na kraju, gotovo pred samim ciljem, kontrola uhvatila i deportovala nazad.

Festival ove godine ima i brojne prateće programe: 4. Međunarodni forum za istraživanje pozorišne umetnosti, Majsku školu lutkarstva, Festival na turneji, rezervu Festivala u Mađarskoj, izložbe, filmski program, programe na otvorenom, lutkarske, plesne i radionice vizuelnih umetnosti za decu, izdavaštvo i promocije knjiga.

A. J.

IN MEMORIAM

BRANKA MITIĆ (1926–2012)

Glavci nisu dugovečni, ni što se tiče karijere ni života. Retko ko doživi „duboku starost“. Biće valjda, zato što se mnogo troše a još više daju... Naša Branka Mitić (koju smo iz milošte zvali Bane, a ona nas Lale, valjda zato što nije mogla sve da nas pamti...), na svoju i našu sreću, poživelja je da zapamti i Kraljevinu Jugoslaviju i socijalizam i dvadeset prvi vek... Na njenu i našu žalost, savremenika, njenih kolega i obožavalaca skoro da i nema da svedoče o tim vremenima i Brankinom udelu u pozrišnoj umetnosti. Mi malobrojni pamtimo vreme kada je naša Bane praznila gradskе ulice glumeci sa „zlatnom garniturom“ ovog glumišta u serijama Lole Đukića. Zato mladimo moramo da objašnjavamo ko je taj bard beogradske pozrišne scene... No to je valjda sudsina naše profesije, kojoj se se skoro fanatičnom predanošću posvetila cela, jedinstvena gospođa Branka Mitić. Glumica sa velikim g, nesebična koleginica, inspirativan partner, dobar i diskretan slušalac ljubavnih jada, poslovnih dilema i ko zna čega još, od mlađih glumica željnih dokazivanja. Zašto smo se baš sa njom sve redom zbližavale? Bez obzira na razliku u godinama, iskustvu, životnu i glumačku mudrost, naša Bane je odnešovala i sačuvala dete u sebi, tako važno za našu profesiju. Ta mladost duha a, bogami, i natprosečna fizička vitalnost činile su je pristupačnjom za nas, novoprstigle. Mnogo nam je ličila na nas same, ali ostvarena, dovršena, dostojna

divljenja. Prosto je bila dokaz da što je čovek veći, tim pre je jednostavniji i po pravilu i bolji umetnik. Mnoge smo sanjarile da budemo kao ona. Ali ne ide to tako, poželiš i eto tebe tamo gde je rezervisano za odabranec! E, baš tamo je naša Branka Mitić. Vedra, puna života, duhovita, darovita i za komedije i za operete, a najvažnije, bila je rodonačelnik muzicka, koji na ovom delu Balkana nije imao današnji značaj. Gospođa Branka Mitić je „utrla“ put ovim generacijama, koje greškom naše ignorantske sredine, nebrige pozorišta o svojim velikanima, ni ne znaju za nju...!?? Iskreno, koliko sam je poznavala, verujem da se ne bi čak ni ljutila. Imala je veliko razumevanje za druge, iznad svega ličnu skromnost. Ipak vojela bih da joj nekako, bar u okviru pozorišnog sveta, odamo dostojno zaslужeno priznanje i poštovanje. Znajući je, mislim da je nije briga. Sada je međ zvezdama (gde i pripada), smeška se zagonetno i lebdi „međ javom i međ snom“, baš kao i u životu...

Zlata Numanagić

Milan Mihailović Caci Iz „Uspomenara 212“

DEZINFORMACIJA

Osamnaesti maj, godina 1978. Atelje 212 odlazi u Zagreb sa *Radovanom Trećim*.

Okupljamo se na aerodromu. Prvi poziv za ulazak u avion! Još nisu svi stigli. Drugi poziv – nema Radmilovića! Voda puta trči na telefon. Treći poziv! Krećemo bez njega. Na onima što ne putuju ostalo je da vide šta se dešava i da, kako znaju i umeju, dopreme Radovana u Zagreb na večerašnju predstavu.

Brzo smo stigli u prestonicu bratske nam republike, smestili se i čekali informacije o našem La Tati. Ovde, u „Gaveli“, ulaznice za predstavu davno su rasprodane!

Umesto probe, zahvaljujući Tanji Beljakovoj, inače Georgini iz *Radovana*, upoznao sam stari Zagreb, jer je Tanja, živeći nekoliko godina u njemu, znaла svaku ulicu, svaki čošak, svaku kapiju.

Kada smo predveče stigli u pozorište, čekalo nas je obaveštenje: predstava je otkazana!

Šta se u Beogradu dešavalo i kako je izgledala potraga organizovana za Radmilovićem, saznali smo kada smo se,

posle provedene noći u udobnom zagrebačkom hotelu, izjutra vratili kući neobavljenog posla.

A onda je u „Nini“ od 28. maja 1978. posle desetodnevног prikupljanja informacija izušao članak: „GLUMAC IZA BRAVE“. Između ostalog, pisalo je:

„Predstava *Radovan Treći* otkazana je upravo u trenutku kada je trebalo dači zavesu pred prepunim gledalištem. Protagonista Zoran Radmilović zaključao se u garderobi i, uprkos molbama, pozivima, pretnjama i zaklinjanjima, uporno ostao u ‘bunkeru’. Itd. itd.“

Bio je ovo jedan od prvih „istinitog informisanja javnosti“!

Jukio Mišima Aoi, 1975, Atelje 212: Tatjana Beljakova (Jasuko) i Milan Caci Mihailović (Hikaru)

UTICAJ PEĆENJA NA RAZVOJ POZORIŠNOG FESTIVALA?

41. „Dani komedije” – Jagodina, 17. Glumačke svečanosti „Milivoje Živanović” – Požarevac i 29. „Nušićevi dani” – Smederevo

Spasoje Ž. Milovanović

Festivali u Srbiji?

U Srbiji egzistira, da se zadržimo na uslovnoj podeli festivala profesionalnih i amaterskih pozorišta, oko dve stotine teatarskih festivala i smotri. Svaki od ovih festivala koncipiran je prema antičkom modelu kao svojevrsni pozorišni i društveni događaj kojeg gradovi, opštine, mesne zajednice, ulice, zaseoci, formalne i neformalne grupe upriličavaju svojom publici.

Vrednosni sistem?

Već sam pokušaj vrednovanja pozorišnog festivala zahteva definisanje modela festivalске stvarnosti iz koje se polazi i u koju se ulazi, kojoj se teži i od koje se, na kraju krajeva, beži. Odnosno, zahteva da se porazmisli, propitkuje i zapitkuje na koji način se festivalna stvarnost nameće, prepliće i sapliće sa bilo kojim drugim, semiotičkim rečnikom rečeno, modelom stvarnosti (političkim, ekonomskim, pravnim, običajnim itd.).

Nezavisno od konteksta u kojem razmatramo, termin „festivalna stvarnost“ moramo prihvati ne samo kao formalnu ili sadržajnu odrednicu već kao zahtev za drugačije mišljenje i stvaranje pozorišta. Ona je uvek jasan pokazatelj potrebe učesnika tih procesa da preispitaju pravila sopstvene discipline. U takmičarskom, ali i estetskom, pa i najšire shvaćeno sociološkom smislu, „preispitivanje“ je problematično opšte mesto, vrednosno konotirano, pozicionirano u odnosu na. Postmoderna/stički poziv na dijalog namesto dijalektike moderne i modernizma, međutim pokušava da obu-

vrednovanje izbegava. Odlučimo li da se okoristimo ovakvim pristupom ili da prepoznamo drugi, neophodno je obeležiti polje i prepoznati mesta delovanja koja bi od festivala činila pozorišni i društveni događaj. Pozorišni festival, dakle, jeste događaj ukoliko ima za cilj ne jednostavno prikazivanje stanja i dostignuća lokalne scene, već na sopstvenim i tuđim (pozorišnim i izvanpozorišnim) iskustvima konkretno utiče na pozorišnu i izvanpozorišnu stvarnost u zadatom istorijskom vremenu i prostoru. Pozorišni festival je uvek javni događaj, i za to ima odgovornost javnog događaja.

Tri pozorišna festivala?

U mesec dana tri pozorišna festivala odživelja su još jednu godinu svog života. Publike u Jagodini, Požarevcu i Smederevu je imala priliku da odgleda, po mišljenju selektora, najznačajnija ostvaren-

rana“ za najbolje rediteljsko ostvarenje, koje potpisuje Stefan Sablić. Nagradu za najboljeg mladog glumca poneo je Viktor Savić za tumačenje lika Ike u predstavi *Svojta Nebojše Romčevića* u režiji Nikole Zavišića, a u izvođenju Pozorišta „Boško Buha“. Priznanje za najbolju mladu glumicu otišlo je u ruke Nikolina Jelisavac za Dubravku u predstavi *Sedam i po Miroslava Momčilovića*, u režiji Darijana Mihajlovića i koprodukciji Ateljea 212, Narodnog pozorišta RS iz Banjaluke i Novosadskog pozorišta. Nagrada za kostimografiju pripala je Mirni Ilić za kostime u Šekspirovom komadu *Komedija zabune* u režiji Milana Neškovića i produkciji Narodnog pozorišta iz Subotice, dok je nagrada za scenografiju osvojio Darko Nedeljković za *Dobrog ujkicu*. Povodom 50 godina Radio Jagodine Upravni odbor 41. festivala dodelio je povelju toj kući za

maca“ – i festival priveo nameni – uživanju i divljenju umetnosti glume.

Stručni žiri 17. Glumačkih svečanosti „Milivoje Živanović“ – Ljiljana Todorović, Dimitrije Jovanović i Boško Milin – jednoglasno je dodelio Mikiju Manojloviću za ulogu Milana u predstavi *Kumovi* statuetu Milivoja Živanovića za najbolje glumačko ostvarenje na festivalu. Kako je obrazloženo, Manojlović je ulogu kreirao „promišljenim i probraanim glumačkim sredstvima, vodeći lik od živog čoveka do metafore, uz glumačku transformaciju svojstvenu samo vrhunskim majstorima scene“. Najboljem glumcu festivala pripala je i novčana nagrada u iznosu od 150.000 dinara.

U selekciji Đurdije Cvetić, osim ove, u konkurenciji su bile i predstave *Nije smrt biciklo (da ti ga ukradu)* Biljane Srbljanović, u režiji Slobodana Unkovskog (JDP), *Doktor D.* Gorana Markovića (Beogradsko dramsko pozorište), *Kanjoš Macedonović* Vide Ognjenović (Narodno pozorište Beograd) i *Otac na službenom putu* Abdulaha Sidrana, u režiji Olivera Frlića (Atelje 212).

Kao i ranijih godina i ove su svake večeri stručni i žiri publike birali najboljeg glumca večeri, a odluke su im bile identične. Tako je nakon predstave JDP-a nagradu dobio Vojislav Brajović, nakon nastupa BDP-a Dragan Petrović Pele, a nakon predstave Narodnog pozorišta – Igor Đorđević. Manojlović je, takođe, proglašen glumcem večeri, kako odlukom stručnog žirija, tako i publike.

Selektor 29. „Nušićevih dana“ Dragana Čolić Biljanovski u takmičarski program uvrstila je šest predstava: *Kumovi* Zvezdare teatra, Nušićevu *Ožalošćenu porodicu* Šabačkog pozorišta u režiji Bojane Lazić, *Pozovi M* Mirjane Bobić Mojsilović, produkcija Agencije Impresario, *Doktor D.* BDP-a, *Zla žena* Sterije u izvođenju glumaca Narodnog pozorišta „Toša Jovanović“ iz Zrenjanina i režiji Egon Savina i *Ujež* u režiji Radislava Milenkovića i izvođenju SNP-a.

Da je Kovačević apsolutni autoritet još jedanput se pokazalo na delu. I na ovom festivalu stručni žiri (Bratislav Petković, Ljiljana Blagojević i Dragoslav Bata Mandić) za najbolju predstavu u celini proglašio je *Kumove*. Za razliku od njih, publika je najvišom ocenom (4,68) ocenila predstavu Mirjane Bobić Mojsilović.

Šestu godinu zaredom selekciju je potpisala Ana Tasić, i ove tragajući za ili prepoznavajući u odabranim predstavama „upadljiv odraz našeg društva“, u kojima „nema prostora za bezazlenost i idiličnost, one su izrazito gorke i surove, ali su istovremeno i oslobođajuće“. Tu komičku dualnost vrednovao je stručni žiri: Jug Radivojević, Dara Đokić i Dragiša Miljković.

Da je Jagodina željna pozorišta potvrđuje i činjenica da su bili ogromni redovi za karte za sve predstave i da nisu svi koji su želeti da dođu do ulaznica mogli da ih kupe. Zato je predsednik Skupštine Jagodine na svečanom otvaranju festivala obećao da će ovogodišnja selekcija u celosti biti reprizirana na otvorenoj pozornici tokom leta. Lepo zvuči, makar i kao predizborno obećanje. A opet, džaba ste kupovali karte kad ste predstave mogli da gledate besplatno, dragi Jagodinci.

Božidar Boba Đurović otvorio je 17. Glumačke svečanosti „Milivoje Živanović“ u Požarevcu. U njegovom obraćanju nije bilo patetisanja, inspiraciju za svoje obraćanje pronašao je u zapisima o umetnosti glume Milivoja Živanovića. Na ovaj način napravio je otklon od „komemorativne“ predispozicije – „festival u čast jednog od najvećih srpskih glu-

Kumovi, Zvezdara teatar

Festival za decu "Zaječar"

Krajem aprila u Zaječaru održan je 4. pozorišni festival za decu „Zaječar“. Na programu se našlo četiri pozorišta iz Srbije – iz Niša, Kraljeva, Beograda i Zaječara. Jedinstvenost ovog festivala leži u tome što su u žiriju decu – polaznici Dramske radionice Pozorišta Timočke krajine „Zoran Rađmilović“ – *Tri praseta* po tekstu Tanje Ilić i u režiji Miloša Đuričića i *Ludi crv* u adaptaciji i režiji Selene Ristić Vitomirović. Pozorište lutaka iz Niša pozdravilo je publiku predstavom *Dobro jutro, laku noć* u adaptaciji Lele Stojanović i režiji Miodraga Dinulovića, a Kraljevačko pozorište je zapitalo *Gde je istina* po tekstu Žorža Stojanovića i u režiji Stojana Mladenovića. Pred žirijem nije bio lak zadatak, ali uspeli su da mu doskoče.

D. Sekulović

Pobednička ekipa Pan teatra

ja koja svojim estetskim i etičkim kvalitetima nadilaze uobičajenu pozorišnu pro-dukciiju, odnosno zadovoljavaju reper-toarske određenice samih festivala.

Otvaranje 41. pozorišnog festivala najboljih komediografskih ostvarenja Srbije „Dani komedije“ obiležilo je uručenje Nagrade „Zlatni čuran“ proslavljenoj filmskoj i pozorišnoj glumici Mileni Dravić. „Berlin ima ‘Zlatnog medveda‘, a Jagodina ‘Zlatnog čurana‘“, kazala je Dravićeva, zahvaljujući na nagradi i istakla da je „ovo priznanje priznanje komediji, pričama, glumcima, koji su svojim kreacijama na najlepši način osmisili ovaj bal, festival komedije u Jagodini i kulturi Srbije“.

Kumovi – komedija svakodnevne tragedije – tekst i režija Dušana Kovačevića u izvođenju Zvezdara teatra ovo-godišnji je pobednik 41. „Dani komedije“, osvojivši šest nagrada: „Mija Aleksić“, koja se po tradiciji dodeljuje za najbolju predstavu po mišljenju stručnog žirija, a Kovačević je osvojio specijalnu nagradu za najbolji savremeniji komedio-grafski tekst; statuetu „Čurana“ za najbolje glumačko ostvarenje pripala je Predragu Mikiju Manojloviću za ulogu Milana i Branimiru Brstini za tumačenje inspektora; Nagrada „Nikola Milić“ za najbolju epizodnu ulogu dodeljena je Radoslavu Milenkoviću za ulogu Vučka. Nagrada „Miodrag Petrović Čkalja“ za najsmješniju predstavu po oceni publike takođe je pripala ovoj predstavi sa ocenom 4,79.

Osim ovih, nagrađeni su i Tamara Dračićević, koja je osvojila „Čurana“ za ulogu Saše u predstavi *Dobri ujkici*, tekst Alan Ejskoborn, u produkciji UK „Vuk Karadžić“. Ista predstava dobila je i „Ču-

emisiju „Radio-fest“ i doprinos afirmaci-jii festivala. Takmičarske predstave koje nisu osvojile niti jednu nagradu jesu Nušićeva *Ožalošćenu porodicu* NP Niš, u režiji Andraša Urbana, *Urnebesna tragedija* Dušana Kovačevića, režija Maja Grgić, SNP i *Dogodine u isto vreme*, Bernarda Slade, režija Božidar Đurović, Pozorište „Slavija“, Beograd.

Šestu godinu zaredom selekciju je potpisala Ana Tasić, i ove tragajući za ili prepoznavajući u odabranim predstavama „upadljiv odraz našeg društva“, u kojima „nema prostora za bezazlenost i idiličnost, one su izrazito gorke i surove, ali su istovremeno i oslobođajuće“. Tu komičku dualnost vrednovao je stručni žiri: Jug Radivojević, Dara Đokić i Dragiša Miljković.

Ovogodišnji dobitnik nagrade za životno delo glumcu-komičaru je Branimir Brstina. Kako stoji u obrazloženju žirija (Milosav Buća Mirković, Svetlana Bojković i Tatjana Lazarević Milošević) Brstina je „komičan u pokretu, u karakteru, u bujičnom govoru“, postao je „pojam scenske komike i na poljima socijalne iapsurdne komike, sposoban da udahne život i televizijskom skeću, estradnoj poskočici i satiričnoj groteski“. Centar za kulturu Smederevo već je objavio publikaciju o Brstini pod naslovom *Brzinom vetr*, koju je priredila Jovana Stefanović. Nagrada mu je uručena nakon izvođenja *Pazarnog dana* (van konkurenkcije). Ta-kode, ova prilika je iskorisćena i za uručivanje prošle godine ustanovljene nagrade Nušićeve statuete za pozorišnu režiju, koja je pripala Egonu Savinu.

U ediciji „Nušićevi dani“ posthumno je objavljena knjiga *Nušić i sinovi* Muhamrema Pervića, sa izborom njegovih kritika predstava po Nušićevim komadima i po dramama Nušićevih „sinova“ – Ace Popovića i Duška Kovačevića.

Posebnost ovogodišnjeg festivala je da je glumica Sanja Ristić Krajnov dvostruku dobitnicu Nagrade za glumačko ostvarenje večeri na osnovu glasova publike, za ulogu služavke Sofi u predstavi *Ujež*, i Sultane u *Zloj ženi*. Istovremeno, kao kuriozitet jeste i to da zbog blokade

puteva u Vojvodini predstava *Zla žena* nije igrana u sredu, 25. već u nedelju, 29. aprila:

„Iz dana u dan bahatost i osornost postaje sve veća

retki su oni sa kojima mogu da raspravljaju o tebi kao

o vrednosti umetničkog dela o visokom smislu umetničkog stvaranja

u istoj ravni stoje selindžerov lovac i traktori bez razlike

o njima odlučuju kranje neumetnički faktori lukava naučeni.“

Uticaj pečenja na razvoj pozorišnog festivala?

Ideja i motiv nastanka pozorišnih festivala po pravilu podrazumeva kulturu, produhovljavanje, obrazovanje kao konačni, štaviš, jedini cilj. Plivanje u tako apstraktnim kategorijama nije nimalo lako, a još je teže pomoći njih obrázložiti razloge za postojanje festivala. Tradicionalni pogled na festival, kako primećuje Nebojša Romčević, „obično podrazumeva vanredne napre Ministerstva za kulturu, glavobolju za opštinske čelnike, pritisak na lokalne direktore, latentno prisustvo TV ekipa kroz ‘hronike’ i sedam dana drugaćeg života za nekolicinu povlašćenih gledalaca. To je situacija u kojoj je festival sam sebi cilj; ubiru se nagrade, pohvale iz institucija za organizatore, održe se okrugli stolovi i potroši se dosta novca.“

„Pitanje otuda glasi kakvi su sve festivalski potencijali, izvan stroga umetničkog aspekta koji se podrazumeva. U svetu već dugi niz godina postoji posebna turistička grana – festivalski turizam, kakav se razvio u Avinjonu, Birmingemu, Bajrojtu, Ohridu, Karlovim Varima, Exit u Novom Sadu itd. Festival se posmatra kao sjajna prilika i povod za čitav niz aktivnosti kojima, međutim, povod nije striktno kulturni već potpuno ravnopravno i ekonomski. Organizatori navedenih festivala su shvatili da se preko festivala definiše identitet grada (kako bi se to danas reklo ‘brand name’), a iz toga proizlazi čitav niz pozitivnih posledica, budući da su gledaoci tek uveče gledaoci, ali su ostatak dana potrošači, potencijalni poslovni partneri, kupci suvenira, posetioci lokaliteta, gosti restorana, učesnici u zbivanjima koja paralelno prate teatarski program. Kultura je i roba, hteli to da priznamo, ili ne. Situacija festivala analoga je situaciji kupca koji se našao u prodavnici u kojoj će ostati sedam ili deset dana. Tako posmatrani, festivali su (naročito izvan glavnih centara) sjajna prilika da se animira i lokalno stanovništvo, da se u Festivalu prepozna svoj interes (dakle, ne samo duhovni), te da duh i običaji Festivala počnu da žive i izvan striktno zacrtanih datuma.“

Posebno nas interesuje sudsina Nušićevih dana. Iako iz dosadašnje lokalne samouprave stižu javne podrške, ipak se iz kulisa govori o svojevrsnom zapuštanju ovog festivala. Koristimo i ovu priliku da ponovimo: „Nušićevi dani“ svojom tradicijom i značajem na promovisanju kuko Nušićevog dela, tako i savremenog domaćeg teksta i teatrološke misli zauzimaju posebno mesto na festivalskoj mapi Srbije.

Dakle, pozorišni festivali su nam i te kako potrebni, kao, uostalom, i bilo koji drugi festivali i smotre, uprkos tome što je sve prisutnija svojevrsna inflacija svakovrsnih kulturno-umetničkih manifestacija. Međutim, pitanje njihovog značaja u ovom slučaju za pozorišnu i njenog uticaja na izvanpozorišnu stvarnost je nešto sasvim drugo. U ovom kontekstu, „uticaj pečenja na razvoj pozorišnog festivala“ je ne samo komičko pitanje već i teza, podsticaj za razmišljanje i neku drugu vrstu istraživanja, uzimajući u obzir značajni običaj u rešavanju problema u Srbiji: „Kakvo pečenje, takvo rešenje.“

NAJBOLJE „SEOBE“ I „PRIČE PTICE LAŽLJIVICE“

Rada Šegrt

Sezdeset drugi Festival profesionalnih pozorišta Vojvodine održan je ove godine u Kikindi, od 16. do 22. aprila. Narodno pozorište u Kikindi bilo je domaćin najstarijem pozorišnom festivalu u našoj zemlji, posle pauze od devet godina, koliko se festival održavao u Zrenjaninu. Seletorka Ana Tasić odbraćala je 11 predstava, sedam za odrasle i četiri za decu. Zanimljivo je da su se predstave izgrale na tri jezika: srpskom, mađarskom i rumunском, koje je ocenjivao žiri u sastavu: Ildiko Bala, sceno-

Marat the Sade Petera Vajs u izvedenju Novosadskog pozorišta/ Ujvideki sinhaz.

Dodeljene su i četiri ravnopravne glumačke nagrade: Sanji Ristić Krajnov za ulogu Sultane u Sterijinoj *Zloj ženi* u režiji Egonu Savina (NP Zrenjanin), i trojici aktera iz *Seobe*, Nebojši Dugaliću za ulogu Pavla Isakovića Vlkovića, Miodragu Petroviću za ulogu feldmaršala Engelshofena i Predragu Momčiloviću za ulogu Trifuna Isakovića.

Po oceni okruglog stola kritike uloga Sultane u predstavi *Zla žena* najbolje je

Priče ptice lažljivice, NP "Toša Jovanović" (Foto: Aladin Bakhit)

grafkinja i kostimografkinja iz Mađarske (predsednica), teatrola i pozorišni kritičar Miroslav Radonjić i reditelj Filip Marković, obojica iz Novog Sada.

Za najbolju dramsku predstavu u celini proglašena je predstava *Seobe* u izvedenju Srpskog narodnog pozorišta iz Novog Sada, u režiji i dramatizaciji Vide Ognjenović. Nagrada za najbolju predstavu za decu u celini dodeljena je *Pričama ptice lažljivice* Narodnog pozorišta „Toša Jovanović“ iz Zrenjanina. Tekst, režiju, skice za lutke i scenografiju za ovaj komad uradio je Jovan Čaran. Za najbolju režiju nagrađen je Andraš Urbanić za lutke u *Crvenkapi* Igora Bojovića i režiji Dragoslava Todorovića

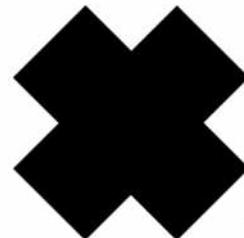
ostvarenje glumice Sanje Ristić Krajnov do sada. „Mislim da mi je uloga pripala u trenutku kada sam glumački dovoljno zrela da to mogu da shvatim, mada je tema vrlo mučna. Tokom pripreme komada prvi put sam počela da čitam novinske izveštaje o nasilju u porodici koje se kod nas, nažalost, dešava skoro svakodnevno“, rekla je glumica.

Seobe SNP-a nagrađene su i za najbolju scenografiju Miodraga Tabačkog, dok je najbolji kostim uradila Lana Cvijanović za predstavu *Zla žena*. Nagrada „Tihomir Mačković“ pripala je Eriki Kajno Janović za lutke u *Crvenkapi* Igora Bojovića i režiji Dragoslava Todorovića

Internet platforma za umetnike putem koje mogu međusobno da se inspirišu, jedni drugima nadograđuju ideje i ostvaruju saradnju.

film pozorište video igre muzika ples knjige

Pozivamo vas da nam se pridružite da zajedno pokrenemo mrežu na www.artunco.com

ART UNDER CONSTRUCTION

* Ako u svojoj radnoj bazi imаш nezavršen materijal za koji osećaš da ima snagu ali za koji nisi našao adekvatan način da ga upotrebиш, možeš ga izložiti drugim članovima sajta da ti ostave predloge za razradu ideje.

* Vlasnici početne ideje koja se razvila na AUC zadržavaju 100% vlasništva nad svojim radom.

Sredstva za projekat obezbedio je Fond za otvoreno društvo

FOND ZA OTVORENO DRUŠTVO - SRBIJA
FUND FOR AN OPEN SOCIETY - SERBIA

(Pozorište mlađih). Najbolju muziku komponovala je Silard Mezei za predstavu *Marat the Sade*. Specijalna nagrada 62. Festivala profesionalnih pozorišta Vojvodine dodeljena je reditelju Borisu Liješeviću za ukupan autorski angažman u predstavi *Povodom galeba* novosadskog Pozorišta mlađih, motovisanju delom Čehova. Nagrada mlađom glumcu, koju dodeljuje Savez dramskih umetnika Vojvodine, uručena je Luki Mihoviloviću za ulogu Oktavija Cezara u Šekspirovom *Juliju Cezaru* u režiji Andraša Urbana (NP Subotica). Memorijalna nagrada „Ivana Mirkov Vlačić“ pripala je Jovanu Čaranu za dečju predstavu *Priče ptice lažljivice*.

Osim pomenutih predstava u takmičarskom programu su se našle i *Dogs and Drugs*, autorski projekat Andraša Urbana na mađarskom jeziku (Kostolnji Dežé) i *Proces* po Kafka u viđenju Bore Draškovića (Rumunska scena teatra „Sterija“ iz Vršca).

Najmlađa pozorišna publiku u Kikindi videla je i dve predstave na mađarskom jeziku – *Asku i vuka* u režiji Đerđa Hernjaka (NP Subotica), i *Čarobnjaka iz Ozra* u postavci Feranca Petera (Dečje pozorište u Subotici).

Zanimljivo je da u kikindskom pozorištu nije bilo tehničkih uslova za održavanje dve predstave, pa su se *Asku i vuka* i *Seobe* igrali na matičnim scenama. Radi prve je u Suboticu putovao samo

SAČUVATI POZORIŠNU REČ

Olavarajući 62. Festival profesionalnih pozorišta Vojvodine glušmac kikindskog Narodnog pozorišta Branislav Čubrilo Rus, sa tridesetpetogodišnjim glumačkim iskustvom, poručio je da treba sačuvati živu pozorišnu reč: „U eri u kojoj živimo i način života koji umnogome zavisi od tehnike i bitno se razlikuje od vremena u kom je nastalo pozorište, moramo se sve vreme više truditi da sačuvamo pravu i živu pozorišnu reč. Da sadašnja i buduća pokolenja ne bi bila osiromašena za deo svoje kulturne baštine“, rekao je Čubrilo.

ković u režiji Dušana Mamule, a pomenuti komad izveli su studenti profesora Nikite Milivojevića i asistentata Borisa Liješevića i Violete Mitrović.

Na večeri sećanja na uglednog teatrologa, pozorišnog kritičara, eseista i dugogodišnjeg direktora Holandskog pozorišnog instituta Dragana Klatića, govorile su Borka Pavićević i Ljubica Ristovski. Promovisana je i knjiga *Godine gnev* Gorana Cvjetkovića, koje su kao hroni-

Seobe, Srpsko narodno pozorište

žiri, dok je u Novi Sad organizovanim autobuskim prevozom isla i publika.

Festival je zatvoren dodelom priznanja nagrađenima, a Narodno pozorište iz Kikinde je u njihovu čast odigralo komad *Sava Savanović – vampirska simfonija* u režiji Nikole Zavišića.

Tokom nedelje dana festivala, priređen je i bogat prateći program. Posle svake predstave održavani su okrugli stolovi kritike koje je vodio dramski pisac Miloš Latinović iz Kikinde, provisane su knjiga, monografije i otvorena jedna izložba. Važno je istaći da su se mnogi učesnici okruglog stola složili sa ranijom izjavom selektorke Ane Tasić da je ovo jedna od najkvalitetnijih selekcija na jednom festivalu u poslednjih nekoliko godina.

Prvog dana festivala promovisana je monografija o Egonu Savinu, autora Dejanu Penčića Poljanskog u izdanju Srpskog narodnog pozorišta, a u holu je otvorena izložba *U slavu glumca*, na kojoj su prikazani portreti glumaca SNP-a. Autorka izložbe Pozorišnog muzeja Vojvodine je Biljana Niškanović.

Predstave koje su prikazane u praćem programu izvedene su na sceni Dečjeg pozorišta „Lane“, gde je najpre oduševljene stručne kritike pobratio *Galeb* u režiji Ljuboslava Majere i izvedenju studenata III godine glume na srpskom jeziku Akademije umetnosti u Novom Sadu. Studenti IV godine glume istog fakulteta odigrali su *Paviljone* Milene Mar-

ka pozorišne kritike od 2002. do 2009. godine objavljivane na Radio Beogradu. Na kraju festivala promovisana su izdanja *Sterijinog pozorja – Junak i sudbina* Svetislava Jovanovića i *Klasika i njene maske* Ivana Medenice. Svakodnevno je štampan i Biltan festivala koji je uređivao pozorišni kritičar iz Novog Sada Igor Burić.

„Najveća nagrada za nas, kao organizatore Festivala, jeste zadovoljstvo publice prikazanim. Bilo je dosta angažovanih komada, verovatno zbog potrebe reditelja i aktera u predstavama da odgovore na sva otvorena pitanja sadašnjice. Jedno smo od najmanjih pozorišta, ali smo zahvaljujući angažmanu svih zaposlenih uspeli da istrajemo u ovom festivalu. Kao predsedniku Zajednice profesionalnih pozorišta Vojvodine draga mi je što je, po oceni mnogih, prošlogodišnja i delom ovogodišnja produkcija vojvodanskih pozorišta vrlo kvalitetna, što je dokaz da su teatri, bez obzira na okolnosti u kojima rade, smogli snage da urade kvalitetne predstave koje smo videli u Kikindi“, rekao je Brane Marijanović, predsednik Zajednice profesionalnih pozorišta Vojvodine i direktor kikindskog Narodnog pozorišta.

Festival su podržali Pokrajinski sekretarijat za kulturu i informisanje, Ministarstvo za kulturu Srbije i SO Kikinda.

POLEMIČKE STRANE

Nesuglasica, neslaganja, nesporazuma je oduvek bilo. No sudeći po pismenim i usmenim reagovanjima članova UDUS-a, tenzije su u porastu. Ludus je otvario rubriku namenjenu autorskim polemičkim tekstovima u nadi i uverenju da će time doprineti razjašnjavanju i prevazilaženju spornih situacija i pitanja.

Tekstove slati na adresu Ludusa, a pristojnost, uvažavanje i poštovanje drugih se podrazumevaju.

ODGOVOR ALEKSANDRU MILOSAVLJEVIĆU

Priznajem da sam se iznenadio kad sam video da je LUDUS otvorio novu rubriku baš za ovu priliku – da omogući Aleksandru Saši Milosavljeviću da objavi dugačak tekst kao komentar moje kritike predstave SNP-a čiji je on Upravnik – SEOBE, po romanu Miloša Crnjanskog u adaptaciji i režiji Vide Ognjenović. Iznenadio sam se zato što je LUDUS još da nedavno bio list koji NE OBJAVLJUJE KRITIKE – pa sam mislio da neće objavljivati ni tekstove – odgovore na kritike, kad već čitaoči nisu u mogućnosti da te kritike i sami pročitaju! Ova praksa bila je karakteristična za druge, više političke novine iz ranijih vremena – novine koje su bile korišćene kao neka vrsta TRIBINA – ili boje reći – BINA sa kojih se javno bombarduju autori nepodobnih tekstova – kao što su bili KOMUNIST, BORBA ili POLITIKA...verovatno i neki drugi...kao legitimni izraz volje Centra Moći raznih Češa-Ja u razna vremena...S druge strane – iznenadio sam se da je A.S.M. rešio baš-kada-baš-sada i to u odbranu like i dela Vide Ognjenović, da objavi ODGOVOR na moju kritiku – IAKO – kako i sam kaže, jeste imao i do sada mnogo prilika za to ali – eto, nije ih iskoristio.

Prvu takvu priliku imao je posle jedne moje kritike jednog projekta sa jednog BELEF-a, kad je on bio selektor istog – ali tada me je samo USMENO OPOMENUTO! Naime – posle te predstave smo se sreli na sledećoj predstavi u Brutani Kalemegdana, on me je odveo na stranu i ozbiljno me, uzbudjen UPOZORIO da se tako NE SME PISATI!...Bio je u pitanju neki anonimni ruski autor – čije ime nije bilo ni napisano u programu predstave – KISEONIK se zvala, u režiji Tanje Mandić Rigonat. Sećam se – bio je zajapureni i opasno iznerviran – ali posle nekoliko rečenica, shavtio je da se ja ne uzbudujem što je to njega jako pogodilo – ostao sam pri tvrdnji koju sam izneo u kritici – predstava prostro ne valja ništa!...Tada se dakle, A.S.M. nije oglasio pisanim tekstrom. Takođe se nije tako oglasio ni kada sam napisao negativnu kritiku za predstavu NAHOD SIMEON, autorke Milene Marković i reditelja Tomiјa Janežića, koju je S.N.P. izvelo u koprodukciji sa Sterijinim Pozorjem jedne godine – VAN KONKURCIJE – kada sam je ja loše ocenio...a sledeće godine je bila u REDOVNOM REPERTOARU Pozorja ...!!!!???.i pobrala mnoga priznanja. Ne znam da li je želeo još koji put da mi odgovori, a imao je još prilika – bar što se tiče mojih jako negativnih kritika predstava Srpskog Narodnog, dok je on bio Direktor Drame, a posle i Upravnik istog.

ALI – A.S.M. se okučao da mi očita bukvicu – te kako se piše i kako se ne sme pisati kritika predstava o njegovom pozorištu – tek kada je pročitao – iako mu je ja, iz sažaljenja, nisam poslao – moju kritiku pomenute predstave SE-OBE. I, bogme je naočrio pero – napisao je – za otvaranje nove rubrike LUDUS-a, tekst skoro preko cele dve strane!...Svaka

čast!...Ako bi se trebalo junačiti po sujeti – imao bih se čime dići!...Onoliki tekst, kao dogovor na moju kritiku – pa ko bi poželeo bolji publicitet!...Iako je taj isti A.S.M. već jednom objavio jedan vrlo polemičan tekst u listu SCENA o smrti pozorišne kritike u nas...na koji mu nisam odgovorio – a spremao sam se, pa sam iz čiste lenjosti i dosades – odustao. Takođe – isti taj A.S.M. je i sam bio kritičar, a poslednje njegovo kritičarsko ostvarenje sam čuo na Radiju Beograd – III program, o predstavi koju sam i ja gledao i prilično negativno o njoj pisao – o jednoj premijeri Kazališta ULLSES sa Briona. Naravno – kritika je bila opsežna i jako pohvalna – A.S.M. je bio gost ovog pozorišta nedelju dana i imao je vremena da dobro shvati sve ideje režije i glumaca – pa je bio dovoljno obavešten da napiše vrlo povoljnu kritiku – posle prilično duge i studiozne pripreme – posle dva tri meseca od premijere!...Naravno – A.S.M. je pisao i za Politiku i verovatno još gde god, ali nisam imao tu sreću da to štivo pročitam.

Naravno da svako ima pravo da postavi neku predstavu na repertoar pozorišta u kome je Upravnik i istovremeno Direktor mDrame, kao što je to A.S.M. u Srpskom Narodnom u Novom Sadu. ALI – svaki ko tu predstavu gleda – ima pravo da o njoj ima svoje mišljenje i da ga OBJAVI. ALI – A.S.M. pored vrlo zanimljivih opaski o temama kojima se ja u svojoj kritici pomenuih SEOBA, bavim – opaski koje su sve određena vrlo tačne, moram priznati, da nisu sasvim negativistički postavljene – ja bih ih i sam takvima postavio i podvukao...daleko – pored tih opaski – A.S.M. otvoreno zagovara nameru, ili bar sugerije ideju – ZABRANE mog pisanja kritika UOPŠTE!...Dobro – već sam i ranije čuo da se po pozorištu – nije mi rečeno kojima – potpisuje PETICIJA da se meni ZABRANI pisanje i objavljanje kritika...Upravnik Ateljea 212, Kokan Mladenović me je skinuo sa protokol liste – nemam pravo da dobijem službenu, besplatnu ulaznicu za premijere u tom pozorištu...kao da su karte i predstave liceo njegove...jer mu se ne dopada kako o njegovom repertoatu i predstavama pišem...Sve su to reakcije sasvim NEPRIMERENE poslu kojim se svi mi bavimo. Naime, A.S.M. se pita u svom tekstu u LUDUS-u, kako je moguće da neko uopšte OBJAVLJUJE moje kritike na Radiju Beograd 2 i pri tom još podseća da je to jedan od dva ZAŠTIĆENA programa – zaštićena jer ne moraju da se bore za reklamu radi izdržavanja!...To bi valjda trebalo da znači da bi se ti programi – Radio BGD 2 i III Program – kako je on naveo – verovatno ODREKLJI mojih tekstova – iako za III Program ne pišem od studentskih dana – samo ako bi bili izloženi tržišnoj konkurenciji, koja bi – po njemu – zasigurno ODBACILA moje tekstove...Vrlo je mnogo aluzija i asocijacija u ovom, tek ovlaš postavljenom delu teksta A.S.M....Zapravo tu se podmeće, ili sugerise ideja da bi kritika

predstava na radiju koji se bori za svaku reklamu – moralu da bude AFIRMATIVNA, odnosno da zameni REKLAMU i propagandu pozorišnih predstava – bez obzira na njihovu stvarnu vrednost i smisao...Ne kažem ja da sam ja taj koji ODERDJUJE meru stvari u proceni neke predstave – ali – sloboda da se o nekoj predstavi govori i ovako i onako – zavisno od autora i medija – to bi bilo nešto normalno u normalnom društvu.

Radio Beograd 2 je program kulture na Javnom Informativnom Servisu RTS. Mogo vremena se posvećuje raznim doseganjima iz sfere kulture. Od 5 sati ujutro do 20 uveče – ceo dan se redaju AUTORSKE emisije i prilozi – prikazi, komentari, informacije, kritike, reportaže, intervju, okrugli stolovi, rasprave, polemike...a slušanost Programa je znatno uvećana zahvaljujući baš tom, AUTORSKOM pristupu svim temama. Razni novinarski žanrovi se smenjuju celog dana, pa se dešava da se i posle premijera koje gledam koliko god stižem – pojavljuju i moje pozorišne kritike. U skladu sa konцепциjom celog programa, te kritike predstavljaju MOJ LIČNI STAV – svak kritiku potpisujem samo ja, sa iskustvom i znanjem koje sam sticao školovanjem i praksom već skoro 40 godina. Verujem da se mnogima ne dopadaju moji stavovi o predstavama – iako im a onih kojima se čini da je to što pišem dobro i korisno. Svako ko u javnosti istupa stoji pred SUDOM JAVNOSTI, da ne kažem pred Sudom Istorije...i naravno Svetu-Se-Ne-Može-Ugoditi, kaže jedna poznatra narodna mudrost koja valjda poseti u svim jezicima i kulturama! Tako ja ne sporim pravo A.S.M. da mu se moji stavovi o predstavama, svetu, društvu i pozorištu NE DOPADAJU i da sakupi toliko energije da mi otpise u LUDUS-u na dve novinske strane – ali mi je vrlo neprihvatljiva njegova sugestija da je TO NEOČEKIVANA GLUPOST...u slobodnom prevodu, da neko uopšte objavljuje moje tekstove, pa da pored toga neko objavi i KNJIGU MOJIH KRITIKA. U tom stavu se naslučuje ideja opasna za javnu komunikaciju i slobodu izražavanja i zvuči potpuno policijski – što mislim da treba da bude neka vrsta ALARM za javnost!

Jer – kako Uprave pozorišta i umetnici koji rade na predstavama IMAJU PRAVO da naprave takve predstave kakve prave – tako SVAKO ima pravo da daje svoje mišljenje o tim predstavama koje su JAVNE i ZAJEDNIČKE za sve. Kritika je nešto takođe živo i autentično – koliko je i kritičar živ i autentičan!. A sud o svima daće SLOBODNA javnost i istorija!

Beograd, 02.maj 2012.
Goran Cvetković

POSTDRAMSKO

Maj je tradicionalno posvećen najboljem pozorišnom izrazu koji stiže sa nemačkog govornog područja. Festival „Theatertreffen“ održan je od 4. do 22. maja u Berlinu. Kao i uvek publika je mogla da pogleda deset najboljih predstava koje su obeležile proteklu kalendarsku godinu a u izboru stručnog žirija kritičara. Ovogodišnji glavni program je obeležilo inovativno i oštro čitanje klasične, savremenih komadi, neki od reditelja su debitovali, neki su

zvoljavaju lažnu empatiju. Tako je i u Žudnji gde reditelj diriguje kvartetom fragmentata izgubljenih identiteta C, M, B i A, otkrivajući Kejnovu kao suptilnu kreatorku komedije situacije. Histerični suicidni san Psihoza u 4.48 Simons je pretvorio u elegičnu solo simfoniju koju izvodi kamerni sekstet, gde lirske ego, personifikovan dvoma glumcima, daje zaključak i klimaks ovoj svojevrsnoj trilogiji.

PULICER I OLIVIJE ZA NAJBOLJI DRAMSKI TEKST

Kiara Alegra Hudes postala je prva Latinoamerikanka koja je osvojila Pulicerovu nagradu – nagrađena je za najbolji dramski tekst *Water by the Spoonful*, koji je prizvoden u pozorištu „Hartford Stage“ novembra prošle godine. Komad o potrazi za životnim smislim ratnog veterana koji se posle službe u Iraku vraća u rodnu Filadelfiju i radi u sendvičari drugi deo trilogije. Prethodi mu *Elliot, a Soldier's Fugue*, za koji je Hudesova 2007. bila u užem izboru za Pulicera. „Ovo je drama o zavisnosti, oporavku i porodici. Reč je o fikciji zasnovanoj na životu mog rođaka koji je bio marinac u Iraku“, izjavila je Hudesova.

Ovogodišnji Olivije za najbolji novi dramski tekst pripao je dramskom prvencu Džona Hodža, inače scenariste filma *Treinspotting*. Duodrama *Collaborators* imala je premijeru novembra 2011. u Nacionalnom teatru u Londonu (scena „Cottesloe Theatre“). Radnja se odvija u Moskvi 1938. godine, tokom Staljinove vladavine, i pripoveda o Mihailu Bulgakovu komu je zadato da napiše dramu u čast vladara za njegov 60. rođendan. Ali u vreme cenzure naručeni komad se zapravo pretvara u ponuđenu otrovnu jabuku. *Collaborators* prikazuje smrtonosnu igru mačke i miša između pisača i tajne policije.

već velika imena nemačkog teatra, dok su tri predstave proizvod kolektivnog rada...

Trinaest godina nakon samoubistava Sare Kejn reditelj Johan Simons prikazao je hrabro, novo viđenje njene poslednje tri komade, koje je otvorilo ovogodišnji „Theatertreffen“. Predstava *Gesäuber / Gier / 4.48 Psychose* nastala je u produkciji minhenskog teatra „Münchner Kammerspiele“. *Očišćeni* govore kroz jakе slike kako se na glupu čežnju za ljubavlju uglavnom odgovara bolom. Likovi su predstavljeni kao infantilna grupa na terapiji, čijičeva su ugrozila srušena sredstvom istog teatra.

U produkciji istog teatra izveden je i Šekspirov *Magbet* u režiji Karin Henkel.

Glumica Jana Šulc prikazuje naslovni lik ne kao ratnika pobednika već čoveka ozbiljno uzdrmanog nasiljem oko sebe. Ova predstava je balada o traumatizovanom vojniku koji je izgubio moralni kompas i zato ne može biti kritikovan – iznenadujuće humano viđenje Magbeta.

Berlinski Folksbne (Volksbühne am Rosa-Luxemburg-Platz) izveo je tri svoje predstave. *John Gabriel Borkman*. 4. Teil der Ibsen-Saga, Season 2/ Vorstellungen # 20–25 (Jon Gabriel Borkman. 4. deo Ibzenove sage, sezona 2/ scene 20–25) nastala je u koprodukciji, režiju potpisu-

FESTIVAL SARE KEJN

Crave
by Sarah Kane

U Linkolnu, malom gradu u srednjoeistočnoj Engleskoj, oko 200 kilometara udaljenom od Londona, od 26. do 31. marta je održan prvi (ikada) festival Sare Kejn. Cilj ovog festivala, organizovanog u prostorijama linkolnskog Centra za scenske umetnosti, kao i Fakulteta za scenske umetnosti, bio je da se preispitaju savremena značenja dramskih tekstova i pozorišta ove autorke. Da podsetimo, komadi Sare Kejn uvrštaju se u najznačajnija ostvarenja dramaturgije „krvi i sperme“ koja je bila u kulturološkom fokusu u drugoj polovini devedesetih godina prošlog veka. U ništa manje značajnoj žizi društvenog interesovanja, na kraju 20. veka i posle toga, bila je i biografija autorke obeležena njenim eks-

tremnim stavovima, depresijama i samoubistvom u 29. godini života (1999).

Na festivalu je predstavljeno osam interdisciplinarnih scenskih projekata, nastalih na osnovu tekstova Sare Kejn, napisanih za pozorište i film/televiziju, ili inspirisanih njenim radom. Između ostalih su prikazane predstave *Unutra*, plesno delo autorke Adrijen Hert, inspirisano komadom *Očišćeni*, zatim *Ferdina ljubav Rut Henderson*, kao i *Sinteza: poznavanje* Dena Šeltone, koji istražuje problem neuroza, polazeći od Kejninih tekstova, a u formalnom smislu donosi sintezu elemenata fizičkog teatra, lutkarskog pozorišta, filma i zvučnih instalacija. Najviše interseovanja je privukla predstava *Žudnja* izvedenju „Actors Touring Company“ („Putujuća glumачka

NAPOMENE REDAKCIJE:

- Tekstovi u ovoj rubrici se štampaju u originalnom, nelektorisanom obliku
- Rubrika Polemičke strane pokrenuta je pre tri broja

RUHO ZA "FAUSTA"

ju Vegard Vinge, Ida Miler i Trond Rønholtsen, koji se radikalno poigravaju tekstualnim predloškom i preispisuju osnovne probleme teatra – prezentaciju, probleme izvođenja, istinitost, dramski plan i frustracije aktera tokom igre. Psihološka drama o bankaru suočenim sa krivičnim gonjenjem pretvorena je u horor performans koji se bavi viđenjima društva, uključujući i sve moguće oblike nasilja 20. i 21. veka. Glumci se belim maskama kreću se kao avatari kroz kompleksne papirmešne rđadove, koji će na kraju leteti u publiku. U ovom pozorišnom maratonu koji traje i do 12 sati Ibzenov tekst je redukovana na svega nekoliko rečenica, koje se stalno ponavljaju i izgovaraju ih elektronski glasovi.

Kill your Darlings! Streets of Berladelphia (Ubijte svoje drage! Ulice Berladelije) je autorski projekat Renata Polaša u kome preispisuju odnos pojedinca i kolektiva u savremenom društvu, baziran na interakciji glavnog junaka sa 'homom kapitalista'. Polež koristi Brehtovu retoriku radnika i klasne borbe oslanjanjući se na njegov nezavršeni komad *Pad egoiste Johana Facera*, čiji zaplet prati grupu vojnika koji su dezertirali tokom Prvog svetskog rata i krijući se čekaju revoluciju.

Radnja komedije *Die (s)panische Fliege (Španska mušica)* Franca Arnolda i Ernsta Baha smeštena je u doba prospitete vladavine Vilhelma II 1913. godine. Reditelj Herbert Frič u maniru grotesknog sleptika prikazuje tadašnju uglednu buržoaziju u vidu mehaničkih lutaka koje ne misle ni na šta drugo osim na novac i seks.

Čuveni hamburški "Thalia Theatre" predstavio je, u koprodukciji sa festivalom "Salzburger Festspiele", devetočasovno viđenje Gетеovog *Fausta (Faust I+II)* u postavci Nikolasa Štemana. Koristeći sva sredstva postdramskog pozorišta, reditelj je prevashodno preispitivao Geteov tekst tražeći njegovu savremenu upotrebljivost. Šest glumaca tumači različite uloge, u namerno redukovanim prvom delu i ekspresivnoj, zavojnoj atmosferi drugog dela. Prvi sat predstave je fenomenalni solo nastup

Sebastijana Rudolfa. U drugom delu berlinski lutkarski ansambl „Das Helmi“ pravi više lutaka, a i sam reditelj se pojavljuje pri kraju. Kritika ističe da se ova studija *Fausta* ističe svojom sažetošću i raskoši.

Ein Volksfeind je predstava Lukasa Langhoffa nastala u produkciji Bonskog teatra ("Theater Bonn"). Glavni glumac pozajmljuje nekoliko redova iz *Pejzaža sa Argonautima* Hajnera Milera kako bi uveo Ibzenov tekst u sadašnjost. Ovaj *Neprijatelj naroda* ima migrantsku pozadinu, glavni lik deluje savršeno assimilovan a ipak ostaje nepredvidljivo strano telo u uglednom malom gradu – stran kako drugima tako i sebi.

Koproducijsku predstavu *Hate Radio (Radio mržnje)*, koja je svojevrsno ozivljavanje genocida koji se desio u Runci 1994. godine tokom građanskog rata kada je ubijeno oko milion Tutsija, ostvario je Milo Rau sa svojim Međunarodnim institutom za politička ubistva. Prijatne najave i opuštenu muziku dopunjavaju poruke koje uključuju optužnice za rascistička ubijanja. Predstava koristi originalne izvore, intervjuje i sudske transkripte koje izvodi petoro glumaca. Ova rekonstrukcija događaja ostavlja prostora publici da razmisli kako bi reagovala na tadašnja dešavanja i kako bi se nosili sa propagandom.

Nemačko-britanska trupa „Gob Squad“ stavila je sedmoro tinejdžera na ivici puberteta u stakleni kontejner u predstavi *Before Your Very Eyes. Pred našim očima* će nam prikazati njihov ubrzani razvoj od mladosti, preko krize srednjeg doba do penzionerskog život i smrti. Autori preispisuju šta ostaje od mlađačkih očekivanja i potencijala.

Poslednja predstava centralnog programa festivala "Theatertreffen" došla je iz Beča. Rediteljsko viđenje Čehovljevog *Platonova* Alvisa Hermanisa je hladno i nesentimentalno, on publiku drži na distanci, ali ih i 'uvlači' u davnina vremena propalog ruskog društva 19. veka. „Burgtheater“ („Akademietheater“) prikazao je odličnu glumu i divnu detaljnju scenografiju i kostime koji oslikavaju epohu ruske aristokratije na rubu propasti.

Aleksandra Jakšić

Devetočasovni *Faust* Talija teatra iz Hamburga

Bečki *Platonov*

predano, ali izolovano, bez svesti o postojanju drugih glumaca/likova na sceni. Time se, naravno, efektno izražava ideja odsustva međusobne komunikacije, bolne (egzistencijalne) izolovanosti čoveka u savremenom svetu. S druge strane, njegova režija je mogla da bude inventivnija, izazovnija. Postavka je krajnje statična (glumci gotovo da ne menjaju položaje svojih tela tokom čitave predstave), pa deluje kao da je radio-dramska. Takav rediteljski izbor nije čudan, imajući u vidu da je *Žudnja* specifičan oblik drame za glasove, napisana u beketovskoj tradiciji, komad koji ispituje poetska značenja egzistencijalne nemoći, ljubavi, žudnje, gubitka, besa. Ipak njegov scenski život bi bio impresivniji da je reditelj razigrao i razmaštao njegove poetske potencijale. Ovaj komad je, inače, označio Kejnin raškod sa njenim prethodnim afinitetima ka scenskim brutalnostima, u dramama *Razneseni*, *Fedrina ljubav* i *Očišćeni*, sa nonom poetikom po kojoj naša publika verovatno prepoznaće njen rad.

Festival je završen jednodnevnom naučnom konferencijom „Sara Kejn danas: Sara Kejn u 21. veku“, posvećenom današnjim akademskim tumaćenjima dela Sare Kejn. Tom prilikom su svoje rđade predstavili profesori i istraživači koji se bave Kejnim delima, mahom iz Engleske i Velsa, ali je bilo i dva inostr-

donu, na sceni Rojal korta. To kašnjenje je bilo posebno problematično zato što su se *Razneseni* bavili i odnosom između svakodnevnog nasilja u međuljudskim odnosima i globalnijeg nasilja, na društvenom nivou, sa direktnim referencama na rat u Bosni. U tom pogledu, značaj predstave bi bio neizmerno veći da je ona nastala tokom devedesetih godina, u vreme ratova na teritoriji bivše Jugoslavije. Druga naša postavka Kejninog teksta, *Fedrina ljubav*, na sceni Jugoslovenskog dramskog pozorišta, koja se i danas nalazi na repertoaru (režija Iva Milošević), značajnija je utoliko što su teme koje ona pokreće univerzalnije, pri čemu je i rediteljska interpretacija estetski rafiniranija. Grupa Teorija koja hoda i Univerzitet umetnosti u Beogradu su 2003. godine u okviru festivala BITEF izveli virtualni performans *Psihoza i smrt autora: Algoritam YU03/04.13* koji polazi od fragmenta teksta *Psihoza u 4.48* Sare Kejn. Taj projekat je bio vrlo zanimljiv u teoretskom smislu, problematizacije mogućnosti i značenja internet teatra u našoj digitalnoj eri. U srpskim pozorištima još nisuigrani njeni komadi *Očišćeni* i *Žudnja*. Možda je vreme da se razmisli o postavljanju nekog od ovih tekstova na naše repertoare.

Ana Tasić

U LINKOLNU

družina"), engleske kompanije koja je dobitnik respektabilne pozorišne nagrade „Olivije“. *Žudnja* je realizovana u koprodukciji sa Umetničkim centrom iz Oksforda „Severni zid“ (North Wall), a reditelj Ramin Grej je umetnički direktor kompanije. Zanimljivo je što je ovo prvo izvođenje komada *Žudnja* u Engleskoj, posle njegove prizvedbe u Rojal kortu

2001. godine (u međuvremenu, drama je sa velikim uspehom igrana u raznim svetskim pozorištima, u tumačenju značajnih reditelja poput Tomasa Ostermajera, Johana Simonsa i drugih). Grejovu predstavu karakterišu izuzetna glumačka ostvarenja, Kazimira Liskea (B), Derbl Kroti (M), Rone Morison (C) i Džeka Tarlona (A). Oni govore hipnotički i

Teorija koja hoda, virtualni performans na osnovu teksta Sare Kejn

KAZALIŠNI DOGAĐAJI U HRVATSKOJ

Aleksandra Jakšić

Šta se događa kada tajkun reši da prudicira predstavu možete videti u Kazalištu Marina Držića u Dubrovniku, gde je premijerno izveden Fejdovov *Mačak u vreći*. Komediju u tri čina režirao je Ivan Leo Lemo. Ova kritika buržoaskog društva iz 1892. priopćava o bogatašu koji je stekao novac od šećera i sada želi da finansira operu koju je komponovala njegova kći, samo 'malo prerađivši' *Faustu*. On greškom potpisuje ugovor sa sinom svog prijatelja umesto sa čuvenim tenorom iz Pariza i onda kreće prava zavrzlama.

Nova predstava u varuždinskom HNK-u je splet četiri jednočinke Jona Fosea – *Majka i dete* (1997), *Popodne* (2000), *Poseta* (2000), *Spavaj, dete moje, spavaj* (2000) – četiri priče o disfunkcionalnim porodičnim odnosima. Reditelj Dario Harjaček i dramaturg Vesna Kosec Torjanac odlučili su se da delo norveškog pisca povežu sa radom oca hrvatskog nadrealizma i jednog od članova grupe

„Petroice“ – Miljenka Stančića. Čitajući dramska dela Jona Fosea u psihološkom, ali i doslovno prostornom smislu uvek se krećemo kroz prostor margine, provincije, osamljenosti, duhovne izolacije. S druge pak strane Miljenko Stančić u svojim najboljim delima na neobičan način ocratava obrise jednog grada, daje mu zasanjani karakter koji spaja provincijsku usporenost i neki nedefinisani ljudski strah od života i smrti. Stančićeve slike Varaždina duhovno su tkivo samog grada. I stoga za Foseova dramska dela gotovo da ne postoji idealnija scenografija od Stančićevog Varaždina“, piše u službenoj najavi predstave *Majka i dete*.

Platonov ili Drama bez naslova nova je premijera zagrebačke Gavele. Najstariji sačuvani Čehovljev tekst namenski je adaptirala slovenačka spisateljica Tamara Matevc a režirao ga, takođe iz Slovenije, Samo M. Strelec. Predstavu o nesrećnom seoskom učitelju, koji ima osobine Don Žuana i Hamleta, reditelj opisuje kao

„svu u telu, žudnji i nemir.“ „To je lucidni tekst u kom Čehov progovara o stvarima srca, razuma, 'onog niže', a koji u sebi sadrži početak njegovog kasnijeg stvaralaštva“, kaže Strelec. Kritika ističe odličnu glumu Gavelinog ansambla, sposobnog za velike i složene predstave, te rediteljske intervencije koje daju svezinu skraćenoj, dvoipočasovnoj verziji *Platonova*, upotrebu atraktivnih scenskih rezvizita... „Mnogo je toga zbog čega Gavelinog *Platonova* vredi videti“, piše u „Vijencu“.

Premijera komada *Ko se boji Virdžinije Vulf* Edvarda Olbija izvedena je na sceni HNK Split. Praizvedena u Njujorku 1962., drama oblikuje i razobličava svet američke visoke srednje klase. Kroz okrutan i surov dijalog dvojice univerzitetskih profesora i njihovih supruga, kroz celonoćno opijanje i „ispovedanje“ četvoro ljudi, koji su naizgled uspešno ostvarili američki san, razotkrivaju se njihovi ponori i patnje, tajne i laži. Ređiteljka Vlatka Vorkapić poigrala se žanrovima: ima tu melodrame, komedije, tragedije, slepsku, satire, bulevarškoga teatra...

U Teatru &TD dve premijere. U aprilu je izvedena *Glorija Ranka Marinkovića*, drama o trapezistkinji koja se, izbegavši smrt u cirkusu, zamonašuje. Priču 'od cirkusa do crkvenog čuda i natrag, ili o manipulaciji' režirao je Saša Božić. Majská premijera *Lux in Tenebris* bavi se pitanjem prostitucije u institucijama, gde ona počinje, ko su joj subjekti, ko su joj nužne žrtve, koja je naša odgovornost, a koja njihova, a nastala je prema tekstu Bertolta Brehta i u režiji Marija Kovača.

Hrvatsko narodno kazalište Split organizovalo je Festival hrvatske drame i autorskog kazališta „Marulićevi dani“ koji je održan od 21. do 28. aprila. „U ovogodišnjoj selekciji od devet predstava našlo se isto toliko različitih spisateljskih, ali i izvedbenih poetika, no osim kvaliteta na neki način povezuju ih dve tematske linije koje prevladavaju. Slučajno ili ne, većina odabranih predstava tematski se veže uz porodicu kao nukleus društva, a druge strane dobar deo njih se bavi ženama i njihovim doživljajima vremena“, izjavila je selektorka Gordana Ostović. Tako je GDK Gavela iz Zagreba izvela predstave *Nosi nas rijeka* Elvisa Bošnjaka u režiji Krešimira Dolencića

Splitska predstava *Ko se boji Virdžinije Vulf*

i *Prolazi sve* Dubravka Mihanovića u režiji Olivera Frlića, a Teatar &TD predstavio je Frlićev autorski projekt *Mrzim istinu!* i *Šarengrad* Renate Carole Gatica i Natalije Manojlović. Na 22. Marulićevim danim izvedeni su i *Gospoda Glemabajevi* Krleže u režiji Vite Taufera i izvedbi zagrebačkog HNK, drama Ivora Martinića *Moj sin samo malo sporije hoda* reditelja Januša Kice u izvođenju ZKM-a, predstava riječkog HNK Ivana pl. Zajca *Baba Jaga je snijela jaje* Dubravke Ugrešić u režiji Ivice Buljana, predstava HNK Split *Kačuše Davora Špišića* u režiji Marice Grgrinović i *Enciklopédia izgubljenog vremena* Slobodana Šnajdera, u režiji Snježane Banović i izvedbi HNK u Varaždinu.

Marula za najbolju predstavu u celi ni dobio je komad *Mrzim istinu!*, dok je po mišljenju publike najbolja bila predstava *Prolazi sve*. „Korisći opštepoznati obrazac porodične drame uz zanimljiva dramaturško-rediteljska rešenja, Oliver Frlić uspeo je da teatrom problematizuje takozvanu istinu otvarajući začuđujući kaleidoskop funkcija i značenja pozorišta kao takvog, a ujedno i naše recentne stvarnosti“, kaže žiri. Izdvajamo i nagradu za režiju koja je pripala Janušu Kici. Poseban kuriozitet 22. Marulićevih dana je što je nagrada za najbolje izvedeni dramski tekst dodeljena ansamblu HNK u Zagrebu za izvedbu drame *Gospoda Glemabajevi?* Ta odluka izazvala je veliki protest hrvatskih dramskih pisaca, koji su zbog izostanka priznanja za njihov rad uputili otvoreno pismo Ministarstvu kulture Republike Hrvatske, organizatorima festivala, te organizatoru konkursa za dramski tekst za decu Mali

Marulić, gde takođe nije nagrađena ni jedna drama.

Predstava *Otc na službenom putu* Ateljea 212, po tekstu Abdulaha Sidrana i u režiji Olivera Frlića, u Rijeci je otvorila 19. Međunarodni festival malih scena, koji je trajao od 3. do 9. maja. Selektorka Željka Turčinović odabrala je osam predstava iz Hrvatske, Srbije, Slovenije, Litvanije i Poljske. Pored Ateljeove predstave takmičili su se i: *Mrzim istinu!* Teatra &TD iz Zagreba, *Elijahova stolica* u režiji Borisa Liješevića JDP-a, *Kad sam bio mrtav* Slovenskog narodnog gledališća iz Ljubljane u režiji Dijega de Bree, *Moj sin samo malo sporije hoda* Zagrebačkog kazališta mladih, *Prizori s jabukom* Ivane Sajko u produkciji Festivalskog ansambla Dubrovačkih letnih igara, te adaptacija teksta Gorkog *Na dnu* Oskara Koršunovasa u izvedbi „OKT – Vilnius City Theatre“ i predstava poljskog reditelja Jana Klate *Komad o majci i domovini* koju je izveo ansambl Teatra Polskog iz Vroclava.

Žiri u sastavu: Snježana Banović, rediteljka iz Zagreba, Dušanka Stojanović Glid, glumica iz Beograda i Damir Orlić, glumac iz Rijeke, Nagrada „Veljko Marčić“ za najbolju predstavu u celini dodelio je predstavi *Moj sin samo malo sporije hoda*. *Elijahova stolica* je osvojila čak pet priznanja – nagrađeni su Boris Liješević za režiju, Svetozar Cvjetković za ulogu Riharda Rihtera, Maja Izetbegović za najbolju mladu glumicu, Darko Lukić za dramaturgiju, a pripala joj je i nagrada publike (ocena 4,72). Od srpskih umetnika nagrađeni su i Hana Selimović, za ulogu Majke u *Ocu na službenom putu*, i Irena Popović za muziku iste predstave.

LUDUS MOŽETE KUPITI...

Beograd:

U knjižarama: „Beopolis“
(TC „Euro centar“, Makedonska 30),
„Stubovi kulture“ (Trg Republike 5),
„Aleksandar Belić“ (Studentski trg 5) i
„Plavi krug“ (Majke Jevrosime 2).
U „Supermarketu“ (Višnjićeva 10).
U Muzeju Narodnog pozorišta (Francuska 3).
U pozorištima (na mestima gde se prodaju programi predstava).

Novi Sad:

U „Dućanu“ Srpskog narodnog pozorišta (Pozorišni trg 1) i u knjižari „Solaris“ (Sutjeska 2).

POZORIŠNE NOVOSTI IZ CRNE GORE

Povodom obeležavanja 8. aprila Svetskog dana Roma u Nikšiću u Sali „213“ premijerno je izvedena predstava *Romska svadba* u produkciji NVO „Romski san“. Autor teksta, reditelj i glavni akter predstave je Sokolj Begana, savetnik u crnogorskom Ministarstvu za ljudska i manjinska prava. „Ovu temu nisam izabran slučajno jer je kod Roma svadba prioritet. Oni će pre zapoštaviti materijalni položaj i obrazovanje, nego li taj čin. Na specifičan način daće sve od sebe da svadba bude bogata i priznata u njihovoj zajednici. Ovom predstavom s jedne strane želim da prikažem široj publici tradiciju i običaje Roma, a s druge, želim da kritikujem moj romski narod, kako bi im proradila svest i kako bi se konačno počeli oslobođati tradicije koja ih vuče unazad i unazađuje, umesto da rade na emancipaciji za svoju bolju budućnost“, rekao je Begana.

Hercegnovske aprilske pozorišne svečanosti održane su ove godine se-damnaesti put, od 17. do 30. aprila. Moto „Naš HAPS – naše Pozorište“ trebalo je da skrene pažnju da Hercegnovskom

pozorištu i dalje preti iseljenje iz zgrade u kojoj je radio minule 23 godine. „Klub i zgradu otvorimo tokom HAPS-a za one kojima su prvenstveno i namenjeni, za glumce, teatarske stvarače, prijatelje pozorišta, a priču o trajnom i sigurnom smeštanju nastavimo kad prode festival koji i ove godine okuplja najznačajnija ostvarenja iz regiona“, izjavila je predsednica UO ovog pozorišta Vitka Vučinović.

Selektor glavnog programa HAPS-a Zoran Živković odabrao je predstave: *Dundo Maroje Kruševačkog pozorišta* u režiji Kokana Mladenovića, *Terapiju* Teatra Rugantino iz Zagreba, rađenu po tekstu Jordana Cvetanovića u režiji Maje Šimić, *Lasice Bojane Mijović* u režiji Stevana Bodroža i produkciji Crnogorskog narodnog pozorišta. Centar za kulturu Tivat izveo je *Mediterano* reditelja Erola Kadića. Dramatizaciju rađenu po motivima istoimenog filma, autorskog tandemata tekstopisca Enca Montelonea i u režiji Gabriele Salvatores, potpisuje Dunja Petrović. Po Kadićevim rečima *Mediterano* i na pozorišnoj sceni nudi vrhunski slalom

pozorištu i dalje preti iseljenje iz zgrade u kojoj je radio minule 23 godine. „Klub i zgradu otvorimo tokom HAPS-a za one kojima su prvenstveno i namenjeni, za glumce, teatarske stvarače, prijatelje pozorišta, a priču o trajnom i sigurnom smeštanju nastavimo kad prode festival koji i ove godine okuplja najznačajnija ostvarenja iz regiona“, izjavila je predsednica UO ovog pozorišta Vitka Vučinović.

na koji slobodno pristajemo, ne očekujemo da ćemo vrtoglavo dodirnuti smeh i plač.

Dve predstave za najmlađu publiku odigrane su u okviru HAPS-ića – *Ljubavne avanture vinogradarskog puža Dure* Kruševačkog pozorišta i *Mogli* Gradskog pozorišta iz Podgorice. Odigrana je i predstava *Ima li ovaj normalnih, koprodukcija novskog Teatra plus i Hercegnovskog pozorišta, a kao poklon publici izvedena je stendap komedija *Grup-**

na terapija Srđana Jovanovića koja se igra u Zvezdara teatru.

Crnogorsko narodno pozorište je na Velikoj sceni premijerno izvelo savremenu dramu *Kveč* britanskog pisca Stivena Berkofa u režiji Lidije Dedović. Ova društvena komedija s nesigurnim i tužnim likovima govori o ne baš srećnoj porodici. Radnja prati bračni par Frenka i Donu koji žive sa Frenkovom majkom. Zaplet

počinje kada nezadovoljni, razočarani, amoralni suprug dovodi kolegu na večeru, tokom koje bacu Donu u pravi tornado ruganja. Kako razgovori uz obed odmiču, otkrivaju se anksioznosti tri člana porodice. Narativno jednostavan i strukturiran kao silok, *Kveč* je napisan 1987. godine, kada je i praizveden, i potom postao najduže igrana komedija u Los Andelesu.

Lasice Crnogorskog narodnog pozorišta

Život Molijera na sceni MNT-a u Skoplju

TEATARSKE VESTI IZ MAKEDONIJE

Novi tekst Venka Andonovskog *Genetika na kućnjata*, najavljen kao dijagnoza našeg vremena, premijerno je prikazan u Dramskom teatru u Skoplju u režiji Dejana Projkovskog. Predstava epskog pristupa gludira na Glembejeve, pozajmljena su imena dva lika – Ignjata i Leonea, a njena namerna je da stvoriti vanvremenske likove koji dopiru i u sadašnjost. „Ovo je svojevrsna naša verzija Glembejeve, ali koja nema veze samo sa ovim podnebljem, već je moja namerna bila da progovorim univerzalnim jezikom o genetici zla“, istakao je Andonovski za „Utrinski vesnik“. Kritika je posebno pohvalila glumačku igru.

Posle deset godina reditelj Aleksandar Popovski se vratio u Makedonski narodni teatar. Za tu priliku odabran je Bulgakovljev tekst *Zivot na Molijer*, u kom glavnu ulogu tumači Nikola Ristanovski, na makedonskoj sceni takođe posle izvezene pauze. „Lelujavo, ironično, drsko, simpatično, zabavno, sa mnogo humora i fantazije. Odavno jedna predstava nije donela takvu osećanja i energiju na sceni“, kaže kritika. Izvedba već od samog početka prikazuje obe njene strane, zabavu i ozbiljnost, kao i dubinu teme, koja je bazirana na slikama iz života Molijera i njegove trupe. Dok nastupa pred oduševljenim kraljem Lujem XIV i dvorjani-

ma, Molijer, koga fascinantno igra Ristanovski, drži žestok monolog kojim zagovara slobodu i integritet aktera na sceni. „Popovski je uspeo da sve vreme održi odličan ritam i celovitost predstave. Neverovatna je kako on tako lako dođe do apsurdnosti Molijerovog života i ponašanja okoline, te uspeva i da dospire do oktelnog trenutka u kome se čovečja priroda nimalo nije promenila“, piše kritičarka „Utrinskog vesnika“.

Glumci devet zemalja bili su gosti na 14. **Internacionalnom festivalu monodrame u Bitolju**, koji je održan od 4. do 8. maja u organizaciji Centra za kulturu ovog grada. Takmičile su se predstave iz

Bugarske, Srbije, Rusije, Grčke, Estonije, Italije i Makedonije. Gran pri je pripao monodrami *Dnevnik ludaka Gogolja* u izvedbi Teatra „Gorki“ iz Mahačkala, iz ruske republike Dagestan.

Druga premijera u MNT-u u Skoplju je Kalderonov *Zivot e son* u režiji Vlade Cvetanovskog. Postavljena je kao alegorija, kao igra slika, aluzija, kao ‘totalni teatar’ koji se vratio osnovnim pozorišnim postulatima, kako kaže autor. *Zivot je san* surovo i žestoko govori o sudbini, njenoj predodređenosti, tankoj liniji između jave i sna, dobra i zla, dakle, o večnim temama. Ovu postavku odlikuje spoj vizuelnog i narrativnog izraza, filozofske dimenzije Kalderonovog klasika prenose se i kroz muziku, ples, mimiku, te vizuelne umetnosti.

ŠTA SE DOGAĐA U POZOVIŠTIMA BIH

Nova predstava Gradske pozorište „Jazavac“ iz Banjaluke je *Fata morgana* Nila Labjuta koju je režirao gost iz Beograda Predrag Stojmenović. Priča se vrti oko četvero mladih iz radničke klase koji su i prijatelji i ljubavnici, pri tome nezadovoljni dosadnim životom. Komad se bavi nesigurnošću ljudi koji ne osećaju da imaju mnogo toga da ponude svetu. Stojmenović navodi da smo pod pritiskom velikih „ideala“, koje nameću televizija, magazini i internet, primorani da sakrijemo svaku svoju nesigurnost i strah do te mere da nas to onemogućava da ostvarimo ono što toliko želimo. „Na kraju nas taj strah ostavi bez ljubavi i onda kada volimo“, zaključio je on.

U Pozorištu Prijedor premijerno je izvedena drama Ronald Harvuda *Kvartet*, o četiri ostarela operska pevača koji se nalaze u domu za penzionisane muzičare. „Ovo je priča o starenju umetnika i njihovih taština... Imao sam pet sjajnih saradnika koji su sa mnom maštali na zadatu Harvudovu temu“, izjavio je reditelj Darko Cvjetić.

U Narodnom pozorištu Sarajevo premijerno je izvedena predstava *Kad bi ovo bio film...*, nastala prema tekstu Almira Imširevića i u režiji Dine Mustafića. Reditelj je rekao da tekst propituje lični

odnos autora spram fenomena opsade i rata u Sarajevu, te da je Imširević imao veliki stilski i literarni zaokret, jer je imao zadatok da promisli kako danas govoriti o stvarima koje su daleko izasnute. Tekst je napisan filmski jezgovito, lapidarno, i nije slučajna metafora sa filmom. „Predstava je fragmentarna i postdramska, eliptična u dramaturgiji, sa malim refleksijama na raniji Imširevićev rad Kad bi ovo bila predstava...“ Tekst se bavi mikrosvetom jedne porodice u kojoj se vrednosti i ideali ruše pred naletom novih istorijskih okolnosti u kojima istorija postaje veliki mehanizam koji mrvi, satire i lomi ljudske živote“, rekao je Mustafić za „BH dane“.

Zivot je opaka navika naziv je predstave koju je po tekstu Duška Radovića režirao Nenad Bojić, a koja je premijerno izvedena na sceni Dječijeg pozorišta Republike Srpske. Reč je o komadu, svojevrsnom preseku celokupnog stvaralaštva Duška Radovića, koji dotiče brojne životne situacije, one koje izazivaju smeh, ali i one koje dovode do suza. Duhovite rečenice jednog od najznačajnijih srpskih savremenih pisca, zanimljive glumačke kreacije i Bojićeva režija učinili su da predstava dobija aplauze već u prvim minutima izvođenja.

Deseti Međunarodni festival komedije „Mostarska liska 2012“ održan je od 20. do 27. aprila. Na sceni Narodnog pozorišta u Mostaru takmičilo se sedam teatara – domaćini su se predstavili *Kajališnim satom*, Knjaževsko-srpski teatar iz Kragujevca izveo je *Lepoticu Linejnu*, Nikšićko pozorište igralo je *Detiče u parlamentu*, iz Banjaluke došla je predstava *Lijepi, veliki, jaki* (NPRS), Kamerni teatar 55 izveo je komad *Radnja na uglu*, takođe iz Sarajeva gospodala je *Ožalošćena porodica* (NP), dok je iz Zagreba Teatar Rugatino igrao *Terapiju*. Najboljom predstavom u celini nagrađena je sarajevska *Radnja na uglu*.

U Istočnom Sarajevu je od 14. do 18. maja održan 13. međunarodni festival profesionalnih lutkarskih pozorišta za decu „Lut fest 2012“ na kome je učestvovalo 11 pozorišta iz Republike Srpske, BiH, Srbije, Slovenije, Bugarske, Nemačke, Izraela i Turske. Moto ovogodišnjeg festivala „Male forme, veliki dometi“ predstavlja suštinu lutkarskog teatra, kao pozorišta sažetosti u kome lutka dobija neograničene mogućnosti. Festival je otvorila zanimljiva izraelska predstava *Kišna ptica* (The Train Theater), koja predstavlja neobičnu kombinaciju umetnosti origamija i umetnosti pričanja priče.

Kad bi ovo bio film... u Narodnom pozorištu Sarajevo

Bio je lijep i sunčan dan nova je predstava Sarajevskog ratnog teatra, nastala u koprodukciji sa MESS-om, u režiji Tanje Miletić Oručević. Reč je o dokumentarnom komadu baziranom na zapisanim sećanjima 78 građana Sarajeva na prvi dan opsade, nastalom po knjizi *2. maj 1992 – Bio je lijep i sunčan dan*. Namena tog izdanja bila je da rekonstruiše emotivna stanja ljudi – mlađih i starijih, muškaraca i žena, boraca, policajaca, vatrogasaca, novinara, glumaca, reditelja, domaćica... – vezanih za taj dan, prvi od 1395 dana opsade, koji je zauvek promenio životu žitelja Sarajeva.

Narodno pozorište Republike Srpske do kraja sezone imaće još dve premijere. Za kraj maja predviđena je *Krivica* Nebojša Romčevića, u režiji Nikole Pejakovića. U šesnaest kratkih scena komada

opisan je pokušaj dvoje ljudi, materijalno ugroženih i veoma usamljenih, da na razvalinama stare porodice osnuju novu, da iznova započnu život pred očima zanemelog deteta jednog od njih – sina žene čiji je muž ranije izvršio samoubistvo. U junu će premijeru imati komad Rožeta Vitraka *Viktor ili deca na vlasti*, koji govori o raspadu buržoaske porodice koju raskrinkava dete. Režiju potpisuje Filip Grinvald iz Beograda. „Zanima me priča o detinjstvu koje omogućava detetu da se naruga. Interesantno je što je to tragična farsa o ruganju koje vodi u smrt“, izjavio je reditelj za „Glas Srpske“, ističući da ga je privuklo ono duhovito u komadu – iskompromitovanost roditelja kojima deca mogu da manipulisuju.

NOVITETI SLOVENAČKOG GLEDALIŠĆA

U mestnom gledalištu ljubljanskom izvedene su dve premijere. Na velikoj sceni muzikal *Čarownice iz Eastwicka* Džona Dempsija i Dena P. Rova, nastao po Apdajkovom tekstu iz 1984, režirao je Stanislav Moša. Svi koji su gledali film *Vestice iz Istvika* sećaju se radnje: tri dokone žene žive u pituresknom ali dosadnom gradiću u Novoj Engleskoj. Međutim kada u mesto pristigne Deril Van Horn, savršeni muškarac svaki snova, sve se menja. On daje smisao njihovim životima, ali nije onaj za koga se izdaje...

Nedelja slovenske drame održana je 42. put u Prešernovom gledalištu u Kranju od 27. marta do 11. aprila. Od osam predstava u takmičarskom programu izdvojila se izvedba *Zgodba o nekem slastnem truplu* Simone Semenič u režiji Primoža Ekarta, kojoj je pripala Šeligova nagrada, kao i nagrada publike (ocena 4,9). Akteri *Priče o ukusnom lešu* sede za velikim trpezarijskim stolom na kom je mrtvo telo moreplovca, i izvode nekonvencionalni tekst svojevrsne poludokumentarne drame o stradanju anonimnih žena. Grumova nagrada za najbolji novi dramski tekst dodeljena je Vinku Möderndorferu za komad *Vaje za tesnobo*.

nicima. Dakle, drama pripoveda o zabravljenom ostrvu koje samo povremeno posećuju brodovi, i jednog dana, kada brod konačno uplovi u luku, iz njega se iskrcaju dva mlađića. Jedan je rođak meštana Bila, a drugi misterioznog bogataša i vlasnik fabrike. Pridošlice će u potpunosti promeniti sudbinu ostrvljana koji imaju veliku tajnu. Ljubavna priča je u središtu drame koju tumači pet likova.

Dantonova smrt u režiji Jerneja Lorenčija nastala je u koprodukciji Slovenskog mladih skog gledališta i Mesnog gledališta Ptuj. Bihnerova drama iz 1835. nije samo komad o Francuskoj revoluciji i konfrontaciji Dantona i Robespjera već priča o večnim životnim pitanjima, poput onih o moralu i smislu. Lorenči Bihnerovo delo tumači kao dramu o nesposobnosti revolucije, o antirevoluciji u okviru svake revolucije, o sumnji u progres, evoluciju i istoriju.

Zvone Šedlbauer režirao je poslednju ovosezonsku premijeru na sceni ljubljanskom gledalištu.

Predstava *Rdeča* u Ljubljani (Foto: Peter Uhan)

janske Drame SNG-a – reč je o drami Džona Logana *Rdeča (Crveno)*. Pisac je radojivo je svoje scensko izvođenje u SNG-u Maribor. *Paradoks o igralcu* adaptirao je i režirao Sebastijan Horvat, koji se sa svojim timom temeljno bavio dilemama glumačkog kreiranja uloga, uz rekonstrukciju teatra Didroovog vremena, ali i osvrtom na sadašnje vreme, uz preispitivanje položaja stvaralaca danas, položaja glumaca u društvu. Horvat je i radicalizovao pitanje smisla teatra, to jest njegovog efekta.

MUKE S KRLEŽOM

Putujem, mislim, osećam

Piše: Jovan Ćirilov

Beograd, 13. mart 2012.

Opet sam pogrešio. Pre izvesnog vremena upitao sam Borku zašto ne stavi na repertoar CZKD-a Belovićevu dramatizaciju Krležinog putopisa *Izlet u Rusiju*. Zaboravio sam da sam je tako jednog dana upitao što ne stavi na repertoar *Nedovzane Momčila Nastasijevića*, a ona je odgovorila: „A što ne biste vi to režirali?“ Odgovorio sam joj i tada i sada: „Što da

da je to mnogo važno mojim mlađim kolegama glumcima. Njima je (s puno razloga) privlačan zamamni tekst i jarke ličnosti. Još na prvom čitanju hvataju neke karakteristike likova koje tumače.

Beograd, 16. mart 2012.

Andrej Nosev, izdanak ruskih emigranata u nas (tako zamišljaju Pjera Bezuhova iz *Rata i mira*), podelio je dramsku grdu *Izleta* na scene kojima je dao

njih govor odu nameštaju, naravno, najpre ormanu Vrabelj rečima Gajeva iz *Višnjika*, a zatim, kad je sav nameštaj već na svom mestu, jedan od glumaca saopštava publici: „A sad idemo po Stanislavskom!“ Naravno, sa dosta ironije, jer je dogmatizovani Stanislavski bio tragični kraj ruske avantgarde na početku XX veka i uvod u obaveznu staljinsku sivu dogmu socijalističkog realizma. Oni koji su i dalje mislili da nastave, zapravo kriju, razornu i slobodoumnu rusku avantgaru, najčešće su završili život po sibirskim gulazima.

Beograd, 28. mart 2012.

Na kući u kojoj je na Andrićevom vencu stanova Nevenka Urbanova otkrivamo ploču koju je kreirao njen muž, legendarni Diško Marić, koji se više po-

Generalna proba *Henrija VI* u NP (Foto: Sonja Žugović)

ne!“ Danas imamo prvu probu. Damjan Kecovjević je meštar sviju hulja admirala Vrabelja, njegova supruga Barunica Cvjeteta Mesić, par nemačkih trgovaca i „Schöngeista“ Vlada Aleksić i Marko Janketić, a Krležu Milutin Milošević.

Govorim da je eksploracija mlade sovjetske Rusije specijalitet zapadnih trgovaca, kao i danas Srbije na nesigurnim tranzicionim demokratskim nogama. Otvoreno im kažem da i meni, i Borki, prijatatelji mladalački Krležin tekst, jer pokazuje da se mladi levičar i ekspresionist nije razočarao u ideju levice i mogućnosti potpobe lenjinskih ideja uprkos „dečjim bolestima komunizma“. Nemam baš utisak

duhovite nazive, jer su tačni. Ja sam smislio veoma dug uvod u samo jezgro predstave. Najpre u dvorištu CZKD-a, još za dana, scenu Vu-San-Peja (raduje me da će igrati Boris Bakal), u kojoj se lopta rečima sa mlađim Krležom o apsurdima Kraljevine SHS i mešavini naroda koje Kinez nikako da shvati u svoj nijhovoje objektivnoj paradoksalnosti. Tada sledi ulazak publike u salu gde ansambl već igra scenu u stilu Mejerholjdove biomehanike. Taj period rane istorijske avantgarde prekida pesma iz filma *Pastir Kostja* Grigorija Aleksandrova, kao primer najdogmatičkog najkičerskog srealizma. Glumci unose nameštaj i svaki od

svetlo svojoj velikoj ljubavi nego svom slikarstvu. Kad bolje pomislim, ona je u mom životu jedina glumica sa kojom sam bio i privatno prijatelj. Jedna ali vredna, istinski najbolji predstavnik svoga staleža – zanimljiva, neponovljiva, teatralnija u životu nego na sceni, sa kojom nema druge teme do li pozorišta, iako je bila svestrano obrazovana i moderna u svakom pogledu, od prvih međuratnih dana do konačno odlaska od nas, uvek bez i iznad godina. Nikada nije bila stara.

Beograd, 9. april 2012.

Jedan s puno razloga gogoljevski Nušić u rukama Jagoša Markovića u JDP. Ben Akiba je pošao od toga da napiše našeg *Revizora*. Jeste naš Branislav smedotvorniji komediograf od ruskog satiričara. Ali se na *Sumnjivo lice* lako lepe tamne boje. I dobro mu stope.

Beograd, 29. april 2012.

Nisam glumcima nijednom rekao da nauče tekstu. Međutim, oni su na mizanscensku probu došli sa naučenim tekstovima. Kako često nemamo „plenum“ svih glumaca, radimo sa onima koje tog dana imamo. Prosto je neverovatno kako se sadašnji glumci snalaze u takvim okolnostima, jer svi rade još poneku predstavu, ili na televiziji. To podrazumeva da nema oklevanja. Znaju tekstu pred svakom postavljanje mizanscena. (Ovo će u nekoj budućnosti biti bitan dokument o stilu rada teatara i glumaca u drugoj deceniji XXI veka.)

Beograd, 30. april 2012.

Anja i ja gledamo probu Šekspirovog *Henrija Šestog* na Sceni „Raša Plaović“ u Beogradu. Oko toga ima dosta zanimljivosti. Prvi put se izvodi ovaj po mnogima najslabiji komad najvećeg drameatičara svih vremena. Prvi put će se čuti naš jezik na sceni rekonstruisanog Glob teatra na obali Temze (već 11. maja, kad i naš Krlež u Beogradu), kako je odredila kocka da u okviru velikog Šekspirovog festivala Beograđani odigraju baš taj

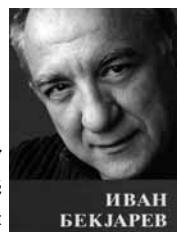
IZDANJA Udruženja dramskih umetnika Srbije

BRANKA VESELINOVĆ

Priredio Zoran T. Jovanović

cena: 800 dinara

IVAN BEKJAREV

Priredio Zoran T. Jovanović

cena: 800 dinara

POZORIŠTE U OKUPIRANOJ SRBIJI

Pozorišna politika u Srbiji 1941-1944

Autor Boro Majdanac

Izdavači: Udruženje dramskih umetnika Srbije i KIZ Altera

cena: 2.700 dinara

Izdanja Udruženja dramskih umetnika Srbije možete poručiti na brojne telefona: 2631 522, 2631 592, 2631 464 ili mejlom na adresu: udus@udus.org.rs ili ih kupiti u prostorijama UDUS-a (Beograd, Studentski trg 13/VI)

komad. Nikita je sebi izmislio scenografiju koja postaje sve što mu ustreba – najpre bojište sa mrtvim junacima, zatim okrugli sto vitezova, potom rovovi i sve ostalo. Nikita je vodio računa da ni Englezi ne znaju baš šta se dešava u tom multilagu od komada, a da se na sceni redaju mnogi vizuelno atraktivni prizori. Smešno je što u svim novinama ističu da je u tom komadu reč o pohlepnoj borbi za vlast. Pa to je nezaobilazna banalnost o svakoj Šekspirovoj hronici. Reditelj mora da misli kompleksnije da bi mu predstava vredela. Nikita je na dobrom tragu. Hrabro je poduhvatiti se tog mlađalačkog komada, s razlogom loše reputacije. I Anja i ja smatramo da mu je na neki adekvatan način mesto na narednom Bitefu. Za najslabiji komad Šekspira, za druge delove zaduženi su još Albanci iz Tirane i Makedonci iz Skoplja. Ne smislim da je to lukavstvo većih Albiona da nam uvale najteže, već naprotiv poverenje da se mi Balkanci poduhvatimo najtežeg.

Beograd, 1. maj 2012.

U „švungu“ početnih scena zbrisani su svi moji „genijalno“ smisljeni monologi upućeni nameštaju. Taj početak je na probi u rukama glumaca tako furiozan da nema ni govor da sačuvam tu ideju. Glumci ponude takva rešenja da nisu ni trepnuo i sve se sklopilo ne scenski način koji je gotovo jedino logičan i bespogovaran. Plašim se da je sve to pomalo posledica našeg beogradskog organskog otpora prema neverbalnom teatru. Međutim, kada je po mojim instrukcijama Marija Janković „skinula“ sa dokumentarnih materijala biomehaniku Mejerehollda i naučila ih koracima, a zatim sve to spojila u scenu koju će negirati „Pastir Kostja“, oni su veoma brzo naučili i odigrali kako valja taj neverbalni deo. Na početku će još nositi crvene, bele i crne arhipenkove kvadratne trouglove i redati ih po sceni kao deo scenografije koja predstavlja epohu rane ruske avantgarde.

Kod kuće pred spavanje tragam za suštinom biomehanike u Mejereholdjovoj praksi. Među svojim knjigama jedva nalazim dva tomo skromno izdatih zapisu *Mejerholjd proba*, koje mi je davnog poklonila Vagapova. U prvoj knjizi čitam njegove zapise sa proba *Revizora* 1925. godine. Koliko god da je podroban, ne nalazim šta je na tim probama suštiniski biomehanički, a što se može iskoristiti za predstavu. Ono što se po teorijskim knjigama i leksikonima naziva biomehaničkom svodi se na Mejereholdjove probe akrobatičke umesto verbalnog teatra. Zastupa je to zametak neverbalnog i postverbalnog teatra, danas toliko prisutnog u svetskom pozorištu i na Bitemu, na tragu kako je to formulisao Leman. Ali ne može da se pronikne u tim dnevničkim zapisima V. E. u ono što bi pomoglo da se ako ne tačno a ono suštiniski verno rekreira njegovu biomehaniku. Moj ansambl gleda na videu pokušaje rekonstrukcije Mejereholdjovih biomehaničkih predstava, ali je to premalo. Zabrinut sam kako ćemo to uraditi.

Beograd, 2. maj 2012.

Glumci na probi *Izleta* predlažu rešenja. Važnu poslednju scenu, kada Barunica izlazi iz svoga zatočeništva provlaži Vrabelja, partneri – Damjan Kecovjević i Cvjeteta Mesić – rešavaju „iz cuga“ tako što je on zgrabi (kao pri otmici Sabinjanki), ona ga obuhvati nogama i on je iznosi sa scene. Zapitam ih da li im se ne čini da to previše sugerise isključivo erotsko finale. Njihov odgovor je: „A što da ne!“ Pitaju me šta ćemo sa Krležom. Ne može da na kraju „izvisi“. Predlažem da Milutin ostane u snopu reflektora i samo izgovori jedno jednostavno: „To je to!“ i slegne ramenima. Ne deluje loše.

Beograd, 3. maj 2012.

Tačno u podne sastanak Udruženja pozorišnih kritičara i teatrologa Srbije. U Muzeju pozorišne umetnosti maleni broj kritičara kojih još manje imaju po dnevnim i nedeljnim listovima. Osim u „Politici“ i listu „Danas“ kritike su smanjene do telegrafskih izveštaja. A kritičari ta dva

LUDUS

Pozorišne novine

YU ISSN 0354-3137
COBISS.SR-ID 54398983

Izlaze jednom mesečno
(osim u julu i avgustu)
Tiraž: 1500 primeraka

Izdaje

Udruženje dramskih umetnika Srbije
Beograd, Studentski trg 13/VI
Telefoni: 011/2631-522,
2631-592 i 2631-464; fax: 2629-873
<http://www.udus.org.rs>
e-mail: udus@udus.org.rs
PIB 100040788
Tekući račun: 255-0012640101000-92
(Privredna banka a.d.)
Devizni račun: 5401-VA-1111502
(Privredna banka a.d.)

Predsednik

Ljiljana Đurić

Glavni i odgovorni urednik
Tatjana Nježić

Savet Ludusa

Svetlana Bojković, Jovan Ćirilov, Goran Marković, Dejan Mijač, Gorica Mojković, Ljubomir Simović

Redakcija

Branko Dimitrijević, Petar Grujić, Željko Hubač, Aleksandra Jakšić, Aleksandar Milosavljević, Olivera Milošević, Miroslav Miki Radonjić, Ana Tasić

Lektura i korektura

Aleksandra Jakšić

Sekretar redakcije

Radmila Sandić
radmila.sandic@udus.org.rs

Tekstove i fotografije slati na:
udus@udus.org.rs

Grafički dizajn i priprema za štampu
Tatjana Buha
buhat@ikomline.net

Dizajn LUDUSA

Dorđe Ristić

Redizajn LUDUSA

AXIS studio

Štampa

Preduzeće za grafičko izdavačku delatnost i usluge d.o.o. BRANMIL,
Beograd, Borisa Kidriča 24

lista nisu članovi našeg udruženja. Teatrolozi još imaju prostora u pozorišnim časopisima kao što su „Scena“, „Ludus“ i „Teatron“. Sve je istanjilo u našem pozorišnom životu (ne prije mi svekoliko kukanje pozorišnika po javnim glasiliма), a pre svega malo je premijera. Nema dotacija za nove predstave. Dosadašnje predsednika Udruženja Sašu Milosavljevića (bio je tri mandata koliko dozvoljava status) zamenio je našim glasanjem Ivan Medenica. Ivan je i u međunarodnom forumu kritičara i teatrologa, što je dobar kanal za naše prisustvo u svetu.

Beograd, 6. maj 2012.

Na jednoj od poslednjih proba *Izleta u Rusiju*, glumci našli pun kontinuitet svojih likova. Koliko su glumci, otkako više nisam u teatru, postali kooperativni u radu na predstavi. Više reditelj ne mora da ih upućuje na svaki detalj. I oni postaju neka vrsta reditelja. Skoro da bi trebalo u programu pisati npr. ovako – režija: Jovan Ćirilov i ansambl. To nikako ne znači drugu krajnost da reditelj nije potreban. Ali takav koji shvata novu realnost.